

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Hana Vejmelková

**Psychologické profilování pachatele terorismu a
vybrané trestněprávní aspekty teroristických činů**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 17. 3. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

17. 3. 2016

Podpis: _____

Hana Vejmelková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Ludmile Čírtkové, CSc., vedoucí mé diplomové práce, za její pomoc, velice vstřícný přístup a dohled při zpracování mé diplomové práce. Dále bych jí ráda poděkovala za její cenné rady a připomínky. Nesmírně si ji vážím a je pro mne velkou inspirací. Práce pod jejím vedením pro mne byla ctí.

Děkuji své milované rodině, za všechno, co pro mě udělala a za maximální podporu během celého studia

Děkuji prof. JUDr. Jiří Jelínkovi, CSc. za vstřícnost s jakou přistupoval k výběru mého tématu a za osobní konzultace spolu s poskytnutím mnoha výborných rad a informací.

Obsah

Úvod.....	6
I. PODSTATA TERORISMU	
1.1. Definice.....	7
1.2. Klasifikace.....	14
1.3. Organizační charakteristika.....	19
i. Struktura organizace.....	20
ii. Nové organizační formy.....	22
iii. Taktické principy a strategie.....	24
1.4. Typy teroristických útoků.....	25
1.5. Fáze teroristického útoku.....	27
1.6. Náboženský terorismus.....	29
II. POROZUMĚNÍ Z POHLEDU PSYCHOLOGIE	
1.1. Domněnky o osobnosti teroristy.....	35
1.2. Identita teroristy.....	39
1.3. Motivace.....	42
1.4. Teroristická ideologie.....	45
1.5. Fanatismus.....	48
III. MECHANISMY RADIKALIZACE	
1.1. Skupinová dynamika - příčiny skupinového vlivu.....	52
1.2. Strategie socializace.....	56
1.3. Skupinové myšlení.....	59
1.4. Vysvětlení extrémní krutosti.....	63
1.5. Proces radikalizace islamistů.....	66
1.6. Charakteristika sebevražedného útočníka.....	70

IV. TRESTNĚPŘÁVNÍ NÁSTROJE V BOJI PROTI TERORISMU

1.1. Strategie boje proti terorismu.....	77
1.2. Trestněprávní instrumenty v boji proti terorismu na mezinárodní úrovni.....	79
1.3. Trestněprávní instrumenty v boji proti terorismu na evropské úrovni.....	83
1.4. Strategie boje České republiky proti terorismu.....	88
1.5. Řešení konfliktu - obrana proti terorismu.....	91
Závěr	94
Použitá literatura	96
Abstrakt	103
Abstract	104
Key words – klíčová slova	105

I. Úvod

„Nebojte se nepřátel,
v nejhorším Vás mohou zabít!
Nebojte se přátel,
v nejhorším Vás mohou zradit!
Bojte se však lhostejných,
neboť při jejich přihlížení
a tichém souhlasu se děje
vražda i zrada!“

Bruno Jasenski

Existují stovky citátů z historie na téma jako láska, válka, zrada či přátelství, s nimiž je možné se setkat, ale je téměř nemožné najít citát spojený s terorismem. Důvodem je fakt, že terorismus, ačkoliv je znám již od doby, kdy nábožensko-politická skupina zealotů - sikariů vraždila na veřejně přístupných místech Římany, okupující některé oblasti Blízkého východu, a jejich sympatizanty ve snaze vyprovokovat svými činy židovské povstání, nejednalo se o jev natolik rozšířený, jako je tomu dnes

. S nástupem informačních technologií došlo k intenzivní interakci s tímto pojmem, o němž slycháváme v rádiu, vidíme záběry teroristických aktů v televizi, sdílíme poslední propagační videa extremistů na sociálních sítích prostřednictvím internetu a využíváme toto téma jako prostředek ke konverzaci.

Co ale nikdo z nás nedokáže pochopit, stejně jako nelze porozumět mnoha hrůzným činům druhé světové války a událostem po ní následujícím, jak může v moderní době dojít k teroristickému jednání? Do jaké situace se musí člověk dostat, aby byl schopen teroristického činu? Jaký je člověk, který je schopen unést letadlo se stovkami nevinných obětí a vletět do budovy nákupního centra s návštěvníky s úmyslem usmrtit je pokud možno všechny.

Jak uvažuje osoba, která vezme tlakový hrnec, naplní ho výbušninou a nechá ho explodovat v metru nebo na v ulici, kde se koná slavností maraton. Z jaké rodiny pochází člověk, jež je schopen sestavit bombu, nechá ji vybuchnout na náměstí a pak jako „osamělý vlk“¹ odjede na ostrov se zbraní v ruce, kde sám zastřelí 77 mladých lidí.

¹ Jedinec, který je inspirován teroristickou ideologií nebo organizací k provedení útoku, přičemž ale funguje samostatně bez etablovaných vazeb nebo zodpovědnosti“ (ITAC 2007). Jde tedy o osobu, která jedná individuálně bez jakýchkoli příkazů či napojení na nějakou organizaci.

Je velice obtížné najít vhodná vysvětlení a ještě obtížnějším se zdá být snaha o pochopení tohoto fenoménu. Přesto je terorismus produktem moderní doby a je nutné ho zkoumat a zabývat se jím, protože jedině jeho úplné poznání nám umožní nalézt ten nevhodnější způsob řešení při potírání terorismu a také tu nejlepší možnou prevenci.

„Terorismus má mnoho různých aspektů např. historický, filozofický, politický, právní, psychologický a kulturní. Navíc existují další vazby mezi terorismem a jinými formami násilí jako je kriminalita, povstání, revoluce a konečně i válka.“²

Většina vysvětlení povahy terorismu je dána životní nutností překonat intelektuální a mravní zmatek, který teroristické atentáty a kampaně vyvolávají. Ovšem tato potřeba dát smysl tomu, co nás děsí, mate a odpuzuje, je často tak nutkavá, že máme tendenci uspokojit se s prvním názorem nebo vyslovenou myšlenkou, která bývá mnohdy zaobalená do emocí, zmatku a smutku z již uskutečněného aktu násilí a především často vychází z touhy se pomstít. Proto je někdy těžké pochopit terorismus ve své čistě krystalické podobě, neboť vysvětlení se dost často opírají o lákavé, avšak nepravdivé teze založené na psychopatických jedincích vykonávajících teroristickou činnost, která postrádá jakýkoliv smysl či logiku. Ale zde je právě nutné uvědomit si zásadní fakt, že pro extremisty má terorismus logiku i „vyšší smysl“, jinak by se k němu neuchylovali vzdělané osoby ze západních zemí a nevedli by jej bohatí lidé z vlivných rodin s konexemi na královské subjekty. Je tedy nutné porozumět významu a smyslu terorismu a samotným teroristům spolu s důvody jejich počínání a vnímání sebe sama.

I. PODSTATA TERORISMU

1.1. Definice terorismu

„ V nejobecnější rovině je terorismus chápán jako forma organizovaného násilí obvykle zaměřeného proti nezúčastněným osobám za účelem dosažení politických, kriminálních nebo jiných cílů.“³ Dále je možné jej definovat jako „ použití agresivního a excesivního násilí (anebo hrozba použitím takového násilí), které je naplánováno

² Mika, Otakar J., Současný terorismus, Triton, 2003, str. 32

³ Mika, Otakar J., Současný Terrorismus, Triton, 2003, str. 32

s dominantním účelem vyslat vážně zastrašující poselství zřetelně většímu počtu lidí (cílovému publiku) než pouze těm, kteří jsou primárními násilnými akty nebo hrozbami bezprostředně poškozeni“⁴ Clutterbuck cituje čínského filozofa a vojevůdce Sun Tsu, který vidí základ teroristického přístupu v tom, že „zabije jednoho a vystraší deset tisíc ostatních.“⁵

Slovo teror je odvozeno z latinského slova “terrere” což v překladu do češtiny odpovídá významu strašný nebo hrozný. Etymologicky označuje „extrémní strach, obvykle vycházející z nepřesně určené, relativně neznámé a široce nepředvídatelné hrozby.“⁶ Naopak Zeman vysvětluje význam slova “terrere” jako „způsob reagování nebo postoje“ a přípony ismus. Oproti tomu Ibáñez hodnotí význam slova⁷ podle slovníku Královské španělské akademie jako „mimořádně intenzivní strach.“⁷ Taylor upozorňuje, že část problému s definicí terorismu vyplývá z faktu, že je tento fenomén sociálně a politicky konstruován, což znemožňuje jeho hlubší behaviorální analýzu.

V rámci etymologického zakotvení Gregory definuje terorismus⁸ jako - „specifický strach vyvolaný aktuální možností, anticipací zlé události nebo konání“⁸ Komplexnost terorismus se zvyšuje a definice se tak stává stále obtížnější.

Podle většiny publikací byl termín terorismus poprvé použit „ ve čtrnáctém století ve francouzštině. Význam a využití byly dobře popsány už v Machiavelliho Vladaři v roce 1513, samotný termín zde však zatím užit není. Poprvé se pojem terorismus objevil v dodatku slovníku francouzské akademie v roce 1798 a v Encyklopedii Britannica v roce 1799.“⁹ Později bývá používán v pejorativním smyslu proti nepřátelům absolutistických zřízení v 19. století a po II. světové válce bývá jeho význam připodobňován k „ekvivalentu válečné zločinnosti v době míru.“¹⁰ Postupem doby se ale za teroristické začaly označovat projevy individuálního násilí proti státu. Terorismus je chápán jako „věc individuální kriminality, k jejíž prevenci nebo represí

⁴ Mareš, M. Terorismus v ČR, Centrum strategických studií, 2005, str. 22

⁵ Mika, Otakar J., Současný terorismus, Triton, 2003, str. 20

⁶ GUILLAUME, G. Terrorism and International Law. International and Comparative Law Quarterly, 2004 vol. 53, s. 537

⁷ Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 16

⁸ Zeman, J. Terorismus historicko-psychologická studie, Triton, 2002, s. 22

⁹ Zeman, J. Terorismus historicko-psychologická studie, Triton, 2002, s. 22

¹⁰ Zeman, J. Terorismus historicko-psychologická studie, Triton, 2002, s. 23

jsou povolány státy a mezinárodní organizace a od obou se očekává, že přijmou své definice terorismu a že tyto definice budou harmonizovat.”¹¹

V obecné rovině je teroristické chování takové protiprávní jednání (násilí, vražda apod.), které podle vůle pachatele (pachatelů) směřuje k zastrašení a tím i k následnému ovlivnění jednání subjektů povětšinou fyzicky odlišných od přímých obětí, a to určitým preferovaným způsobem (samu vraždu tedy nepovažujeme za teroristický čin, zatímco smrtelný atentát, sledující specifický záměr, naopak takovým činem je).¹²

V současné době je také možné se setkat s výrazem hate crimes, který vyrobila média a bývá s terorismem spojován. Označuje protiprávní činy proti lidem, majetku nebo organizaci na základě toho, že je těmto objektům deliktních činností přiřčena kolektivní identita a jsou kvůli této identitě nenávistně napadeni.¹³

Americké bezpečnostní složky definují terorismus jako „předem naplánované použití násilí nebo hrozby násilím, obvykle zaměřené proti nezúčastněným osobám s cílem vyvolat strach, jehož prostřednictvím jsou dosahovány politické, náboženské nebo ideologické cíle.“¹⁴

Jde o extrémistické, násilné jednání, které jako prostředek k dosažení svých cílů používá teror – selektivní použití strachu, zastrašování k narušení funkcí společnosti. Wojciechowski tvrdí, že neexistuje jednoduchá, univerzální, společně přijatelná a uplatňovaná definice terorismu.¹⁵ A podle Marthy Crenshaw tkví problém především v samotném názvu, protože užívání termínu je často polemické a rétorické, což se projevuje v pejorativním označování v rámci tzv. labellingu pro nelegitimní označení oponentů namísto seriózního popisu chování, a proto je tento jev se svým názvem přijatelnější pro veřejnost, ale stává se překážkou seriózních analýz pro psychology.¹⁶

Problém tedy zůstává v tom, že dodnes neexistuje mezinárodně uznávaná definice terorismu, která by zároveň usnadnila práci v rámci boje proti radikálnímu

¹¹ Bílková, V. Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv, Aleš Čeněk, Plzeň, 2014, str. 28

¹² David, V., Malacka, M. (2005): Fenomén mezinárodního terorismu. Praha: Linde.

¹³ Problematika Hate Crime. Zahraniční zkušenosti a možnost aplikace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisti proti cizincům, In:

file:///C:/Users/HP/Downloads/Problematika_Hate_Crime.pdf

¹⁴ MINISTERSTVO VNITRA, Odbor bezpečnostní politiky. Definice terorismu. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2009 [cit. 2012-11-20]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/definicepojmu-terorismus.aspx>

¹⁵ Wojciechowski, S.: Selected Issues of the Studies on Terrorism. In Wojciechowski, S. (ed.): The Modern Terrorism and its Forms. Poznań: Insitut of Political Science and Journalism, Adam Mickiewicz Univerzity, 2007, s. 19–28.

¹⁶ Crenshaw, M.: The Causes of Terrorism. Comparative Politics 13, 1981, str. 379–399

jednání těchto skupin. Důvodem je nejen odpor teoretiků, vztahující se k samotnému názvu, na kterém nemohou stavět své teorie a analýzy, neboť byl vytvořen spíše veřejností a informačními médii než na základě vědeckého bádání, ale zároveň je pro mnoho států obtížné najít konkrétní definiční shodu, neboť by to pro ně zároveň znamenalo povinnost jednoznačně určit, jaké skupiny, akce a osoby jsou považovány za teroristické a s tím i související nutnost přijetí represivních opatření potírajících teroristické činy, což není vždy hlavním předmětem zájmu států, především zemí Blízkého východu.

I přesto lze říci, že se většina států shodne na tom, že terorismus je založen na organizovaném, systematickém a účelovém násilí, které je obvykle zaměřené proti nezúčastněným osobám, jejich majetku, s následnou medializací útoku, sdělením požadavků a definováním cílů. „Podstatnou dimenzí je právě strach, který ovládá veřejné mínění a napomáhá k dosahování politických, náboženských nebo ideologických cílů.”¹⁷

Motivy k definování terorismu jsou dvojího typu. Prvním, o němž se již hovořilo, je snaha o stanovení rámce, který by sloužil jako podklad pro účinné definování legislativních opatření, jež mají vést k jeho represí. Druhým důvodem je vytvoření určitého paradigmatu myšlení, v němž bude jev zkoumán čistě z důvodu poznání, kdy je zároveň možné rozlišit čtyři různé přístupy k definování terorismu:

- a) Vědecký
- b) Vládní
- c) Veřejnosti
- d) Samotných teroristů

Pro vědecký přístup je charakteristický větší odstup od problematiky a hlubší analýza problému. Tato metoda využívá definici akademickou a politologickou. První definuje terorismus jako „strach vyvolávající metoda násilí, užívaná utajovanými individui, skupinami nebo státními činiteli k rozporupným, kriminálním nebo politickým účelům, přičemž – v kontrastu s (cíleným) vražděním – přímé cíle tohoto násilí nejsou cíli hlavními.”¹⁸ Bezprostřední lidské oběti tohoto násilí jsou v podstatě

¹⁷ <http://vojenskerozhledy.cz/kategorie/psychologie-terorismu-a-metafora-schodiste#poznámky-k-textu-a-použitá-literatura>

¹⁸ Zeman, J. Terorismus historicko-psychologická studie, Triton, 2002, s. 25

vybírány náhodně (cíle bezprostředně dosažitelné) nebo selektivně (reprezentativní nebo symbolické cíle) z cílové populace a slouží jako generátory sdělení. Hrozba a na násilí založená komunikace probíhá mezi teroristou potažmo organizací, ohrožovanými oběťmi a hlavními cíli, tj. publikem a mění ho tak v cíl teroru, cíl požadavku, cíl pozornosti, což záleží na tom, zda jde primárně o zastrašování, nátlak nebo propagandu.

Politologická definice je založená na tezi, že „terorismus je politicky motivovaná násilná kriminalita, obzvláště vražda, únosy letadel, braní rukojmích, atd. s revolučním, popřípadě extremistickým pozadím motivu.“¹⁹ I Horowitz definuje terorismus¹⁹ jako „pokus dosáhnout politických cílů pomocí použití strachu a zastrašování k rozvrácení normálního chování společnosti.“¹⁹ A Limnek vidí v terorismu „propojení osob, které prováděním násilných akcí chtějí stávající politický systém oslabit a podminovat“²⁰

Druhým přístupem, který se snaží o definici terorismu, je vládní přístup reprezentovaný státními institucemi. Jejich zájem na definování tohoto jevu vyplývá z propagandistického či obecně osvětového motivu, který má zajistit, že následná represe proti „teroristům“ ze strany států bude legitimizována veřejností a mimo jiné poslouží jako argument následných teroristických sankcí a opatření.

Vystihnout základní znaky terorismu pro veřejnost je nezbytnou povinností každé země, ale definice se mezi státy velmi často liší. „Pro účely legislativy je terorismus použitím násilí k dosažení politického výsledku a zahrnuje jakékoli použití násilí za účelem uvedení veřejnosti nebo jakékoliv části veřejnosti v strach.“²¹

Soafer považuje za teroristický čin „každý akt násilí, který uvádí v nebezpečí nebo si vyžádá nevinné lidské životy či ohrožuje podstatné svobody a je jako takový odsuzován jako zločin.“²²

Přístup veřejnosti k definici terorismu je v tomto směru velice důležitý, neboť hraje stěžejní roli při prosazování následných odvetných akcí, jež uskutečňují státy terorismem přímo či nepřímo zasažené. V naprosté většině případů, podle Brzybohatého²³, používá veřejnost především definice oficiální nebo obecně věcné, ve kterých převažuje identifikace pojmu se skutkovou podstatou konkrétního teroristického

¹⁹ Zeman, J. Terorismus historicko-psychologická studie, Triton, 2002, s. 24

²⁰ Zeman, J. Terorismus historicko-psychologická studie, Triton, 2002, s. 25

²¹ International Encyclopedia of Terrorism. Chicago, London, Fitzroy Dearborn Publishers 1997

²² Soafer, A. D., Terrorism and the Law In W., Alexander, Y. The Terrorism Reader. New York, Meridian 1987, p. 370 - 371

²³ Brzybohatý, M.: Terorismus I. Police History, 1999, str. 11 - 16

činu. Veřejnost poté definuje teroristické jednání jako atentáty, braní rukojmí, bombové útoky, mučení či únosy letadel. „Obecné povědomí veřejnosti je velmi jednostranné a vágní, a proto jej nelze brát jako definující, spíše se zde projevuje propagandistické užívání tohoto termínu, což způsobuje zvýšení nejistoty před takovýmto jednáním a zároveň veřejnost mate.“²⁴

Dost často dochází spíše k dezinformování veřejnosti než definování samotného fenoménu, což je podněcováno především informačními médii za účelem validity zisku i zájmu.

Konstatování Ariel Merari tuto teorii pouze potvrzuje²⁴: „Lidé obvykle pojem terorismus, což je jen další sprosté slovo, užívají jako odsuzující nálepky pro řadu fenoménů, které se jim nezamlouvají, aniž by se obtěžovali přesně vymezit, čím je teroristické chování konstituováno“²⁵

Poslední přístup k definici terorismu, který bývá zaujímán k fenoménu terorismu, pochází od samotných teroristů. Ti však mezinárodní označení kategoricky odmítají a sami sebe považují za „bojovníky za svobodu“ na rozdíl od kriminalizujícího a pejorativního názvu, který jim bývá přisuzován.

Samotní teroristé se vnímají jako revolucionáři či úderná síla, přičemž toto sebe-definování je jedním z klíčových momentů fungování celého jejich systému.

„Abstraktní identita a role, kterou na sebe berou, s celým rámcem existence a sebepojetí v klasický v psychologickém smyslu se zdá být velmi rigidní strukturou obvykle velmi malformované osobnosti, vykazující extrémní vlastnosti jak v charakterové, tak i v postojové a temperamentové oblasti. Nesmírná odvaha a chladnokrevnost mnohdy střídá vysloveně paranoidní projevy a téměř dětskou emotivitu ve vztahu k věrným, postrádající často téměř jakoukoliv pragmatickou kontrolu, která bývá navíc zaplavována vesměs velmi patologickými city.“²⁶

Extrémističtí radikálové si zakládají na určité image, ke které patří specifické vzezření a životní styl, mnohdy vedený „na okraji společnosti“, jež zároveň umožňuje navázání kontaktů s ostatními jedinci, žijícími obdobným způsobem, kteří jsou vhodnými kandidáty k naverbování.

²⁴ Zeman, J. Terorismus historicko-psychologická studie, Triton, 2002, s. 27

²⁵ Merari, A. Terrorism as a strategy of Insurgency, In: Terrorism and Political Violence, Winter 1993, pg. 213

²⁶ Zeman, J. Terorismus historicko-psychologická studie, Triton, 2002, s. 29

Z výše uvedeného je patrné, že problém definování terorismu není zdaleka jednoduchou záležitostí, ale přesto každá z definic přináší určitý aspekt, který ostatní teze nezohledňují. Celkem úsměvný se zdá být fakt, se kterým se setkali Alex Schmid a Albert Jorgman při pokusu o definování tohoto jevu., V úsilí vymezit tento pojem vypsalí autoři téměř tolik inkoustu, kolik aktéři terorismu prolili krve.”²⁷ V původním vydání citované studie z roku 1983 uvedli tito autoři 109 odlišných definic terorismu, které tehdy kolovaly v akademické a expertní obci.

Jiný, spíše bizarní, se zdá být údaj nedávno vypracované studie OSN na téma terorismu, která má 1866 stránek, ale přesto postrádá jasné a jednotné vymezení pojmů terorismus.²⁸

Terorismus je komplikovaný psychologický fenomén, který v sobě ukrývá mnoho různých atributů, a proto se pravděpodobně objevují i odpůrci proti snahám o stanovení jednotné definice, kteří zastávají názor, že jakékoliv univerzální vznešené ustanovení ztroskotává na tom, že tak či onak bude vynášet do popředí některý z mnoha, více či méně sporných aspektů terorismu a dále, že samotný fenomén se neustále mění a spolu s ním dochází ke změně našeho nazírání na něj.

I přesto lze konstatovat, že existují stěžejní body pro vysvětlení pojmu terorismus. Řadíme sem:

- jednání zahrnující nezákonné používání násilí,
- sledující politické, náboženské, kriminální, případně další cíle,
- obvykle zaměřené proti nezúčastněným osobám,
- realizované za účelem upoutání pozornosti sdělovacích prostředků a následné ovlivnění postojů a chování široké veřejnosti.

Podle mého názoru je stanovení jednotné definice potřebné, neboť projevy terorismu nejsou vždy snadno rozpoznatelné, a i kdyby byly, „princip právní jistoty nutí státy, aby jasně definovaly skutkové podstaty, na jejichž základě dochází ke stíhání jednotlivce podle zásady „Nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege.” Navíc zde existuje riziko, že nepřesně definovaný pojem by mohl být zneužitý ke sledování jiných

²⁷ Schmid, A., Jongman, A.: Political Terrorism. A New Guide to Actors, Authors, Concept, Data Basis, Theories & Literature, New Brunswick, 2005, pg. 8

²⁸ Definitions of terrorism the United Nations Office for drug control and crime prevention, New York, 2001

cílů.”²⁹ Definice má určité poslání a je schopna jasně vymežit, kde jsou hranice žádoucího chování a kde již takový projev není společností akceptován. Celé pojetí by mělo vycházet z určitého přirozeného smyslového vnímání světa a hodnot založených na základních právech a svobodách lidí, ale jeho obtížnost spočívá v jasném vymezení daného pojmu. Řečeno parafrází známého postřehu soudce Pottera Stewarta, který použil analogii na terorismus vycházející z problematiky vymezení pojmu pornografie z roku 1964 „Terorismus vždy poznáme, když ho vidíme, ale jen málokdy se shodneme na jeho odborné definici, proto je terorismus jen obtížně popsatelný.”³⁰

1.2. Klasifikace terorismu

Z výše uvedeného vyplývá, že jde o široký pojem zahrnující mnoho forem jednání, ale pro účely klasifikace lze terorismus označit za druh politického násilí, který však bývá často zaměňován za jiné formy násilí, především za válku guerillovou nebo konvenční. Hlavní rozdíl mezi těmito typy, založený na prověřené vědecké klasifikaci, říká, že „terorismus je jednou z modalit násilné akce, k níž její původci sahají, chtějí-li vyřešit takzvané jednoduché konflikty a konflikty nízké intenzity, což jsou ty, které ročně vyústí v méně než stovku mrtvých u jednoduchých, nebo mezi stovku a tisícovku mrtvých u konfliktů takzvané nízké intenzity. Naopak většina konfliktů vysoké intenzity s více než tisícovkou mrtvých ročně odpovídá spíše formám masového politického násilí.”³¹ Podle Brzybohatého³¹ v případě konvenční či partyzánské války je primárním cílem fyzická eliminace lidského a materiálního bojového potenciálu a také obsazení a kontrola území.³¹ Oproti tomu terorismus je spíše psychologickým úderem, jehož cílem je ovlivnění postojů v rozsahu od jednotlivce až po velké sociální skupiny. Násilí slouží pouze jako nástroj psychologické manipulace.³²

Existuje velké množství různých typologií terorismu, které mají velmi často společné, že na začátku rozlišují terorismus kriminální, zaměřený primárně na dosažení osobních a materiálních výhod pachatele, terorismus patologický, motivovaný psychickým uspokojením pachatele a terorismus politický, resp. ideologický,

²⁹ Bílková, V. Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv, Aleš Čeněk, Plzeň, 2014, str. 28

³⁰ Souleimanov E., a kolektiv: Terorismus: válka proti státu. Eurolex Bohemia, 2006, s. 38

³¹ Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 21

³² Informace z přednášky Terorismus - úvod, Brzybohatý, M.

podněcovány kolektivními cíli teroristů.³³

„Ve světě je evidováno více než osm set teroristických skupin“³¹, jejichž struktura, cíle, motivy a historický vývoj jsou různé. To samé platí i v případě států, které zrovna tak využívají terorismus různým, někdy až bizarním způsobem, jako v případě režimu Bašára Asada, který se rozhodl udělit milost řadě radikálních islamistů i přesto, že s největší pravděpodobností věděl, že se jedná o džihádistické bojovníky a dokonce jim na začátku finančně vypomáhal, aby následně poté, co bývalí vězni zaútočili na veřejné bezpečnostní složky státu, přilákal mezinárodní pozornost a vytvořil si tak uměle důvod k tomu zlikvidovat svou opozici, což se mu v poslední době daří natolik, že bylo nutné uzavřít dohodu o příměří se zástupci 17 zemí včetně USA a Ruska. Nejenže mnoho států jako např. zmiňovaná Sýrie využívá terorismus k udržení autoritativních režimů za pomoci represe, ale některé, jako např. Irán, se orientují na „vnější podporu terorismu oslabujícího morální imperativy ve společnosti založené na pluralitních svobodách“³⁴ Dělí se tedy dle kýženého účinku do dvou hlavních kategorií: na represivní, mající za cíl zachování a posílení politického režimu, a na subverzní, podvratný vůči politickému systému, proti němuž je namířen.

„Podle aktéra terorismu lze tak provést základní rozdělení na státní terorismus, terorismus vykonávaný státní entitou, přičemž představitelný je i terorismus mezinárodní či ze strany supranacionální instituce nebo organizace, a na nestátní terorismus, tedy terorismus vykonávaný nestátními aktéry a podtypy v podobě substátního a nadstátního terorismu.“³⁵

Státní terorismus je formou krutovlády a je prováděný, podporovaný anebo kontrolovaný státem za účelem dosažení politických cílů. McCauley poznamenává³⁵, že „státní teror byl nejen prvním druhem terorismu, ale zůstává i nadále tím nejnebezpečnějším.“³⁶ Americký profesor politických věd, Rudolph Rummel, odhaduje, že v průběhu 20. století bylo „zabito státem“ až 170 milionů lidí, nepočítaje 34 milionů

³³ Klavec, J.: Terorizmus ako politický fenomén. Bratislava: Univerzita Komenského, 2. vyd., 2007, In: Škvrnda, F.: K sociologickým aspektom chápaní medzinárodnej bezpečnosti. In Waisová, Š. a kol. (2003): Bezpečnosť a stratégia. Východiska – Stav – Perspektivy. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, s. 23–39

³⁴ Zeman, J. Terorizmus historicko-psychologická studie, Triton, 2002, s. 29

³⁵ [20] KRAUS, J.: Íránský státní terorismus. Od Chomejního po Ahmadínežáda. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2014

³⁶ MCCAULEY, C. R.: Psychological issues in understanding terrorism and the response to terrorism. In Stout, Ch. R. In: Psychology of terrorism: coping with the continuing threat. Westport: Praeger Publishers, 2004, str. 33–65

mrtvých v bitvách. Většina obětí byla zavražděna vládami svých vlastních států. Oproti tomu 500 000 osob zemřelo v důsledku nestátního terorismu, v důsledku akcí teroristických organizací, guerill a podobných uskupení. Zde je jasná převaha státního terorismu nad nestátním. Přesto však tento markantní nepoměr nemění veřejné mínění ve způsobu hodnocení teroristických akcí, které jsou stále přisuzovány pouze nestátním organizacím či institucím. Tento smutný fakt je možné pozorovat v Sýrii, kde stojí momentálně v čele celosvětového zájmu teroristická organizace Islámský stát (IS). I přestože se jedná o sunnitskou džihádistickou skupinu páchající teroristické akce, masové brutální vraždy a podnikající útoky na cizí území s cílem obsadit je, byl to především režim Bašára Assada a jeho iluzorní vize o vyvraždění všech sunnitských muslimů, který dohnal sunnitské a šíitské etnikum k občanské válce a jejichž mír je v nedohlednu, i přes opakovanou snahu o vyjednání dohody o příměří.

Režim Bašára Assada je tak typickým příkladem represivního terorismu. Tuto formu terorismu lze dále rozčlenit do dvou podkategorií; terorismus establishmentu, vykonávaný orgány státu zacíleného na udržení režimu proti politickým oponentům, a na terorismus válečný (tzv. barbarismus), odehrávající se na okupovaném území za účelem potlačení vzpoury, odporu nebo militantního hnutí.

Subverzní státní terorismus se pak dle role státu dělí na státem realizovaný, kdy se na svrchovaném území jiného státu speciální jednotky snaží o potlačení či likvidaci skupin nebo jednotlivců, a na subverzní terorismus státem sponzorovaný, kdy stát k těmto cílům využívá třetí osoby. Nestátní subverzní terorismus se pak dle zamýšlených cílů dělí na terorismus revoluční, snažící se o celkovou změnu systému, a na terorismus subrevoluční, který si za cíl klade jen jeho dílčí změnu.

Do revolučního nestátního subverzního terorismu řadíme terorismus anarchistický, ultralevicový, ultrapravicový a náboženský a do subrevolučního nestátního subverzního terorismu terorismus ekologický, monotematický (nebo též single-issue), kladoucí si za cíl jen dílčí společenskou změnu (například protipotravný terorismus) a terorismus vigilantistický, jehož aktéři přejímají roli nedostatečně silného státu a ve snaze o „zajištění pořádku“ berou spravedlnost do svých rukou.³⁷

³⁷ MINISTERSTVO VNITRA, Odbor bezpečnostní politiky. Definice terorismu. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2009 [cit. 2012-11-20]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/definicepojmu-terorismus.aspx>

Mezinárodní terorismus se dotýká bezpečnosti a zájmů více zemí oproti domácímu násilí, které se týká vnitřních zájmů a bezpečnosti pouze jedné země. Současné globální vývojové trendy udávají ústup politicky motivovaného terorismu, avšak s nárůstem počtu incidentů s nacionalistickou, sociální, kriminální a náboženskou motivací. Dochází také k postupnému šíření nových forem terorismu: superterorismus, mnohými autory označován jako bioterorismus a informační terorismus neboli kyberterorismus.

Klasické formy terorismu jsou známy v podstatě každému, ale s novými vývojovými trendy terorismu si mnoho lidí neví rady, a proto je zde stručný nástin obou forem. V případě kybernetického terorismu lze hovořit nejen o hrozbě v celosvětovém měřítku, ale zároveň se jedná i o předmět politického kalkulu teroristických organizací, zasahující politiku i ekonomiku států. Důvodem je především závislost jednotlivců na počítači, kde jsou uloženy téměř veškeré informace o uživateli a díky „programovému vybavení, bezpečnosti dat a velice jednoduchému interaktivnímu přístupu ke službám se počítač stává součástí psychiky a identity individua.“³⁸

Datové nosiče jsou pak předmětem útoku počítačových pirátů, kteří je s velkou ochotou prodávají nepřátelským státům i v případě, že se jedná o přísně utajované bezpečnostní a vojenské informace. Kromě krádeže soukromých obsahů mohou být piráti najati ke zničení obsahů v počítačích konkurence nebo nastavení tzv. blokad, které neumožňují tok informací (service denial attacks) v infikovaném počítači. Díky tomuto napadení dochází k infiltrování celého systému a zmiňovaná závislost je proto stavebním kamenem pro narušení existence ve virtuálním světě a v případě jednotlivců i jisté ekonomické závislosti a možnosti obstát v konkurenci.

V případě ataků na státní instituce zde vzniká ještě větší bezpečnostní riziko, protože „většina strategických zbraňových systémů na západě je řízena právě prostřednictvím počítače a motivace hackerů je mnohdy nejasná.“³⁹ Někdy se snaží poukázat na chyby v bezpečnostních programech států, nebo se jedná o snahu zviditelnit se a v neposlední řadě se zde může projevat psychologická demonstrace moci, která odsouvá ničení obsahů na vedlejší kolej.⁴⁰ Státní instituce i soukromé firmy se proto snaží věnovat pozornost ochraně investováním do bezpečnostních programů za účelem

³⁸ Zeman, J. Terorismus historicko-psychologická studie, Triton, 2002, s. 29

³⁹ Zeman, J. Terorismus historicko-psychologická studie, Triton, 2002, s. 45

⁴⁰ Zeman, J. Terorismus historicko-psychologická studie, Triton, 2002, s. 46

minimalizace rizika ataku zvenčí, ale je „zajímavé, že kolem 80 % útoků je prováděno zevnitř.“⁴¹

Další riziko spojené s počítači představuje webový prohlížeč a veškeré dostupné informace spojené s terorismem, které se vyskytují na internetu v podobě fotek, videí, rad, diskusních skupin, apod. Každý je využívá podle své potřeby a mnohdy mohou sloužit jako návod k teroristickým akcím. I přesto však není možné souhlasit s myšlenkou cenzury internetu za účelem ochrany před nevhodným obsahem. Nejenže je to podle expertů nemožné díky rychlosti a množství nahrávaného obsahu na internet, které by šlo stěží kontrolovat, ale zároveň by se jednalo o narušení svobody spojené se zneužíváním osobních informací a dat a možnému riziku likvidace oponentů a cenzuře nevyhovujícího obsahu.

Pro superterorismus je typické použití zbraní hromadného ničení, zejména zbraní chemických, jaderných a biologických. V minulosti byl zaznamenán případ útoku sarinem na cestující japonského metra sektou Óm Šinrikjó, vedenou fanatickým vůdcem Asaharou Šókó, a také použití chemických zbraní tehdejším iráckým diktátorem Saddámem Husajnem proti kurckému obyvatelstvu, proti Iránu v době války mezi oběma státy a během válečného konfliktu v Perském zálivu.

Snaha teroristů získat zbraně hromadného ničení vyplývá z toho, že jejich výroba, doprava a následná manipulace jsou mnohem jednodušší než např. u zbraní konvenčních a přesto je efekt srovnatelný, ne-li většího rozsahu co do počtu obětí a psychického dopadu na postižené a okolí.

Navzdory tomu, že riziko použití této metody exponenciálně roste, se mnoho autorů nedomnívá, že hrozba použití zbraní hromadného ničení teroristy znamená určitou definitivnost pro ostatní, nejen z důvodu omezeného dosahu účinku, ale zároveň se zde jedná i o jakousi formu zastrašování veřejnosti, které má v mnohých případech vést pouze k neomezené podpoře pro vojenské akce zacílené proti radikálním skupinám. Jedním z možných řešení se jeví v budoucnosti „expanze lidstva do vesmíru,“⁴² která může zabránit určité formě nihilismu ze strany veřejnosti.

⁴¹ Mika, Otakar J., *Současný terorismus*, Triton, 2003, str. 38

⁴² Zeman, J. *Terorismus historicko-psychologická studie*, Triton, 2002, s. 44

Obecně tedy můžeme terorismus rozdělit do čtyř kategorií podle ideologické příslušnosti, povahy teroristických cílů, zaměření násilí a výběru cílů včetně oblasti působení. Poslední kategorii tvoří historický původ teroristické skupiny.

V případech určování povahy a způsobu jednání teroristů vycházíme ze strategické nebo taktické podstaty jeho činů a ne z cílů, které sleduje. „Terorismus představuje ve své podstatě totalitární formu politiky a války postrádající jakoukoliv legitimitu, neboť nerespektuje žádná pravidla (dokonce ani ne ta válečná) a přestupuje všechny známé mravní a lidské zábrany.“⁴³

1.3. Organizační charakteristika

„Teroristické skupiny mají různou strukturu i organizaci vyplývající z operačních podmínek, tradic a jejich možností, a proto dochází v průběhu vývoje ke strukturálním změnám.“⁴⁴ Důležité jsou zde dva pojmy, a to struktura a organizace. Struktura spadá pod model symbolický, který představila Crenshawová spolu s Rapoportem.⁴³ Tento model vysvětluje terorismus jako „prostředek nebo metodu konání, jíž aplikujeme k dosažení nejrůznějších politických nebo náboženských cílů. Činy a kampaně jsou výsledkem strategické volby.“⁴⁵ Symbolický model však nemůže fungovat samostatně, proto byl doplněn Raportem a Crenshawovou o přístup organizační. Jeho definici můžeme odvodit ze tří premis:⁴⁶

- Teroristické akce jsou ovlivněny vnitřními vlastnostmi organizací, a proto je běžné, že ideologická logika je podřízena logice organizační.
- Teroristé setrvávají v násilné kampani z důvodu jejího přežití někdy i bez ohledu na politické účinky této kampaně.
- Teroristické skupiny neoperují vždy jako jeden celek a nelze vyloučit vnitřní pnutí.

⁴³ Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 21

⁴⁴ Brzybohatý, M.: Terorismus I. Police History, 1999, str. 29

⁴⁵ Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 211

⁴⁶ Crenshaw (2001), Raport (2001)

Terorismus představuje strategii, na níž se podílí menšiny, které se již v minulosti účastnili násilného hnutí a také frakce organizací, které byly dříve politickou opozicí.⁴⁷

Existence vytvoření teroristické skupiny odráží ve společnosti nějaký konflikt, ať už náboženský či politický, etnický nebo jiný. Členové tohoto hnutí si vytvořili skupinovou identitu. Pomocí společné víry a motivace mohou páchat veškeré násilné činy, pokud spadají do rámce jejich ideologie a zároveň budou stát mimo rámec právního řádu. Většina radikálních skupin se svým projevem snaží vzdorovat státním autoritám a jejich činy jsou zacílené na podporu změny nebo odmítnutí současného stavu dané společnosti. Takovýto typ skupiny má určitý jasně definovatelný cíl, zřetelně rozdělené úlohy a funkce vyžadující autoritu a zodpovědnost. Její členové se řídí explicitně formulovanými pravidly ve formálním provedení, které umožňují koordinovat a kontrolovat aktivity každého člena organizace, přijímat rozhodnutí a komunikovat mezi sebou.⁴⁸

I. Struktura organizace

Organizační struktura je klíčová pro fungování činnosti teroristické skupiny. Spočívá v rozdělování, seskupování a koordinování úkolů nezbytných pro dosažení cílů organizace. Členové skupiny následují jisté stabilní vzory a přizpůsobují se specifickým pravidlům a úlohám. Struktura je promyšlená a vybudovaná způsobem, který zaručuje dosažení ideologických cílů. Lze ji rozlišovat podle úrovně specializace nebo fragmentace.

Specializace v malých skupinách není natolik propracovaná oproti skupinám větším, přesto jsou malé skupiny schopné dosáhnout dostatečné úrovně specializace se specifickou odpovědností spočívající ve „strategickém řízení, zpravodajství, v náboru a vzdělávání členů, provádění atentátů, komunikaci a propagandě, financování, politické a ekonomické záležitosti, logistické podpoře apod.“⁴⁹ Podle Rapoporty nemá⁴⁹ „většina

⁴⁷ Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 214

⁴⁸ Gil a Alcovera (2003)

⁴⁹ Calvo, 2004 v: Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 219

známých teroristických organizací více než 50 členů.”⁵⁰ Bohužel je nutné tento fakt vyvrátit s ohledem na vývoj událostí v roce 2016, protože podle posledních odhadů má nejnebezpečnější teroristická organizace an - Núsrá a IS okolo 25 000 aktivních členů a jejich počet v důsledku masivní teroristické náboženské kampaně stále narůstá. Do zmiňovaného odhadu nebývají započítáni příznivci, kteří se podílejí na úkolech spojených s materiální, informační a logistickou podporou, nebo kteří pracují jako spojky pro teroristické sítě. Další kritérium, které rozlišuje organizace, je úroveň formálnosti. Některé skupiny se řídí jasnými pravidly, která musejí znát všichni a musejí je také respektovat. „Pro každou teroristickou skupinu jsou podstatné vlastní normy (někdy se hovoří i o kultuře teroristických organizací) a skupinová koheze. Normy teroristické skupiny představují soubor nedefinovaných pravidel (co je vhodné – nevhodné, správné – nesprávné, účinné – neúčinné apod.), která ovlivňují jednání skupiny, ale i jejích jednotlivých členů (ochota obětovat život). Oběti teroristických činů jsou dle skupinových norem definovány jako „nepřátelé“, jako součást nepřátelského státu, civilizace, světa, systému.”⁵¹

„Většina strukturálních schémat skupin tradičního terorismu vychází z jednotného obecného modelu. Je možné ho znázornit jako pyramidu, na jejímž vrcholu je štáb a tvrdé jádro skupiny.”⁵² Jedná se o vysoce centralizovanou strukturu teroristické organizace, která se uplatňovala především v minulosti. Osoby na vrcholku pyramidy mají nejvyšší postavení, věnují se strategiím a přijímají zásadní rozhodnutí. Také mají v rukou nejvyšší velení extrémistických buněk a rozhodují o osudu organizace. Členové jádra vybírají cíle útoku, zpracovávají plány, analyzují informace a koordinují zbylé aktivity skupiny. Střední část pyramidy tvoří aktivní členové, kteří provádějí vlastní teroristické útoky. Tito lidé, stejně jako vedoucí činitelé skupiny, žijí v přísné ilegalitě. Často operují v malých buňkách, které čítají tři až pět členů. Za své profesionální služby bývají finančně ohodnoceni.⁵³ S ohledem na aktuální dění kolem islámského státu však stojí za zmínku, že díky silné ofenzivě ze strany koalice států bojující proti radikálům z IS jsou dnes jeho bojovníci v důsledku ztrát údajně zkráceni na svých platech o téměř polovinu z původních 800 dolarů. Také vyplácení původně

⁵⁰ Rapoport, 1999 v: Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 219

⁵¹ Smolík, J.: Psychologie terorismu a metafora schodiště, 2015

⁵² Brzybohatý, M.: Terorismus I. Police History, 1999, str. 29

⁵³ Brzybohatý, M.: Terorismus I. Police History, 1999, str. 29

slíbených celoživotních příspěvků rodinám sebevražděných atentátníků bylo zastaveno a ani islámská měna se neuchytila a musela být znovu nahrazena původní měnou. To jen dokazuje, že permanentní letecké útoky na ropná pole a konvoje ze strany koaličních států a také citelný zásah v podobě bombového útoku na banku islámského státu, kde byly schraňovány veškeré finance teroristické organizace., potvrzují správnost této strategie.

Počet aktivních teroristů ve skupině může dosahovat i několika desítek lidí.

Na další úrovni figurují aktivní podporovatelé, akcí se přímo neúčastníci, ale zajišťující vše potřebné pro činnost skupiny. Obstarávají finance, dopravní prostředky, doklady, byty, zbraně atd. Tito sympatizující jedinci tvoří velmi důležité spojení členů ve skupině. Nejpočetnější skupinu tvoří pasivní pozorovatelé, kteří se obvykle omezují na ideologickou podporu, ale zároveň představují zálohu pro rekrutaci nových členů.

„Velká část poznatků, které máme o terorismu, pochází ze studií o organizacích s konvenční strukturou. Zdá se, že první výzkumy, které se věnovaly analýze nových teroristických organizací a jejich modu operandi, ruší platnost dříve vypracovaných koncepcí týkajících se organizačních aspektů terorismu.”⁵⁴

II. Nové organizační formy

Nové organizační formy upřednostňují neformální vztahy nad formálními, podporují decentralizaci a jistý stupeň spontánnosti. Za některé teroristické kampaně a propagační videa nejsou mnohdy zodpovědné pouze radikální skupiny, ale především se dnes jedná o uživatele počítačů, kteří díky rozvoji informačních technologií umožňují sdílení těchto obsahů na internetu. Seskupení četných malých buněk, naplňující decentralizační charakter organizací, omezuje možnost infiltrace a nebezpečí, které představují policejní či vojenské složky. Navíc nutnost komunikovat s vedením je riziková, protože zanechává stopy, které vedou až k nejvyšším představitelům. Nevýhoda těchto malých uskupení spočívá v tom, že v případech, kdy dojde k rozbití hlavního jádra, členové ostatních buněk nejsou připraveni na to, že by měly vést teroristické operace autonomně a koordinovali svou činnost s jinými buňkami. Navíc nové technologie ještě zvyšují zranitelnost pyramidálního typu, proto došlo k jeho

⁵⁴ Hoffman, Stanley: On the War. New York Review of Books, 2001, str. 295 - 318

nahrazení tzv. sítí hvězdicovou či vícekanálovou strukturou, která dělá z činnosti teroristické organizace nejkompexnější moderní teroristické hnutí. To je založené na specifických rysech vnitřní struktury spojené s vnějšími spolenectvími. Jedná se o síť z propojených nebo spletených uzlů a každé spojení mezi dvěma uzly vyjadřuje komunikaci mezi konkrétními jednotkami, případně jejími členy.

V tomto případě jde o nejvíce decentralizované struktury, kde neformální vztahy převažují nad vztahy formálními. Ústřední uzel má četná propojení s dalšími velkými počty uzlů, které odpovídají buňkám a jednotlivým spolupracovníkům. U retikulární síťové struktury procházejí veškeré informace a komunikace ústředním uzlem, který funguje jako koordinační jednotka. Ačkoliv se tento typ jeví jako centralizovaný, není zde absolutní kontrola nad všemi aspekty teroristické činnosti. Jádru schvaluje pouze důležité operace a bývá periodicky informováno o vývoji příprav. Jednotlivé buňky mají volnost v navrhování vlastních plánů, v každodenní teroristické aktivitě, logistické podpoře či propagaci organizace.

Mezi hlavní kritéria síťových struktur patří 1. **bezpečnost** založená na úzké komunikaci omezeného množství uzlů, dále sem řadíme 2. **taktiku rojení**, která spočívá v úderech na konkrétním místě z několika různých front v určitém čase, tzn., že útočná síla se skládá z více operativních jednotek, které jsou navzájem propojené a tyto jednotky jsou schopné přispěchat, kdykoliv je to nutné, do vybraného bodu a po uskutečnění akce se opět rozptýlí; buď se vrátí na svá původní místa, nebo se přesunou dál. Členové teroristické buňky dokážou podobně proniknout z různých částí světa do určité země nebo do konkrétního místa, kde mají provést atentát a pak se znovu rozprchnou různými směry. Díky jejich 3. **mobilitě** je proto mnohem těžší je zadržet.

Dalšími kritérii je 4. **pružnost a pevnost** organizace, tedy schopnost asimilovat nepřízeň osudu či ztroskotání a přesto zůstat aktivní a později dokonce úspěšný.⁵⁵ Síťové struktury je velice těžké rozbít, protože hromadně je možné zničit pouze určitou část, která však nezabrání v činnosti jinému uzlu, proto je pro narušení fungování skupiny nutné podle Sagemana neutralizovat minimálně 5 - 15% nejvíce propojených uzlů, což by vedlo k izolaci jejich buněk a podskupin a zbavilo je to schopnosti

⁵⁵ Stern, J.: "Dreaded Risks and the Control of Biological Weapons," *International Security*, 2003 in: Corte Ibáñez, Luis de la: *Logika terorismu*, Academia, 2009, str. 236

operovat ve velkém rozsahu. Skupiny jsou schopné se rozvíjet, šířit a asimilovat vůči změnám ve svém okolí. Jako pro každý podnik, tak i pro teroristické organizace je důležitá expanze založená na spolupráci a fúzi, případně na terorismu spoluúčasti.

Dalším rysem terorismu je 5. **šíření strachu** jako hlavní metoda působení na vytypovanou oběť, pomocí nástrojů psychologické války, aby byl stát v nejistotě a nevěděl, odkud útok přišel, a jak na něj zareagovat. Teroristé se snaží využít momentu překvapení nebo naopak hrozí násilím, aby vyvolali ve společnosti deprivacní syndrom, který může přerůst v destabilizaci společnosti nebo státního aparátu. Zpravidla jsou útoky směřovány na skupiny občanů, kde jsou ženy a děti, jejichž smrt vyvolá ve společnosti největší otřes a zajistí masivní zájem sdělovacích prostředků.

III. Taktické principy a strategie

Strategie terorismu vychází prakticky vždy z globální nebo regionální situace v dané zemi. Terorismus činí nebezpečným především jeho **proměnlivost** v taktice, která mu dodává neobyčejnou sílu a precizní využití chyb svých protivníků.

Předpokladem úspěchu je zajištění pozornosti médií. Makariusová v této souvislosti hovoří o tzv. **komunikační strategii** terorismu, která je celkovým konceptem systematické, realizační a manažerské činnosti radikální skupiny v krátkodobém, střednědobém a dlouhodobém časovém horizontu. Jedná se o public relations skupiny, analýzu práce s médii a celkový způsob obrazu teroristické organizace. Podstatnou součástí celkového plánování v rámci komunikační strategie je poselství, o jehož distribuci primárně usiluje.⁵⁶

Již zmiňovaná Crenshaw tvrdí⁵⁶, že **politické poselství**, jež vede k ničivým útokům, působí na postoje veřejnosti jak v pozitivním, tak v negativním smyslu; na jedné straně získává podporu u sympatizantů a na druhé vyvolává strach a nenávisť v publiku, které je vnímáno jako „nepřítel“.⁵⁷

Podle Brzybohatého⁵⁰ jsou metody, které teroristé vybírají k prosazení svých cílů, v přímé konfrontaci se systémem, proti němuž bojují, protože sami vědí, že nemají

⁵⁶ MAKARIUSOVÁ, R. (2013): Terorismus, globální terorismus a éra al-Káidy. Praha: Metropolitan University Prague Press.

⁵⁷ CRENSHAW, M. (1981): The Causes of Terrorism. Comparative Politics 13, 379–399

naději na vítězství a použití terorismu je jedinou možností, jak dosáhnout svých cílů, proto je tento výběr považován zároveň za určitý výraz slabosti.⁵⁰

Terorismus je taktikou (strategií) boje, kterou lze na základě její podstaty zařadit do kategorie **psychologické války**, případně do oblasti psychologických operací. Pro teroristy není zásadní politický efekt extrémistických aktů, nýbrž následná psychologická reakce, kterou takový útok ve společnosti vyvolá. „Pocit strachu a nejistoty, jeho stupňování a manipulace veřejnosti jeho prostřednictvím jsou ty nejdůležitější atributy efektu.”⁵⁸

Teroristé útočí na **náhodné osoby** s cílem zastrašit obyvatelstvo nebo donutit vládu k nějakému chování, což je charakteristické pro nový terorismus. **Násilí** je jen taktickým prostředkem k dosažení co největšího efektu. Čím je následek hrůznější, čím je brutalita vyšší, tím je pravděpodobnost dosažení cíle větší. Radikální skupiny využívají momentu překvapení. Spolu se stupňováním teroristických útoků teroristé volí **cíle**, které budou mít **dlouhodobější efekt**. Teroristé velmi dobře zvažují každý útok z pohledu odezvy veřejnosti, **maximální publicity a minimálního rizika**. Těží tak ze schopnosti vzbuzovat pocit permanentního ohrožení a všudypřítomnosti. Proto jsou při teroristických akcích využívána výbušná zařízení, u kterých je pravděpodobnost zjištění pachatele minimální.

1. 4. Typy teroristických útoků

Bombový útok pomocí výbušného zařízení představuje nejběžnější typ teroristického útoku, neboť materiál pro výrobu je běžně dostupný, návody lze jednoduše získat např. na internetu, doprava je usnadněna díky lehkému skrytí detonačního zařízení a jeho použití umožňuje provést úspěšnou akci s velmi malou pravděpodobností odhalení. Ze všech teroristických útoků, které byly za uplynulých 20 let provedeny, jich plných 70 % připadá právě na bombové.

„Z taktického hlediska je možné dělit bombové útoky do čtyř kategorií.”⁵⁹

⁵⁸ Brzybohatý, M.: Terorismus I. Police History, 1999, str. 31

⁵⁹ Brzybohatý, M.: Terorismus I. Police History, 1999, str. 34

1. Útoky proti osobám

Nástražné výbušné systému jsou umíst'ovány do předem vytypovaných míst s vysokou koncentrací osob, což zajišťuje v případě výbuchu marginální efekt v podobě zranění či úmrtí velkého počtu civilistů. Zároveň tento akt vždy otřese velkou částí veřejnosti a stane se stěžejným tématem pro sdělovací prostředky. Konkrétním úložištěm mohou být zaparkované automobily, odpadkové koše, pouliční stánky apod. Zpravidla bývají odpáleny ve chvíli, kdy je dané místo nejvíce vytížené veřejností.

2. Útoky proti symbolickým cílům

„Tento typ útoku je obecně zaměřen proti bodům, které představují symboly té či oné země.“⁶⁰ Síla a míra ničivých následků není v tomto případě rozhodující. Cílem radikální skupiny bývá upozornění nebo varování, popřípadě propagace jejich organizace. Již samotný fakt, že k útoku došlo, vyvolává značnou odezvu na mezinárodním i vnitrostátním poli. Bývá považován za "poranění" národa, na jehož území k útoku došlo a díky němuž dochází k legitimaci následných odvetných akcí proti teroristům ze strany veřejnosti.

3. Útoky proti významným cílům

Násilný akt bývá zpravidla veden proti významným cílům charakteristickým pro danou zemi na základě pečlivého plánování a výběru těchto objektů, přičemž největší důraz není kladen na samotný cíl útoku, ale na důsledky, které jejich vyřazení nebo napadení může přinést. Mezi nejdůležitější strategické cíle řadíme „průmyslová centra, elektrárny, vládní budovy nebo osoby v klíčových řídicích funkcích.“⁶¹ Důvodem útoku na významné cíle je snaha, aby vznikly takové škody, které se dlouhodobě a obtížně kompenzují. Zajímavým je z tohoto pohledu útok na Světové obchodní centrum, protože výběr teroristů hodnotí analytici různým způsobem. Někteří vnímají letecký náraz do "dvojčat" jako záměr teroristů zaútočit na významný cíl New Yorku, jiní mají za to, že se jednalo pouze o jednu z variant, která byla vybrána pro její jednoduchost provedení a z pohledu informačních zdrojů byl New York, resp. WTC zvolen především pro maximální globální a mediální pokrytí.

⁶⁰ Brzybohatý, M.: Terorismus I. Police History, 1999, str. 35

⁶¹ Brzybohatý, M.: Terorismus I. Police History, 1999, str. 36

4. Série útoků

Sérii bombových útoků využívají teroristé především k upozornění na některé své speciální požadavky, např. propuštění uvězněných spolubojovníků.⁶² Je pravděpodobné, že svým počínáním sledují nejméně dva cíle. Prvním z nich je skutečná snaha o vyvolání situace, která by vyústila ve splnění požadavků teroristů a druhým motivem bývá snaha zviditelnit se a propagovat tímto způsobem svou víru a ideologii.

Kromě bombových útoků jsou citelné i akty zadržení rukojmích a únosy, ať už civilistů či významných osob. Vždy se jedná o velmi elegantní způsob, jak získat finance v podobě výkupného od vlády státu, jehož je unesený příslušníkem, protože ne každý stát vyznává politiku USA hlásající: „s teroristy se nevyjednává.”

Mezi teroristy jsou metody žhářství, zastrahování a hrozby, sabotáže a rozvratné operace i vraždy významných osob velice oblíbené a využívané, protože díky nim dosahují svých cílů snáze a jejich vážnost a vliv tím rovnoměrně narůstají.

Pro vedení teroristických kampaní jsou zásadně důležité dezinformace, propaganda a manipulace s informačními médii.⁵⁴ Ty samo o sobě nejsou brány jako formy teroristických aktivit, ale dlouhodobé, intenzivní a systematické užívání těchto metod je schopné vyvolat tlak na vládu ze strany veřejnosti. Civilisté pod tímto vlivem dostávají strach a obavu z potenciálních útoků díky zkresleným informacím podávaným teroristy přes informační média, která se navíc v důsledku jejich pekuniárního charakteru snaží o megalomanská přikrášení za účelem zvýšení sledovanosti či nákladu tisku.

„Již samotné prověřování podobných informací, i když se ukážou jako neopodstatněné, může vést k diskreditaci těch, jichž se dotýkají. Každý prostředek v této válce je možné bez pravidel využít.”⁶³

⁶² Brzybohatý, M.: Terorismus I. Police History, 1999, str. 36 - 39

⁶³ Brzybohatý, M.: Terorismus I. Police History, 1999, str. 40

1. 5. Fáze teroristického útoku

Pro uskutečnění teroristického útoku je nutná důmyslná příprava rozdělená do několika fází, kdy každá z nich vyžaduje velké množství prostředků, času a osob.

1. V počáteční etapě je nutné odsouhlasit **plán na přípravu** atentátu. Souhlas poskytuje např. vůdce, poradní sbor, nebo vojenské popř. politické vedení, podle toho, jakým způsobem je organizace hierarchicky strukturována.
2. Schválením nastává začátek příprav a plánování všech podrobností spojených s cílem atentátu. Tajné služby mají na starosti průzkum a vyhledávání informací o cíli, kde má dojít k teroristické akci. **Výběr místa**, popř. osoby je velmi důležitý, neboť „jeho zničení či napadení musí vyvolat silnou a dlouhodobou odezvu ve sdělovacích prostředcích a ve vědomí velké masy lidí.”⁶⁴, proto dochází ke shromažďování informací o různých cílech, které mohou připadat v úvahu. Po jejich zvážení poradním výborem nastává proces eliminace méně vhodných cílů a nalezení nejoptimálnější varianty vhodné pro atak. Rozhodnutí výboru ovlivňuje několik atributů jako dostupnost cíle z hlediska dopravy a prostředků; finančních i vojenských. Dále možnost úniku po akci a důležitost samotného cíle.
3. Po výběru nejvhodnějšího místa či osoby následuje vypracování plánu pro útok. Jedná se o fázi „**operačního plánování**”⁶⁵, která zahrnuje logistickou podporu. Ta má zajistit veškeré materiální prostředky potřebné pro útok např. falešné doklady, zbraně, výbušniny, dopravní prostředky nebo finance. Plán útoku obsahuje informace o průběhu akce, časový harmonogram, předpokládaný vývoj i možnou alternativu pro řešení vzniklých komplikací. Důležitá je zde konkrétní strategie a taktika založená na momentu překvapení, provedení odpoutávacích útoků, zajištění pozorovacích stanovišť a provedení akce tzv. na nanečisto.⁵⁹
4. **Cvičné útoky** jsou důležité pro odhalení možných chyb a skrytých nedostatků. Mají za cíl minimalizovat riziko vzniku nepředvídatelných situací, kterým by nebylo možné zabránit. Tato cvičení se zaměřují i na různé varianty úniku v případě náhlé změny podmínek, ale především mají za cíl ověřit, zda je útok proveditelný. Pokud ano, dochází k následné realizaci

⁶⁴ Brzybohatý, M.: Terorismus I. Police History, 1999, str. 40

⁶⁵ Srov. Brzybohatý, M.: Terorismus I. Police History, 1999, str. 50

5. Pár hodin či minut před útokem dochází ještě k aktualizaci a ověření dat získaných z pozorování cíle v přípravné fázi. Ověření probíhá mimo zónu samotné operace a spočívá v identifikaci cílového objektu či subjektu a tedy vyloučení možného omylu. Potvrzení identity je předáno prostřednictvím telekomunikačního zařízení vedoucímu skupiny, který spustí **samotný útok**.
6. Po provedení násilné akce nastává nejrizikovější fáze pro teroristický tým, a to **únik z místa útoku**. Ten je uskutečněn únikovou cestou a je zakončen bezpečným ukrytím na předem vytipovaném místě do doby, než odpadne největšího nápor bezpečnostních akcí, které po útoku následují a se kterými teroristé téměř vždy počítají. V případě sebevražedného atentátu tato fáze odpadá.
7. Stěžejní a zároveň závěrečnou částí operace je **proklamace organizace** založená na přihlášení se k teroristickému aktu, uvedení důvodu útoku a upozornění na skupinu a její cíle a to pomocí sdělovacích prostředků. Snahou organizace je upoutat co nejdéle pozornost ze strany médií, veřejnosti a státních institucí, a proto často následuje série podobných útoků, které má zajistit i zvýšení zájmu sympatizantů a možných adeptů na členství.

Popsané etapy neplatí univerzálně a v průběhu vývoje se neustále mění, je však dobré je znát z důvodu prevence a předvídání možného vývoje teroristické akce, tudíž být o krok napřed před nepřítelem.

1. 6. Islámský fundamentalismus

V rámci typologie došlo k vymezení jednotlivých druhů terorismu, ale s ohledem na aktuální dění na Blízkém východě je nutné se především zaměřit na náboženský terorismus resp. Islámský fundamentalismus, protože teroristické násilí ve jménu náboženství se stává globálním problémem číslo jedna a pro jeho odstranění a prevenci je nutné nejprve prozkoumat jeho základy.

Třebaže nelze náboženský terorismus zjednodušit přiřazením pouze k islámské civilizaci, jedná se o nejčastější formu boje ve srovnání s jinými vojensko-politickými

konflikty a především terorismus „ve jménu boha“ je schopen „ospravedlnit prakticky jakýkoliv a jakkoliv strašný čin.“⁶⁶

Počátek islámského náboženství je datován roku 622 n. l. a je spjat s prorokem Mohammedem (Muhammadem), kterému byl nadiktován Korán andělem Gabrielem, posvátná kniha Islámu, a tím bylo završeno zjevení Boha Alláha. Jeho úkolem bylo šířit "slovo boží" mezi lidmi, ale po jeho smrti nebylo jasné kdo má být jeho nástupcem, neboť zemřel bez závěti i bez potomků. Právě tady dochází k rozvětvení islámského národa na šíitskou stranu, která tvrdila, že právo na nástupnictví mají pouze Prorokovi pokrevní příbuzní, a sunnitskou větev, která poukazovala na Mohammedovo doporučení, že si muslimové mají volit do čela toho z nich, kdo se těší největší úctě a vážnosti.⁶⁷ S řešením se nespokojila ani jedna strana a jejich rozdílné postoje, názory a myšlenky daly vzniknout největším občanským konfliktům a rozbrojům známým moderní historii.

V současnosti vyznává islám cca jedna miliarda lidí ve více než 70 zemích světa a z toho 90% muslimů jsou sunnité (ortodoxní) a zbylých deset procent jsou přívrženci šíitské sekty.

Řada odborníků se shoduje v tom, že islám není pouze náboženstvím, ale jedná se spíše o způsob života na základě příkazů o morálním, politickém a ekonomickém chování jedinců i národů. Islámský způsob života je založen jednak na Muhammedově učení a dále na přísném dodržování zvyků a tradic zbožnými muslimy, což v souhrnu představuje žití podle tzv. šaría, božského islámského zákona, který říká věřícím, jak se mají chovat. Je to kompletní právní řád a zároveň návod k tomu, jak být správným muslimem, a velmi podrobně určuje náboženský, ale i společenský a osobní život věřících.

Navzdory přesvědčení, že Islám je nejdokonalejším a nejvyšším náboženstvím, akceptují muslimové i křesťanství a judaismus, ale s tím rozdílem, že tato původně nebeská náboženství byly lidmi zdeformovány díky šíření bezduchého materialismu a konzumního způsobu života, proto došlo mezi ortodoxními islamisty k zakořenění islámského fundamentalismu. Ten vychází z "vlastnictví pravdy" a z Koránu si účelově vybírá jen některá témata a symboly. „ Od morálně právních úvah, silně

⁶⁶ Hoffman, B. Holy Terror: The Implications of Terrorism Motivated by a Religious Imperative, RAND Corporation, 1993

⁶⁷ <http://www.nabozenstvi.apu.cz/islam.html>

kriticky zaměřených zvláště proti západním kulturním vlivům a přechází k tvrdému jednání proti jinak smýšlejícím. Balancuje mezi religiozitou, radikálními kulturními projevy a má silné tendence určovat politický vývoj.”⁶⁸

„Je pravda, že žádný terorismus není tak smrtící jako náboženský. Teroristické atentáty provedené islámskými hnutími v letech 1980 až 2003 způsobily smrt více než 10 000 osob na světě.”⁶⁹ Když kolektivy zapojené do dlouhého konfliktu odmítají připustit možnost vlastní porážky, může střet získat náboženské zabarvení.

Radikální fundamentalisté využívají islám jako ideologický rámec a teror používají jako součást náboženské propagandy. Krajně militantní interpretace islámu potom žene fanatické stoupence i k sebeobětování vlastního života při sebevraždných teroristických útocích. Jedná se o klasické islamistické sektáře, jejichž učení má ultrakonzervativní sunnitský islámský základ a vychází z wahhábismu, což je ideologie pravého nezkaženého islámu, která vyznavače ostatních islámských věrouk označuje za nevěřící, proti nimž je nutné vést džihád.

Džihád v islámském učení představuje primárně etický princip, jakýsi druh morální výzbroje věřícího, ale ani zde nepanuje jednota v jeho pochopení a interpretaci, protože pro radikální muslimy znamená ”boj se zbraní v ruce proti bezvěrcům a od víry odpadlým s cílem přinutit je k islámu”, naproti tomu liberálnější muslimové ho vnímají spíše jako duchovní a psychické úsilí ve prospěch náboženské obce, rodiny, či třeba samotného individua. Mohammed zanechal džihád bez podrobnějšího vysvětlení, proto také dochází k tomu, že každý islámský terorista o sobě dnes může tvrdit, že je bojovníkem Božím, a téměř každá teroristická akce provedená muslimy může být považována za projev džihádu, coby Svaté války proti bezvěrcům a jinověrcům.

Islámský terorismus bychom měli z mnoha důvodů odlišovat od ostatních typů terorismu:⁷⁰

- a) nejde mu o kompromis, protože odmítá všechny ostatní ideologie
- b) chce úplné vítězství a vládu Alláha
- c) poskytuje základ pro individuální jednání ale i pro státní politiku

⁶⁸ Danics, Š.: Extremismus: hrozba demokracie, Police history, Praha, 2002, str. 96

⁶⁹ <http://www.ict.org.il/>

⁷⁰ Viz. Danics, Š.: Extremismus: hrozba demokracie, Police history, Praha, 2002, str. 103 - 108

- d) islámský terorismus je sponzorován Íránem, Irákem, Libyí, Súdánem a Sýrií, ale i přes charitativní organizace roztroušené po celém světě
- e) islámským teroristům nejde o to, co si o nich myslí veřejnost, protože jsou fanaticky přesvědčení o správnosti své věci, což se projevuje i sebevražednými útoky
- f) svatá válka ospravedlňuje použití jakýkoliv prostředků včetně zbraní hromadného ničení či hrozbu jejich použití

Dnešní nábožensko-fanatičtí teroristé se domnívají, že svět spasit nelze a jejich cílem je samotné ničení pro ničení založeném na fanaticismu, jehož hlavní náplní je zkáza a pomsta. Má-li být tento terorismus poražen, musí islámský národ přijmout sekulární a humanistické principy, které mu umožní vybudovat si vlastní svobodný svět namísto terorizování jej ve jménu náboženského přesvědčení. Bez těchto principů zůstane svoboda v islámských zemích pouze nedostižným snem.

Je zajímavé, že někteří muslimští autoři se k tomuto tvrzení staví do opozice a zastávají názor, že není možné ani teď ani v budoucnu, aby muslimská společnost došla k sekularizaci, která je podle nich s islámem neslučitelná na rozdíl od jiných věrouk, protože v islámu je náboženství nedílně spjato s právem a politikou a ty neumožní odpoutání se od náboženských dogmat. Pro evropské analytiky spočívá otázka neslučitelnosti především ve výkladu některých příkazů Šaría jako nerovnost náboženství, podřízené postavení žen či tělesné tresty, se kterými by v praxi křesťané, sekulární humanisté ani liberální muslimové nikdy nesouhlasili. Nejde tedy o střed věřících, ani o morální střet dobra a zla, ale o střet mezi sekulárním pluralismem židovsko-křesťanského západu a politickým monoteismem Islámského radikalismu, fundamentalismu, extremismu a terorismu.⁶³ Pojetí víry a plány islamistů nesměřují jen proti západu a Židům, ale také proti ostatním muslimům, přesto se odhaduje, že by počet muslimů měl tvořit do budoucna zhruba 30% z celého lidstva. V evropských zemích naopak populace stagnuje, což negativně ovlivňuje chod ekonomiky a sociální vymoženosti občanů. Především nyní se však aktuálně řeší otázka imigrantů vstupující na půdu evropské Unie, kteří chtějí tzv. za lepším nebo do bezpečí před občanskou válkou. Bohužel černé scénáře se pomalu naplňují a členské státy evropské unie přestávají zvládat nápor imigrantů na svých územích. Ačkoliv je nutné přijmout

opatření, která by umožnila integraci muslimů, je zároveň i velmi důležité, aby státy pečlivě zvážily nástroje imigrační politiky, protože integrace muslimů mnohdy doprovází řadu komplikací a problémů. Podle Huntingtona jsou vztahy mezi Muslimy a národy jiných civilizací, díky civilizační propasti a určité skepsi ohledně možnosti vzájemného porozumění a dialogu, spíše antagonistické a většinou přerůstají v ozbrojené konflikty, ať už se podíváme na kteroukoli hranici islámu, všude vidíme, že muslimové mají značné problémy s mírovým soužitím se svými sousedy.⁷¹ Nehledě na to, že k extrémistickému chování muslimů, založeném na náboženské ideologii, dochází také ve svobodných a prosperujících zemích a ve skutečnosti je právě tento typ podvrtné činnosti častější v demokratické společnosti než v autoritářských režimech. Náboženství umožní obnovit nebo zachovat naději v budoucí vítězství a používání násilí je tím lépe ospravedlněno. „Veřejnost bývá brutalitou extremistického násilí šokována, okolí často nemůže motivaci pachatelů pochopit a nakonec přičítá zdánlivě nepochopitelné konání pachatelů iracionálním pohnutkám, ale ve skutečnosti se pachatelé chovají velmi racionálně a přesně vědí, co chtějí a co činí.“⁷² Je tedy nutné zaměřit se na zkoumání teroristů i z psychologického hlediska, které nám umožní pochopit lépe povahu teroristů a jejich myšlení. Psychologie může přispět k objasnění aktuálních problémů terorismu pouze ve spolupráci s ostatními vědními odvětví,⁶⁶ ale pro účely zkoumání teroristického jednání a myšlení je zásadní především psychologická rovina nazírání na teroristické akty a teroristy samotné. Způsob uvažování teroristů z psychologické perspektivy je rozvíjen v následující části.

II. TERORISMUS Z POHLEDU PSYCHOLOGIE

Terorismus můžeme označit za jednu z forem psychologického boje či psychologické války, jelikož hlavním cílem teroristických činů je především zapůsobit na psychiku, vyvolat strach a úzkost.⁷³ Zatímco strach je vztažen k předmětu a má konkrétní obsah, úzkost je spíše předtuchou nebezpečí, která je provázena nejistotou a

⁷¹ http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Stret_civilizaci-Samuel_Huntington.pdf

⁷² Čírtková, L.: Forenzní psychologie, 2. Vydání, Aleš Čeněk, 2009, str. 161 - 163

⁷³ Mika, Otakar J., Současný terorismus, Triton, 2003, str. 22-25

obavami.⁷⁴ Tyto stavy jsou umocněny rovněž momentem překvapení, nepředvídatelností teroristického činu a nahodilostí situace.¹ Ta se projevuje způsobem, ve kterém teroristé nejednají podle pravidel války, jsou zákešní, neuznávají neutralitu, oběti jsou pouze generátorem určitého sdělení. Přestože hlavním cílem je vyvolat tlak na vlády států, vládní orgány a další státní instituce, podstatnou dimenzí je právě strach, který ovládá veřejné mínění a napomáhá k dosahování politických, náboženských nebo ideologických cílů.⁷⁵

Zajímavý je z tohoto pohledu názor Souleimanova, který v diskutovaném bodě nesdílí jednoznačný názor s většinou autorů o strachu, obavě a nejistotě jakožto hlavním cíli teroristické činnosti, a to ze dvou důvodů.⁷⁶ Prvním, který se tento autor nesnaží dále rozebírat, ale který je z jeho předchozích tvrzení evidentní, je fakt, že tímto znakem ještě není možné jednoznačně odlišit terorismus od činnosti států, potažmo jejich vlád, protože on stejně jako i řada dalších autorů, například Jan Zeman⁷⁷, kriticky poukazuje na činnost vlád prostřednictvím bezpečnostních složek států při potírání extremismu za použití identických metod, jakých využívají teroristé, ale s drtivými a dalekosáhlejšími důsledky, které jsou však legitimovány veřejností za přispění médií, a to formou jejich propagace.

Druhým důvodem je oddělení oběti násilí a cíle násilí, neboť oběti jsou většinou vybírány náhodně a slouží především jako generátor určitého sdělení. Hlavním protivníkem jsou státy a orgány, které je reprezentují, což Souleimanov považuje za primární znak terorismu. Tento názor zároveň obsahují i některé encyklopedické definice při vysvětlování pojmu terorismus.

„Účelem tedy může být zesměšnění vlád a zpochybnění její legitimacy, vyvolání paniky, děsu, případně chaosu ve společnosti, upoutání veřejné společnosti na určité cíle, či dosažení konkrétního dílčího cíle.“⁷⁸ Podle Friedlanda a Merrariho se jedná především o snahu teroristů zatlačit k ústupkům a splnění požadavků, vybudovaném v atmosféře strachu, založené na násilí, jež se dostalo do povědomí lidí.⁶

⁷⁴ Škvrnda, F.: K sociologickým aspektům chápání mezinárodní bezpečnosti. In Waisová, Š. a kol. (2003): *Bezpečnost a strategie. Východiska – Stav – Perspektivy*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, s. 23–39

⁷⁵ Crenshaw, M. (2004). *The Psychology of Political Terrorism*, Psychology Press, New York and Hove, s. 546–573

⁷⁶ Viz Souleimanov E.: *Terorismus. Pokus o porozumění*, Sociologické nakladatelství, 2010, str. 92 - 93

⁷⁷ Viz Zeman, J.: *Terorismus historicko-psychologická studie*, Triton, 2002, s. 74 - 86

⁷⁸ Mika, Otakar J., *Současný terorismus*, Triton, 2003, str. 23

V tomto ohledu je samozřejmě nutná spolupráce druhé strany, která daným požadavkům vyhoví, ale v případech, kdy se jedná o státy jako je USA, jejichž zahraniční politika spočívá na zásadě, že s teroristy se nevyjednává, není možné naplnění předpokladu této teorie. Oba autoři dále uvádějí dva důležité znaky terorismu, a to výraznou disproporci mezi vnímanou hrozbou potenciální oběti a reálnou ze strany teroristů a dále síla efektu terorismem vyvolaného strachu u nepřímých obětí, který je mnohdy silnější než u zasažených osob konkrétního teroristického aktu.

I přesto terorismus zanechává v lidech, kteří útok přežili, těžké a obtížně hojitelné rány s trvalými následky. Aby bylo možné se tomuto jevu účinně bránit a předcházet jeho důsledkům, je nutné znát jeho podstatu, ideologii, motivaci, proces a příčinu. K pochopení všech jevů se snaží přispět tato práce i z pohledu psychologie ve snaze o hlubší poznání aktuální problematiky, čímž se nikterak nesnaží zastínit důležitost významu jiných vědeckých přístupů, jejichž zkoumání odhaluje základní principy existence teroristického extremismu v dnešní podobě.

1.1. Domněnky o osobnosti teroristy

První psychologické teorie o osobnosti teroristy byly založeny převážně na analytické metodě, která odhalovala příčiny terorismu jakožto patologického jevu vyskytujícího se u jedinců s psychologickou deviací či poruchou vybudovanou v dětství.⁷⁹

Později, zásluhou výrazného znaku rozličnosti se vytvářejí typologie teroristů. Mezi dvě nejznámější a nejčastěji uváděné patří rozdělení teroristů na „**křížáky, kriminální osoby a šílence**“ vytvořené Frederickem Hackerem v roce 1976. Druhá typologie pod taktovkou Thomase Strentze rozdělila teroristy na **vůdce, aktivní vykonavatele a idealisty** (leaders, activist-operators, idealists) a doplnila členy ve struktuře organizací o **přesvědčené jedince a nestabilní podvodníky** (true believers, unstable deceivers). Jsem toho názoru, že pojmy jsou dostatečně výstižné a pro účely dalšího popisu není nutná jejich konkrétní charakteristika.⁸⁰

⁷⁹ Viz Smolík, J.: Psychologie terorismu a metafora schodiště, Vojenské rozhledy, 2003, str. 12 - 14

⁸⁰ Viz Moulisová, M.: Myšlení teroristy, in: file:///C:/Users/HP/Downloads/Mysl_teroristy.pdf

I přes konstatování diverzity terorismu se objevují v psychologii 3 hypotézy o původu teroristického jednání.⁸¹

1. Hypotéza frustrace - agrese

Podle této hypotézy vede každá frustrace k určité agresi a naopak agresivní jednání má své kořeny v určité frustraci.

Někdy zde dochází k připodobňování k teorii relativní deprivace, založené na rozdílu mezi hodnotou, kterou je možné očekávat, a hodnotou, které lze reálně dosáhnout. Tento rozdíl je předpokladem pro násilný konflikt. Kritika této teorie spočívá v její jednoduchosti, problémovém použití v rámci skupiny a neschopnosti vysvětlit ty případy jedinců, kteří prožili frustraci, a přesto nevyužili extremistické jednání.

2. Hypotéza záporné identity

Tato hypotéza staví na teorii osobnosti Erika Eriksona a freudovských komplexů, kdy jedinec má nedořešené konflikty z dětství, z nejrůznějších důvodů odmítne sociální role všeobecně považované za žádoucí a nahradí je zápornou identitou v podobě role mstitele či teroristy. Na základech těchto teorií tvrdí Marta Crenshaw, že osoby, které sami sobě nepřikládají velkou cenu, mohou toužit po tom, aby se ukryli hluboko v teroristické skupině a nahradili tak svou negativní identitu lepší identitou kolektivní.⁸²

3. Hypotéza narcistického vzteku

Tato teorie má významné zastánce jako je Jerrold Post či John Crayton a chápe teroristy jako duševně nemocné. Pokud nedojde k neutralizaci narcismu v raném stádiu, vyvine se z jedince sociopatická, domýšlivá a egocentrická osobnost se sklonem k násilí v důsledku vypuknutí narcistického vzteku.

Na základě uvedených psychologických teorií bylo možné teroristy, resp. ideové vůdce teroristických organizací jednotlivě označit za narcistické, psychopatické či paranoidní, popřípadě osoby s poruchou kontroly impulzivního chování.

⁸¹ Viz Brzybohatý, M.: Předmluva k českému vydání: Logika terorismu, Academia, 2009, XIII.

⁸² Crenshaw, M.: The psychology of political terrorism. In: Hermann, M.: Political psychology, San Francisco, 1986, str. 379 - 413

Pro **narcistickou osobnost** je charakteristické velikášství, pocit, že má oprávnění klást nároky, dále arogance, potřeba být obdivován a nedostatek empatie pro pocity a názory druhých lidí. Lídři s tímto typem osobnosti jsou klasičtí kultičtí terorističtí lídři, kteří jsou přesvědčeni o vlastní autoritě a neomylnosti a vnímají sebe jako osoby, které stojí nad zákonem, protože mají oprávněnost hodnotit a soudit záležitosti absolutní pravdy a spravedlnosti. Jsou poutavě charismatičtí a svou neotřesitelnou jistotou jsou schopni vlákat do pastí senzitivní ctitele a infikovat jejich horlivost a zanícení pro určitou kauzu. Jsou to lídři, kteří staví na pořádku a kteří očekávají, že jejich stoupenci budou bez otázek poslušní.⁸

Nemusí se vždy jednat přímo o psychopaty ani duševně narušené, ale v jejich raném vývoji došlo k poruše, která neumožnila neutralizaci střetu vlastního "já" s okolní realitou. Projevem narcistického vzteku vzniklého důsledkem snahy o zničení narciscích zranění může být terorismus.

Post i Brzybohatý hovoří o ztvárnění a štěpení osobnosti, kdy u narcistů došlo v průběhu vývoje k poškození jáství během dětství a selhání integrace dobré a špatné části sebe sama, což se projevuje vyhledáváním vnějšího nepřítele pro přenos odpovědnosti za vlastní nedostatky a neúspěchy.⁸³

Tato hypotéza má značnou relevanci i dnes, kdy podle některých autorů je možné najít zásadní roli důsledků narcismu až u 90 % teroristů.⁸⁴

V případě psychopatického jednání dovoluje tato afektivní dysfunkce v podobě emoční necitlivosti, aby psychopati páchali nesmírně kruté činy na nevinných a bezbranných osobách. Dále se tyto osoby vyznačují hlubokým egocentrismem, impulzivností, manipulativností a překračováním společenských konvencí či dodržováním pouze těch pro ně výhodných. Tyto osoby obvykle jednájí samostatně, jejich motivace je těžko objasnitelná a způsob chování je těžko předvídatelný.

I přesto bývá tento předpoklad řadou autorů vyvrácen, a to především z důvodu nesouladu psychopatických rysů s účastí v teroristické organizaci. Jak již bylo řečeno, psychopati jsou egocentrici, proto je pro ně obtížné navazovat důvěrné vztahy s ostatními členy, spolupracovat ve skupině, bojovat za společnou věc či obětovat se pro danou věc. Na druhé straně se v kontrastu ukazuje, že ne všichni teroristé jsou emočně

⁸³ Viz Brzybohatý, M.: Předmluva k českému vydání: Logika terorismu, Academia, 2009, XIV.

⁸⁴ Pearlstein, R. The Mind of the Political Terrorist, Wellington Scholarly Resources, 191, str.7

chladní či neempatičtí a jejich jednání vychází mnohdy z nenávisti, která jakožto emoce je neslučitelná s psychopátovou emoční apatií.

Z mnoha výzkumů vedených předními odborníky na terorismus vyplývá, že naprostá většina významných teroristických vůdců netrpěla žádnými psychopatologickými poruchami, což však nevylučuje existenci účasti psychopatických jedinců v teroristických skupinách.

Mezi nejčastěji uváděné jedince s touto duševní odchylkou patří John Kaczynski, známý "unabomber" útočník z USA a Illych Ramirez Sanches neboli tzv. Carlos, jeden z nejobávanějších teroristů, jehož činnost trvala více než 15 let a jehož osud je barvitým líčením teroristických akcí po celém světě.

Jako další typ osobnosti s duševní poruchou byla uváděna osoba trpící **paranoiou**, jejíž způsob vnímání reality má podle psychiatra Jerrolda Posta téměř identickou podobnost s vnímáním reality u některých členů náboženských extremistických skupin.⁸⁵ Ve struktuře paranoidní osobnosti je prostupující nedůvěra a podezíravost, takže jednání a motivy druhých jsou téměř trvale interpretovány jako záluďné, pronásledující a zlomyslné. Paranoik má méně přitahujícího šarmu než čistý narcista, který chce být především milován a obdivován. U lídrů teroristické skupiny není také neobvyklá různá kombinace narcistických a paranoidních rysů

Ani tento typ osobnosti nelze bez výjimky uplatnit, neboť paranoiky pronásledující intenzivní děs nebyl přesvědčivě prokázán u teroristů a ani neschopnost ovládat jednání v důsledku paranoidního strachu z krádeže vlastních myšlenek se neshoduje s organizací a kontrolou samotných teroristů.

Podle poruchy v kontrole impulzivního chování neboli **predispozice k násilí** hrají klíčovou roli biologické dysfunkce, jež způsobují impulzivní agresivitu, která vede k extremistickému jednání. I v tomto případě není možné souhlasit, protože akce plánované a propracované teroristickými skupinami si nemohou dovolit náhlé záchvaty zlosti a agrese a ani samotní členové s těmito predispozicemi by neměli pro teroristickou skupinu výraznou hodnotu.

Na příkladu těchto domněnek lze shrnout, že teroristické chování nelze nikterak bagatelizovat do podoby univerzálního psychologického profilu teroristy, ale spíše se

⁸⁵ Post, J. M.: Terrorist psycho-logic: Terrorist behavior as a product of psychological forces. In: Reich, W.: Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind, University Press, Cambridge, 1998, str. 25 - 42

jedná o kombinaci ego obranných mechanismů, kognitivních procesů, socializačních faktorů a specifické situace, které mohou vést k postojům a chování spjatým s terorismem. Moderní výzkumy o teroristickém chování na základě empirických poznatků také potvrzují, že naprostá většina teroristů netrpí žádnými vážnými patologickými či duševními poruchami. Podle některých autorů ani „neexistuje dostatek důkazů, které by nám dovolily vypracovat generický profil osobnosti speciálně náchylné k terorismu. Některé vlastnosti by mohly vést k lepším predispozicím, ale pro potvrzení tohoto konstatování nám chybí argumenty a empirická fakta.“⁸⁶

Objevují se však i opačná tvrzení, která zdůrazňují, že i přes malý vzorek získaných dat je možné v tomto bodě konstatovat vzácnou shodu odborníků: „Pozoruhodnou společnou charakteristikou teroristů je jejich normálnost.“⁸⁷

Individuální psychologie teroristů není zcela homogenní, jejich osobnost se liší a stejně tak se liší i jejich konkrétní psychologické rysy. Přestože informace ukazují, že neexistuje globální model teroristovy osobnosti, řada odborníků zdůrazňuje, že individuální psychologické faktory jak u samostatně působících teroristů, tak u členů teroristických skupin a organizací hrají významnou roli při odhalování příčin terorismu.

1.2. Identita teroristy

Jednou z mnoha klíčových otázek, kterou je třeba se zabývat při objasňování problematiky terorismu, je snaha o porozumění a pochopení teroristovy identity z pohledu psychologie.

Pokud akceptujeme předpoklad, že teroristé se nerodí, ale vytvářejí se a formují pod vlivem vnějšího prostředí, pak je pro nás zároveň i nejvhodnější pro zkoumání samotných teroristů psychologický přístup, který se už ze své podstaty zabývá lidským chováním. Kromě tohoto oboru se uplatňuje i politický přístup, sociální, kulturní a mnoho dalších, ale pro účely vysvětlení struktury osobnosti, myšlení, motivace a skupinové dynamiky je třeba přiblížit poznatky získané v oboru psychologie. Zvolit lze jak přístup sociálně psychologický, který se zaměřuje především na skupinovou

⁸⁶ Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 150

⁸⁷ Souleimanov E.: Terorismus. Pokus o porozumění, Sociologické nakladatelství, 2010, str. 45

dynamiku teroristických organizací, tak i individuálně - psychologický, ovšem oba přístupy nelze od sebe striktně oddělit na základě vzájemné interakce faktorů sociálních a psychologických, díky kterým je možné vysvětlit myšlení a jednání teroristy. V rámci komplexnosti tohoto jevu je vhodné nastínit oba přístupy pro lepší pochopení následné radikalizace teroristy s jejich výhodami i nedostatky.

První se snaží o vykreslení psychologického či psychiatrického profilu jednotlivce, který se odhodlá k použití terorismu jako metody boje. Někteří autoři při popisování konkrétních případů hovoří o tzv. „teroristické osobnosti“, případně o deviantním chování těchto osobností. Podle Crenshaw neexistuje nic jako „teroristická osobnost“ (terrorist personality), ale spíše se jedná o působení mnoha faktorů sociálních, psychologických, náboženských, kulturních či fyziologických, které do jisté míry stimulují jedincovo chování pro vstup do teroristické organizace a setrvání v ní.

A právě teroristická skupina hraje důležitou roli v jednání samotného člena, proto se mnoho psychologů a bezpečnostních analytiků zaměřuje především na druhý přístup, tedy skupinovou dynamiku teroristických skupin, která „pomáhá určit, nejenom proč se jedinci spojují, ale i proč zůstávají, a proč si vůbec vybrali terorismus jako strategii.“⁸⁸

Tento přístup bude ještě popsán blíže později v souvislosti s procesem radikalizace, který bývá definován jako „proces vyžadující interakci mezi psychologickou strukturou teroristovi osobnosti a ideologickými faktory, skupinovým charakterem, její strukturou a sociokulturním prostředím.“⁸⁹

Nejprve je vhodné přiblížit si některé atributy individuální psychologie jednotlivce. Mezi ty základní, které vyplývají spíše ze sociální roviny, ale o kterých víme, že jsou úzce provázány s rovinou psychologickou, patří společenská třída, věk, rod a stav. Poznatky získané z empirických výzkumů ukazují, že teroristé pocházejí ze všech společenských vrstev s převahou středních a nižších tříd. Jedná se především o mladé svobodné muže ve věku 19-25 let, nacházející se v tzv. přechodovém věku, v němž dominuje potřeba získat vlastní identitu, odlišnou od identity zbytku rodiny.

Jedná se o věk plný nejistot, kdy jsou jedinci vystaveni vlivu podobných skupin a určitých vůdčích osobností. Mladí jsou přístupnější více než dospělí experimentům s různými rolemi, novými formami myšlení a jednání, a jsou plni odporu vůči všem

⁸⁸ Viz Smolík, J.: Psychologie terorismu a metafora schodiště, Vojenské rozhledy, 2003

⁸⁹ Souleimanov E.: Terorismus. Pokus o porozumění, Sociologické nakladatelství, 2010, str. 108

zákazům. Mládí je pro mnoho lidí nejméně skeptickým životním obdobím, proto také výzvy ke změně světa jsou nejpřitažlivější právě v těchto letech, kdy věk dospívání přechází do dospělosti. A nakonec mládí u některých lidí znamená také nezaměstnanost nebo nedostatek pracovních příležitostí, což může posílit sklon k překračování zákonů a rozhodnout o dalším kroku směrem k životu na okraji či dokonce v ilegalitě. Jindy je mládí životem bez odpovědnosti a společenských pout, čímž zmizí překážky v rozhodování, zda vstoupit či nevstoupit do teroristické organizace.

Dalším charakteristickým rysem, který se může vyskytovat především v počátečních stádiích činnosti, je netrpělivost, která v případech pomalých společenských a politických změn, jež jsou vyžadovány, povzbuzuje k terorismu jako jakési vývojové zkratky, ale není přesvědčivě shledána u všech typů teroristů, především z důvodu jejich dlouhodobých aktivit, které v případech např. náboženských teroristických organizací trvají někdy i celá desetiletí.⁹⁰

Rys u teroristů nejrozšířenější, který je dle názorů psychologů specifický pro celou moderní společnost, je touha po **novosti** a s ní spojené hledání stále nových a intenzivních zážitků. Orientace na silné pocity ve formě dobrodružství spojené s rizikem je specifická pro mladé lidi a přináší atraktivitu teroristickým organizacím.⁹¹

Projevy a životopisné analýzy teroristů ukazují na další specifický znak, kterým je **sebeúcta**. „Osoby s vysokým stupněm vlastní průbojnosti, jak tuto vlastnost nazývá Albert Bandura, jsou mnohem ochotnější čelit výzvám, přijímat rizika a rozvíjet se na základě neúspěchů.“⁹²

Jejich sebeúcta, někdy hraničící až s arogancí, dodává jejich konání důvěru potřebnou pro náборы nových členů. Vysoké sebehodnocení v podobě očekávání úspěchu, který je nezbytnou podmínkou pro účast v jakékoliv organizaci a nadhodnocování vlastních schopností, se u teroristů projevuje ve formě **přehnaného optimismu**. Nejedná se však o vlastnost trvalou, protože bývá ovlivněna řadou společenských a ideologických proměnných.

⁹⁰ Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 131 - 142

⁹² Bandura, A: Cómo afrontamos los cambios de la Sociedad actual, Descleé De Brouwer. 1999. In: Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 147

Osobnostně je teroristický aktivista považován za samotáře, který věří ve vlastní **morální nadřazenost**. Svou ideologií "pravdy" obhajuje veškeré extremistické aktivity v zájmu idejí a cílů. Ta mu zároveň pomáhá zůstat netečným k utrpení bezprostředních obětí. V neposlední řadě je ochota sebeobětovat se nezbytnou podmínkou v teroristické organizaci.

Existuje celá řada dalších rysů, které bývají připisovány teroristům, ale jen velmi málo z nich nebylo zpochybněno v důsledku jejich neuniverzální platnosti, navíc každý typ má vlastní sociálně-psychologickou dynamiku, motivy a ideové zázemí.

Faktem zůstává, že pouze jejich vzájemná interakce u konkrétního jedince je schopná vyvolat jednání extremistického původu, založené na provázanosti různých motivů, vlastností, dovedností atp., ovlivněné společenským prostředím a specifickou událostí v interakci s obrannými mechanismy v kognitivních procesech jedince.

1.3. Motivace teroristů

V procesu pochopení jednání teroristů hraje zásadní roli jejich motivace. Existují určité psychologické motivy, které vedou ke vstupu a setrvání v teroristických organizacích a jejichž zodpovězení je předpokladem pro určení jejich příčiny a aplikace ochranných opatření.

Z mezinárodních studií vyplývá, že existuje velká pluralita motivů, které stimulují jedincovo rozhodnutí a u mnohých z nich je obsažena potřeba patřit do určitého společenství nebo být součástí nějaké skupiny, a proto hlavním motivem může být již samotné členství v této skupině. Jiné motivy se zakládají na nestabilním společenském prostředí vedoucím k enormní životní nespokojenosti, sociálním předsudkům či ideovému fanatismu. Pro zjednodušení řazení jednotlivých motivů byly i zde vytvořeny určité kategorie, a to **racionální, psychologická, sociální a kulturní**, které se snaží o zachycení všech známých podnětů.⁹³

Racionální motivace vyplývá ze samotné úvahy kombinující cíle a možnosti jejich dosažení pomocí tzv. **racionálně - strategického přístupu**.

⁹³ Viz Smolík, J. (2006). Teroristé: psychologie nesmiřitelných. Psychologie Dnes, Vol. 7–8, s. 16 – 18.

Tento přístup vysvětluje „jednání teroristů jako racionální strategii, kterou si teroristé zvolí na základě logických úvah, to znamená, že použití násilí je záměrnou volbou, kterou určitá skupina učiní z politických a strategických důvodů, spíše než jako nezamýšlený výsledek psychologických a sociálních faktorů.“⁹⁴

Mezi zastánce tohoto přístupu patří David Lake, který rozšířil teorii o prvek vyjednávání, který hraje klíčovou roli při dosahování cílů teroristických skupin. Předpokladem je, že extrémisté nemají mnoho přívrženců ani prostředků pro dosažení svých ideálů, a proto je jejich strategie založena na „ terorismu a uchýlení se k násilí jako účelný nástroj k vyprovokování protivníka k nepřiměřené reakci vedoucí k radikalizaci umírněných, kteří pak mohou podpořit extremistickou věc a proměnit tak parametry budoucí vyjednávací situace.“⁹⁵

Jeho teorie byla kritizována nejen v bodě požadujícím vyjednávání, které se v případě teroristického útoku na „Twin Tours“ 11. září vůbec neobjevilo, ale zároveň je zpochybňována vzhledem k problematice tzv. černých pasažérů teroristických skupin, jejichž účast by vzhledem k této teorii nevyžadovala aktivní přístup, na základě racionální úvahy, protože teroristické akty provádí vždy pouze pár vybraných členů skupiny, ale ze zisku profitují všichni a vzhledem ke značným rizikům je tento postoj výhodnější.

Pro podpoření této teorie je možné zohlednit důležitost kolektivní racionality, která za jistých okolností může převážít racionalitu jedince. Ten se následně bude angažovat v prosazení zájmů skupiny před vlastními zájmy. I přesto má ale tato teorie mnoho nedostatků, které prozatím převažují.

Podle Mikšíka porovnává racionální terorista své možnosti a způsob útoku s obrannou kapacitou adresáta.⁹⁶ Dále zhodnotí dopad poselství, které chce tímto činem zveřejnit, posoudí pravděpodobnost a sílu odvetných akcí proti jeho organizaci, reakci veřejnosti apod.⁹⁷

⁹⁴ Crenshaw in Souleimanov E.: Terorismus. Pokus o porozumění, Sociologické nakladatelství, 2010, str. 96

⁹⁵ David Lake in: Souleimanov E.: Terorismus. Pokus o porozumění, Sociologické nakladatelství, 2010, str. 96

⁹⁶
⁹⁷ Pařízková, L.: Motivace k terorismu a východiska boje s ním. Obrana a strategie, V, 2005, str. 43–54

Psychologická metoda však nesouhlasí s racionálním přístupem založeným na volbě terorismu jako na zcela úmyslném a záměrném výběru z mnoha možných alternativ.

Psychologická motivace staví na osobní nespokojenosti teroristy s dosavadním životem a jeho **touze po úspěchu**. Albert Hirschmann definoval dva typy motivace, které označil jako **vášně a zájmy**.⁹⁸

Zájem se vztahoval k cíli a účelům subjektivně vnímaným jako prospěšné pro společnost, který je objektivně vnímatelný a racionálně rozpoznatelný pouze do doby než dojde k aktivaci **vášně**, což jsou přání spojená s city, který nás nabíjí energií, jako je zlost nebo euforie. V důsledku toho nás vášně dost často vedou k tomu, že jednáme proti vlastním zájmům. Psychologie emocí ukazuje, že různě intenzivní citové prožitky snižují úměrně racionalitu myšlení a jednání. Mezi dva nejdiskutovanější citové prožitky, tj. psychologické motivy, řadíme **frustraci a nenávisť**.

Frustrace či relativní privace neumožňuje dosáhnout určitého cíle nebo uspokojit určitou potřebu či přání a tento pocit byl zaznamenán v mnoha studiích teroristických vůdců či jejich zakladatelů. Sagem považuje existenci tohoto motivu za esenciální podmínkou pro účast v teroristické organizaci.⁹⁹

Jak již bylo dříve vysvětleno na hypotéze frustrace - agrese, že ne každá frustrace plodí agresi v podobě násilí, tak i v tomto případě lze říci, že frustrace, která za určitých okolností bude vytvářet impulzivní agresivitu, nemá mnoho společného s promyšleným teroristickým násilím.

Podle renomovaného klinického psychologa Aarona T. Becka v případě, že vysvětlujeme naše ztroskotání a neúspěchy neosobními příčinami (například nemocí), podnítí frustrace negativní pocity, mezi něž patří deziluze, smutek nebo jednoduše špatná nálada, které vedou v rezignaci, pasivitu a fatalismus. Pouze v případech, kdy je nalezena příčina v osobní sféře, je možné ji za jistých okolností brát jako katalyzátor pro hněv a následnou pomstu.¹⁰⁰

⁹⁸ Albert Hirschmann, A.: The Passions and the Interests: Political Arguments for Capitalism before Its Triumph, Princeton Classics, 2013, str. 145 - 163

⁹⁹ Sageman, M.: Understanding terror networks, University of Pennsylvania Press, Pensylvánie, 2004, str. 125 - 135

¹⁰⁰ Beck, A. T.: Prisioneros del odio: las bases de la ira, la hostilidad y la violencia, Paidós Iberica, 2003 in Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 151 - 155

Přesto je možné brát frustraci jako motiv pro přijetí racionální strategie založené na násilí, stejně jako je tomu u nenávisti, která na rozdíl od hněvu jakožto přechodného emocionálního stavu agresivní tendence působí dlouhodobě. Nenávist motivuje k touze po zničení nebo utrpení nenáviděných osob, může být chladná, racionální a nepotřebuje konkrétní podnět pro svou aktivaci.

V rámci **sociální motivace** existují i tzv. **prosociální motivy** založené na přátelských vztazích mezi členy teroristických skupin, popřípadě stavěné na soucitu s lidmi trpícími pokořováním či skutečnými oběťmi. Zásadní úlohu hrají i materiální výhody v podobě finanční odměny spojené se stoupajícím společenským statutem, možností politické kariéry a zabezpečení rodin či blízkých osob. Důležitá je také skupinová dynamika mezi jednotlivými teroristy a jejich sounáležitost. Podstatné je i vnímání teroristického aktu jako „náboženské povinnosti“.¹⁰¹

V kolektivně laděné společnosti je, na rozdíl od společnosti individualistické, nábor potenciálních teroristů mnohem jednodušší. Ochota obětovat se, která je v některých kulturách ceněna jako osobní ctnost, může být další pobídkou k angažování se v teroristické organizaci. Hodnotový systém společnosti, který dává přednost vyšším cílům před osobními, nebo všeobecně přijímaný názor, že řešení konfliktů pomocí násilí je přijatelné, může přispět k nárůstu potenciálních kandidátů teroristických organizací.²⁷

Kulturní motivace je založena na rozdílných kulturních charakteristikách, např. řeči, náboženství, skupinovém členství atd., které v případě jejich narušení mohou vést k projevům terorismu.¹⁰² Důležitým faktorem, který ovlivňuje možnost vzniku členství v teroristické organizaci, je strach z kulturního vyloučení v kontrastu s velmi dominantní společenskou atmosférou určité země a v případě naplnění této obavy zde nastává pocit vydědění, který může způsobit následnou radikalizaci vyloučeného člena. Náboženství je možná jednou z těch nejcitlivějších hodnot, neboť ohrožení náboženského vyznání je hrozbou nejen pro současnost, ale i pro minulost a budoucnost. Terorismus ve jménu náboženství může mít velice násilnou povahu, neboť

¹⁰¹ Viz Pařízková, L.: Motivace k terorismu a východiska boje s ním. Obrana a strategie, V, 2005, str. 43–54

¹⁰² Viz Moghaddam, F. M.: The Staircase to Terrorism. A Psychological Exploration. American Psychologist, 2005, str. 161–169.

náboženští fanatikové bývají skálopevně přesvědčeni o své pravdě a snaží se jí vnútit ostatním za pomoci náboženské ideologie, která dodává legitimitu k páchání teroristických činů.¹⁰³

Motivy pro vstup do teroristické organizace mohou být různé, od nespokojenosti s vlastním životem a případnou budoucností, přes pochopení teroristického aktu jako „náboženské povinnosti“, až po vnímání ostatních lidí jako příčiny svého neúspěchu, ale většinou fungují pouze jako podněty, na jejichž základě si adept vybírá tu nejvhodnější teroristickou skupinu, jejíž ideologie odráží jeho nenaplněné potřeby a která mu umožní seberealizaci.

1.4. Teroristická ideologie

Jak bylo již naznačeno dříve, existují různé společenské a osobnostní faktory, spolu s různými zájmy, které mohou podněcovat účast v extrémistické skupině nebo přijmou spolupráci na teroristických aktivitách. Tyto podněty se vždy kombinují s ideologickými motivy. Teroristé nepostrádají mravní kritéria ve svém počínání, ba naopak věří, že jejich násilí má mravní ospravedlnění a jejich víra je plodem jejich ideologie. Existence ideologie je nezbytným předpokladem pro praktikování terorismu, protože nařizuje zbavit legitimacy platný společensko - politický řád násilnými prostředky.

Mnohé ideologie v sobě odrážejí nerovnost, pokoření a hrozby jejím členům, i když vždy v deformované perspektivě. **Zkreslení** jsou obvyklá u všech zásadních společenských konfliktů, vyplývající více či méně ze spontánních psychologických reakcí spolu s **falšováním reality** a s **propagandistickými cíli**.

Mnohé z jejího obsahu by neobstálo při prověřování a konfrontaci se skutečností, neboť ideologie obsahuje mravní nebo náboženské hodnoty a předpisy, které vycházejí z modelů ideální nebo utopické společnosti a z prorocství.¹⁰⁴

San Martín tvrdí, že ideologie zprostředkovala teroristům soubor idejí, myšlenek, pocitů a víru, díky kterým vnímají svět značně pokrouceně. A právě tato jejich zakreslení a ne realita je vede k tomu, že dělají to, co dělají.¹⁰⁵

¹⁰³ Pařízková, L.: Motivace k terorismu a východiska boje s ním, in: file:///C:/Users/HP/Downloads/parizkova_1_05.pdf

¹⁰⁴ Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 176 - 178

Funkce identifikační napomáhá, aby se mezi sebou cítili jako bojovníci za stejnou věc. Rozvoj kolektivní identity mezi teroristy posiluje jejich příklon k organizaci a jejich odhodlání k obětem. Ideologie orientuje teroristické strategie třemi, navzájem se doplňujícími způsoby:

1. upřesňuje konečný cíl,
2. pomocí identifikace odpůrců nebo nepřátel vybírá možné cíle,
3. specifikuje metody, které lze používat při teroristických akcích.

Ideologie se šíří prostřednictvím **veřejných projevů**, jejichž cíle jsou propagandistické, povzbuzující a mravně ospravedlňující v podobě legitimizování odvetných akcí za způsobené křivdy v minulosti i současnosti. Podle většiny odborníků je právě **legitimizování teroristických akcí** tou hlavní funkcí, a čím je jednání organizace extrémnější, tím větší potřeba **ospravedlnění** těchto činů nastupuje, protože akty páchané teroristy jsou natolik nemravné a odstrašující, že případné neospravedlnění by mohlo vést k odlivu členů a nezískání potřebné podpory ze strany sympatizantů.

Teroristická ideologie se vyznačuje rysy **manicheismu, extremismu, utopismu a zjednodušování**. Ibáñez zde vychází z Killianovy práce o radikálních hnutích.¹⁰⁶ **Manicheismus** se pak dle jeho názoru demonstruje u teroristů v podobě duálního nazírání na svět, kde vládne černá nebo bílá, tedy buď je historie dané radikální skupiny temná vlivem kruté doby a pouze ona organizace je schopná při použití násilí dosáhnout vytouženého cíle, nebo naopak vidí v použití násilí způsob, jakým lze dojít onoho zlatého věku zažitého v minulosti, ke kterému je třeba se navrátit.

Extremistický rys ideologií se projevuje v jejich metodách, nikoliv cílech, k nimž jsou tyto metody využívány, a to zejména:

- a) existencí opovrženého nepřítele,
- b) cíle, jehož lze dosáhnout pouze radikální změnou, nikoliv umírněnými reformami,

¹⁰⁵ San Martín, J.: El Terrorista: Como Es, Como Se Hace, Ariel, Barcelona, 2005, str. 153

¹⁰⁶ Killian, T.: Movimientos sociales y comportamiento colectivo, 1987, in Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 176 - 186

c) násilím jakožto nejvhodnější metodou pro ovlivnění společenské situace vzhledem k povaze nepřítele.

Dalším znakem ideologií je jejich **utopičnost**: fantastické a nepravděpodobné cíle jsou obsaženy v ideologii spolu s reálnějšími. Nejedná se však o znak charakteristický pro všechny teroristické myšlenkové konstrukty, stejně jako je tomu u posledního zmiňovaného rysu, kterým je naivní **zjednodušování** tvořící obsah těchto ideologií. I zde lze podle Crenshaw nanejvýš tvrdit, že některé teroristické ideologie jsou složitější než jiné z hlediska jejich obsahu, pohledu na svět a sofistikovanosti argumentů.¹⁰⁷

Jako další vodítko pro pochopení činnosti teroristických organizací nám slouží analýza její ideologie a projevů s ní související, která legitimizuje terorismus a odráží ideologickou perspektivu založenou na celé řadě prototypových přesvědčení a argumentů, jako například:

1. Odhalovat nespravedlnost a urážky
2. Identifikovat nepříteli, ať již se jedná o státní instituce či kolektiv lidí
3. Vybavit organizaci pozitivní definicí
4. Nabídnout mravní ospravedlnění
5. Vytvořit optimistická očekávání.

Dle mého názoru jsou jednotlivé body natolik výstižné, že není nutné uvádět jejich další charakteristiku. Působení všech funkcí ve svém souhrnu dává možnost vzniku teroristické ideologii.

Daný systém víry a přesvědčení dává smysl a strategii teroristickým akcím. Teroristická ideologie nabízí různorodost potřebných funkcí, určuje logiku teroristické akce a nelze ji ničím jiným nahradit už z toho důvodu, že umožňuje teroristům, aby viděli sami sebe jako legitimní útočníky a tento obraz byli schopni předávat na své následovníky.

Ideologie teroristických organizací je klíčovým motivem pro jejich existenci a fungování, ale zdaleka není jediným. Existuje mnoho dalších motivů, některé z nich byly již zmíněny, jež více či méně přispívají k fungování okrajových skupin a za velmi podstatný a zároveň i dosti sporný bývá považován fanatismus.

¹⁰⁷ Crenshaw, M: How Terrorism Declines, Terrorism and Political Violence, Routledge, 1991, str. 69 - 78

1.5. Fanatismus

Fanatismus je odvozený z latinského slova "fanum" neboli „chrám“ a slouží k označení přílišného nadšení, s nímž se někteří jednotlivci a skupiny pevně drží své víry a náboženských postojů. Guenter Hall popisuje fanatismus jako úzkostný, vášnivý, spory a boj vyhledávající stav mysli.¹⁰⁸

Zjednodušeně řečeno lze fanatismus vysvětlit jako duševní stav charakterizovaný tvrdošíjným a vytrvalým lpěním na jistých doktrínách. V dnešní době má fanatismus stále širší význam a vztahuje se především k aktivitám náboženských skupin a s tím souvisí i jeho pejorativní zabarvení díky jeho častému užívání v souvislosti s radikální činností.

„Slovník královské akademie španělského jazyka označuje jako fanatika osobu, která nepřiměřenou neústupností a vášnivostí obhajuje víru nebo přesvědčení především náboženské nebo politické.“¹⁰⁹

Tato vášnivost a neústupnost se u teroristy projevuje především v jeho radikálním způsobu vyznávání vybrané ideologii. Dává ji přednost před vším ostatním, někdy jde až za hranice toho, co je od něj požadováno, pravděpodobně na důkaz jeho nekonečné věrnosti a oddanosti. Příklad takového jednání nalézáme momentálně v náboženských teroristických skupinách a v rámci aktuálního dění především v islámské teroristické organizaci Islámský stát (zkratka IS), kde její členové, kteří mají za úkol "osvobodit" všechny sunnitské muslimy, musí prokazovat houževnatost a neústupnost v každém směru, což dokazuje dokument natočený VICE News o IS, kde jeden z jejích členů prohlašoval, že jeho děti nedostanou na svátky nic sladkého, dokud nebudou muslimské děti v Sýrii osvobozeny, dále uvedl, že vlastní rodiny radikálů nejsou podstatné, neboť existuje „vyšší smysl“ pro který je nutné žít, bojovat i případně zemřít. Tento „vyšší cíl“ vytváří v radikálech dojem určité mravní nadřazenosti, kterou doprovází naprostá neschopnost respektovat jiná přesvědčení či víru, která se liší nebo odporuje té jeho.

¹⁰⁸ Hole, G: Fanatismus, Sklon k extrému a jeho psychologické kořeny, Portál, 1995, str. 48 - 66

¹⁰⁹ Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 162

Podle Erica Hoffera je fanatikovo myšlení a vnímání zkreslené a projevuje se dvěma způsoby: **selektivností informací a tendencí k sebeklamu**.¹¹⁰

Selektivnost nastupuje u zachycování a vybavování informací, kdy absolutní prioritu mají poznatky, které se shodují s vírou a přesvědčeními fanatika. V případě **sebeklamu** může dojít až k tzv. deziderativnímu myšlení, kdy jsou přání zaměňována za skutečnost. V konečném závěru fanatikovo zkreslené vnímání reality způsobuje absolutní nesoulad mezi skutečnými jevy a významem jaký jim přikládá sám fanatik spolu s následnou interpretací těchto faktů.

Složitost motivu fanatismu spočívá v tom, že ačkoliv se tento rys osobnosti mezi teroristy všeobecně vyskytuje a je jisté, že z určitého úhlu pohledu lze každého teroristu označit jako fanatika, neboť se snaží prosadit určité subjektivní priority bez ohledu na hodnoty ostatních, nemusí se tak dít vůbec jen prostřednictvím aktů terorismu.

Podle Ibáñeze je něco fanatického v nás všech a za jistých okolností můžeme všichni myslet, cítit a jednat jako fanatici.¹¹¹ Každé fanatické jednání vychází z idejí, víry a přesvědčení. Tyto hodnoty se ukrývají v nás všech a někdy jsou zakořeněny natolik silně, že ani pod proudem moderní doby a společenskými tlaky nedojde k jejich změně či nahrazení, protože jsou námi považovány za ty nejpodstatnější. Způsob, jakým dokážeme odolávat tomuto tlaku, se nazývá **kognitivní uzamčení**, tedy jakási forma zmrazení, která nám pomáhá bránit naše názory a postoje.

Toto uzamčení se zaktivuje v případech, kdy je vyžadována práce s logickými a stabilními myšlenkami při řešení určitých osobních záležitostí nebo okolností. K vyvolání dochází také pomocí příležitostných činitelů, kteří způsobí, že je nutné se uchýlit ke svým apriorním představám a víře než postupovat analytickým způsobem až ke konečnému rozhodnutí. Těmito činiteli mohou být časová tíseň, nepohodlí, únava, neodkladnost rozhodnutí a mnoho dalších. Tyto okolnosti však nejsou permanentní a proto ani psychologický efekt „zmrazení“ není stálým jevem. Obvykle dochází ke střídání se stavem určité „otevřenosti mysli“ a vlastní sebereflexi v názorech a postojích, které umožňují vymanění se z fanatického jednání.

Existují však výjimky, které v extrémních podmínkách nebo situacích k tomuto vyvázání dospět nemohou. Tyto případy se objevují právě v teroristických skupinách.

¹¹⁰ Hoffer, E.: True believer : thoughts on the nature of mass movements, Harper P., 2002, str. 43 - 68

¹¹¹ Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 166

Zde žijí členové v extrémních podmínkách, částečně či úplně izolováni od zbytku společnosti, vedeni k neustálému proklamování idejí a víry skupinové ideologie a pod vlivem autorit, které neumožňují zpochybnění radikálního vnímání světa.

Podle Kruglanského studie není fanatismus u teroristů nikterak mimořádný.¹¹² Roli hraje především stabilizace psychologické dispozice neboli „motivace kognitivního uzavření“, která působí, na rozdíl od jiných osob, u radikálů dlouhodobě a intenzivně a posiluje důvěru ve skupinovou ideologii. Pak je možné již hovořit o čistém fanatismu založeném na víře a přesvědčeních sdílených pomocí společenské interakce skupinou osob a ne vyšinutým jedincem.

„I z toho důvodu se psychologové a bezpečnostní analytici zaměřují především na skupinovou dynamiku teroristických skupin, která svým způsobem upozaduje psychiku jednotlivce.“¹¹³

Zajímavý je v rámci této problematiky odlišný názor Zemana: „Musím chtít nechtě konstatovat, že použití tohoto pojmu k popisu teroristovy psychiky je v obecnosti zřejmě velmi problematické, neboť koncept fanatismu se mi zdá pro vysvětlování terorismu v psychologii již zastaralý.“¹¹⁴

I přes toto tvrzení je možné konstatovat, že fanatismus je většinou autorů považován za charakteristický rys extremistických skupin i samotných členů. Díky jeho úzkému propojení s konkrétní ideologií je navíc schopen vyvolat použití násilí, které zároveň pomocí ideologie ospravedlňuje.

I přes potencionální výskyt projevu fanatismu v chování každého z nás jsme díky společenské interakci a socializaci chráněni před stavem tzv. úplného uzavření. V případech potenciálních adeptů vhodných k náboru do radikálních organizací proto musí dojít ke zpretrhání těchto různorodých vztahů a vazeb, které do té doby umožňují diverzitu myšlení a názorů. Tento proces přerušení společenských styků, emocionálních pout a sdílení zájmů je jednou z fází procesu nazývaného radikalizace.

¹¹² Kruglanski, A.W.: Lay Epistemic and Human Knowledge. Cognitive and Motivational Bases. New York: Plenum Press, 1989, str. 9 - 33

¹¹³ Smolík, J.: Psychologie terorismu a metafora schodiště, Vojenské rozhledy, 2003, str. 6

¹¹⁴ Zeman, J.: Terorismus historicko-psychologická studie, Triton, 2002, s. 90

III. MECHANISMY RADIKALIZACE

„Radikalizace je relativně novým pojmem, který vyjadřuje proces, kdy se jedinec stává postupně radikálním a nebezpečným pro společnost.“¹¹⁵ Proces radikalizace není možné popsat pouze několika fázemi, protože stejně jako na vývoj člověka působí v průběhu života různé vlivy, tak i v případě procesu radikalizace dochází k působení mnoha faktorů a stimulů z prostředí, ve kterém se sympatizant nachází a které ho vedou ke vstupu do radikální organizace.

Pro pochopení jednání teroristy, především jeho násilných a krutých akcí včetně těch sebevražedných, je důležité objasnit, které konkrétní podněty stimulují proces vedoucí k zavrženíhodným skutkům extrémního násilí. Vždy jsme se domnívali, a je to zcela rozumný předpoklad, že teroristé vnímají a interpretují společenskou realitu rozdílně než většina lidí, ovšem současně musíme tento předpoklad vysvětlit a odborníci se o to pokusili třemi rozdílnými způsoby.¹¹⁶ První byl představen již v předchozí části a jedná se o individuální **psychologii teroristovy identity**. Druhý způsob zkoumal již zmiňovaný složitý **motiv ideologický** a nyní se zaměříme na charakteristiku teroristické organizace, která hraje klíčovou roli v procesu radikalizace a ve **skupinovém myšlení teroristů**, kteří tak nahrazují svou identitu identitou skupiny.

1. 1. Skupinová dynamika - příčiny skupinového vlivu

Přestože existuje mnoho poznatků o psychologii jednotlivých teroristů, tzv. osamělých vlků, což jsou zfanatizovaní jedinci, kteří „operují individuálně, nepatří do žádné organizované teroristické skupiny či sítě a jejich modus operandi je vypracovaný a řízený jimi samými bez jakéhokoli vnějšího řízení, velení nebo hierarchické

¹¹⁵ <http://www.mvcr.cz/clanek/>

¹¹⁶ Corte Ibáñez, Luis de la: *Logika terorismu*, Academia, 2009, str. 131 - 142

struktury”¹¹⁷, většina teroristických činů je spáchána teroristickými organizacemi. Útoky spáchané jednotlivci, jako byl například Anders Behring Breivik, který způsobil smrt 77 lidí bombovým útokem v Oslu a střelbou na ostrůvku Utøya, se pohybují v řádu několika málo procent.¹¹⁸ I z toho důvodu se psychologové a bezpečnostní analytici zaměřují především na skupinovou dynamiku teroristických skupin, která svým způsobem upozaduje psychiku jednotlivce.

Skupinová dynamika teroristické skupiny je nejen z psychologického hlediska jedním z klíčových faktorů, který ovlivňuje teroristické chování. Obecně je skupinová dynamika definována jako působení skupiny na jednotlivé členy¹¹⁹. Mimo jiné pomáhá určit, proč se jedinci spojují, proč zůstávají a z jakého důvodu si vybrali terorismus jako svou strategii. Některé rysy jsou charakteristické pro malé sociální skupiny, jiné jsou specifické konspirativními metodami. Větším skupinám hrozí infiltrace zvenčí a riziko roztržštění do protikladných skupin. Malým skupinám by zase na druhou stranu mohli chybět členové, neboť i když je terorismus do určité míry považován za levnou taktiku boje, vyžaduje zajištění spousty činností, od strategického vytváření, řízení a udržování sympatizantů přes získávání nových členů a jejich výcvik až po přípravu a zajištění atentátu a jeho technických a materiálních prostředků.

Teroristické organizace využívají metody „**společenského ovlivňování**“, která se projevuje absolutní kontrolou jejich členů a vyžadováním nejvyšší úrovně loajality. Zasahují také do soukromého života adeptů tím, že je izolují od jakýchkoliv dalších vlivů. Důvodem jsou rizika spojená s proniknutím policie do skupiny nebo dezerce jejich členů.

Podle Herberta C. Kelmana jsou tyto způsoby praktikovány z důvodu jejich možného účinku v projevu chování potenciálních adeptů a v případě úspěchu zároveň i pozitivním důkazem pro jejich možné přijetí. Těmito účinky jsou:¹²⁰

- Zvnitřnění - ideologie, pravidla a role jsou přijaty za vlastní, neboť jsou vnímány jako oprávněné, nezpochybnitelné
- Přitažlivost - příkazy jsou plněny s cílem zalíbit se, popř. naplnit očekávání

¹¹⁷ Spaaij, R.: The Enigma of Lone-wolf Terrorism: An Assessment, *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 33, No. 9, 2010, str. 856

¹¹⁸ Více informací viz: https://cs.wikipedia.org/wiki/Anders_Behring_Breivik

¹¹⁹ Crenshaw, M.: The Causes of Terrorism. *Comparative Politics*, Vol. 13, No. 4., 1981, str. 379-399.

¹²⁰ Kelman, H. C.: Violence without moral restrictions: reflection on the dehumanization of victims and victimizers. *Journal of Social Issues*, Vol. 29, No. 4, 1973, str. 25 – 61

- Podrobení se a poslušnost - příkazy jsou vyřizovány za účelem získání odměny nebo vyhnutí se trestu

Tyto účinky však v chování jedinců nenastanou bez použití určitých mechanismů a opatření, které vedou ke kontrole a podrobení těchto osob. Tyto metody bývají přítomny již na začátku celého procesu, a to v rámci **propagandy**. Cílem propagandy je seznámit větší skupinu osob s ideologií radikální skupiny, samozřejmě v pozitivním duchu. Používají se k tomu především komunikační masové prostředky typu TV, video, internet, audio nahrávky, sociální sítě, zpravodajská média apod. I negativní reklama je reklama, a proto rozšiřování islamistických teroristických akcí po internetu, přes sociální sítě a v rámci televizního zpravodajství přispívají do jisté míry k ovlivňování části publika kladně vůči teroristům.

Kromě těchto výdobytků moderní doby jsou k propagaci využívány klasické instituce jako rodina, škola, náboženské instituce, zájmové kluby, dobrovolné organizace, apod. Velmi často je možné setkat se s náboráři v mešitách a školách při náboženské výuce. Během diskuzí na školách, které se týkají kontroverzních témat v souvislosti s terorismem, bývají náboráři velice často přítomni a vyhledávají možné potencionální uchazeče na základě reakcí studentů k danému tématu. Velmi oblíbeným místem k náboru nových členů se stalo vězení. Především v případě Islámského státu se vězení využívá k rekrutování nových teroristů a bývá označováno samotnými členy IS za povinný „letní tábor“. Důvodem je fakt, že je zde možné působit na vězně dlouhodobě. V prostředí izolace a subjektivního pocitu nespravedlnosti a křivdy nabízejí rekruti Islámského státu novou šanci pro lepší budoucnost, proto i jedním z důvodů velkého nárůstu radikálů v IS byly hromadné útoky na věznice v Iráku, spojené s osvobozením tisíců vězňů, kteří se následně přidali v boji na stranu Islámského státu. V případě náboženského džihádismu mají islamisté možnost získat nahrávky s obsahem náboženské ideologie. Podle některých údajů jich Usáma bin Ládín prodal neuvěřitelných 250 000.

Vedle propagace se uplatňují i rodinné a přátelské vztahy, které umožňují získat nové členy. Podle Ibáňeze jsou to především tyto vztahy, které rozhodují o vstupu a ideologie nemá na začátku tak podstatný vliv. Někteří zájemci dokonce pohlíží na doktrínu zvolené skupiny víceméně kriticky, což nevylučuje její zásadní význam v

pozdější činnosti teroristy.¹²¹ Toto tvrzení se opírá o Sagemanovu studii zmiňovanou již dříve. Ze vzorku jeho 168 zkoumaných teroristů vyplývá, že většina „neprošla extremistickou náboženskou výchovou a jejich radikalizace proběhla až po zapojení do teroristických sítí.“¹²² I přesto je přijetí ideologie a navázání úzkých vztahů se členy organizace jednou ze stěžejních podmínek pro vstup do radikální skupiny.

Počet nových členů radikální organizace závisí na prostředcích, a to nejen finančních, ale i dopravních či komunikačních. Pokud jde o samotné náboráře, jsou na ně kladeny vysoké nároky a požadavky na jejich schopnosti přesvědčit sympatizanty k poskytnutí hmotných statků, ať už se jedná o peníze, nástroje či zařízení, případně domy, budovy apod., anebo poskytnutí služeb, prostředků či jejich vlastní síly jako nových bojovníků skupiny.

Podle Klandermanse se rekruti musí soustředit na několik aspektů při přemlouvání adeptů.¹²³

- vylepšení očekávání úspěchu hnutí (již dříve byl popsán přehnaný optimismus jako jeden z rysů teroristovy osobnosti)
- zdůraznění důležitosti celé akce, vzniklé díky příkořím utrpěným od nepřátel a z toho vyplývající nutné a urychlené obraně a nápravě
- akcentování prospěchu pro kolektiv při úspěchu celé akce
- nabídka řešení jakéhokoliv soukromého problému
- zdůraznění soukromých odměn

Existují také různé stimuly a odměny, které podněcují ke vstupu do teroristické organizace. Teoretici je rozdělují na **materiální** a **psychologicko-sociální**.¹²⁴

U **materiálních** jde v první řadě o peníze pro danou osobu nebo pro její rodinu. V případě **psychologicko - sociálních** podnětů jde o slávu a prestiž, společenské uznání v rámci a mimo organizaci, pozitivní sociální identitu, intenzivní a dobrodružný život apod. Ve finále pak mohou především odměny působit jako hlavní stimul pro vstup a následné podrobení se daným pravidlům. Koneckonců u mnohých dochází k finanční

¹²¹ Corte Ibáñez, Luis de la: *Logika terorismu*, Academia, 2009, str. 64

¹²² Sageman, M. (2004). *Understanding Terror Networks*. University of Pennsylvania Press: Philadelphia, str. 46 - 68

¹²³ Klandermans, B.: *The social psychology of protest*, Blackwell, Cambridge, 1997, pg. 22 - 68

¹²⁴ McCauley, C., & Segal, M.: *Social psychology of terrorist groups*. In C. Hendrick, *Review of Personality and Social Psychology*, Vol. 9, Beverly Hills, CA: Sage., 1987, str. 231-256

závislosti na organizaci ihned po vstupu. Někteří analytici dokonce tvrdí, že teroristické organizace se mohou stát pro mnoho mladých členů jakousi náhradou rodiny.

Po projevení zájmu je tedy po adeptech džihádismu vyžadováno, aby se dostavili do některého islámského střediska pro přípravu rekrutů. Zde probíhá hlubší doktrinářská příprava, po níž následuje odjezd do výcvikového tábora. Ne všichni zájemci jsou však vybráni. I zde se uplatňuje rozvaha a nesmlouvavost vůdčích teroristů při výběru kandidátů na výcvikový program. Obecně nejsou přijímáni členové, kteří „neznají islám, nepřijmou ideologii organizace, neprojeví ochotu k sebeobětování, jedinci nedisciplinovaní, se špatným zdravím, inteligenčně slabší, netrpělivý, neschopní pozorovat a analyzovat. Dále nevyhovují kandidáti, kteří trpí fyzickými nedostatky, jsou emočně nestálí, nedisciplinovaní, jedinci bez rodinných přátelských svazků k jiným členům organizace nebo nedostatečně oddaní organizaci, popřípadě věci, za níž se vede boj.“¹²⁵

Všichni, kteří podmínky splňují, odjíždějí do výcvikového tábora na několik týdnů či měsíců. Tam se také spouští celý proces socializace a integrace do struktury organizace a jejích aktivit. Většina táborů bývá v odlehlých oblastech nejen kvůli bezpečnosti, ale především z důvodu nutné kontroly členů vedoucími, neboť součástí výcviku je i ideologické školení, ve kterém je vyžadována úplná fyzická a psychická izolace od vnějších vlivů a tím pádem je umožněn přístup pouze k těm informačním zdrojům, které organizace považuje za vhodné. „Vedoucí se snaží kontrolovat společenské vztahy nových aktivistů omezováním jejich styků s osobami, skupinami a institucemi, které nemají k mateřské organizaci vztah.“¹²⁶

Ve skupinách méně izolovaných od společnosti je naděje, že existuje cesta zpět, což může ukazovat na menší soudržnost teroristické skupiny a možné riziko dezerce, proto jsou nováčci zařazováni do aktivit, které vyžadují nepřetržitou spolupráci a interakci s dalšími členy.

1. 2. Strategie socializace

¹²⁵ Viz Corte Ibáñez, Luis de la: *Logika terorismu*, Academia, 2009, str. 242

¹²⁶ Corte Ibáñez, Luis de la: *Logika terorismu*, Academia, 2009, str. 252

Socializační proces má dvě důležité fáze. První se označuje jako technický výcvik zaměřený především na manipulaci se zbraněmi. Druhá fáze je psychologickou přípravou, která má umožnit provádění atentátů a dalších brutálních akcí a zároveň jde o utvrzení závazku člena k organizaci. Hlavní inspirací pro průběh vedení výcvikového programu se stala „**Příručka městské guerilly**“, publikovaná brazilským ideologem Carlosem Marighellou.¹²⁷ Jsou v ní udíleny rady, popsány konkrétní postupy a návody pro úspěch teroristické činnosti. Díky této publikaci se teroristé mohou dozvědět, jak mají zacházet s tajnými informacemi a zadrženými špióny, jak si lze opatřit peníze pomocí únosů nebo přepadávání finančních institucí a v neposlední řadě jsou udílena doporučení k nepřezitému výcviku a zaučování v oblasti řízení všech dopravních prostředků a k zacházení s nejnovějšími komunikačními technologiemi.

Pro technický výcvik jsou známé tři úrovně: **základní, pokročilá a specializovaná.**

Rozsah dovedností každé úrovně je dán tím, na jakou pozici byl adept vybrán. V případech, kdy se jedná o sebevražedného útočníka, je pro něj důležité projít především psychologickým programem a znát **základní úroveň** technického výcviku, která mu umožní zvládnout ovládnání výbušného zařízení, dopravu výbušniny na konkrétní místo, manipulaci se zbraněmi a v některých případech i základní taktiky guerillovského způsobu boje.

Pokročilá spolu se **specializovanou úrovní** nejsou univerzálně odděleny a hledí se na ně spíše v závislosti na typu organizace. Zaměřují se především na rozvoj znalostí v oblasti „výroby výbušnin, ustavení bezpečného spojení, informatiky, sledování a kontrasledování, běžné zločinecké činnosti (přepady bank, vykrádání automobilů, krádeže únosy apod.), techniky boje zblízka, vraždy, zacházení s velkými zbraněmi, plánování a provádění sebevražedných atentátů, falšování všech druhů dokumentů (občanek, víz, kreditních karet apod.)“¹²⁸.

Po absolvování technického výcviku, někdy i v jeho průběhu či na začátku v závislosti na typu organizace, se uplatňuje psychologická fáze, která má za úkol především zocelit členy teroristické organizace proto, aby páchání krutých a mnohdy

¹²⁷ Marighella, C.: Příručka městské guerilly in <https://www.marxists.org/archive/marighella-carlos/1969/06/minimanual-urban-guerrilla/>

¹²⁸ Corte Ibáñez, Luis de la: *Logika terorismu*, Academia, 2009, str. 248

nelidských činů pro ně nepředstavovalo zásadní problém či vnitřní konflikt, který by mohl zmařit cíle naplánovaných akcí.

K tomuto „zncitlivění“ se využívají různé metody, ale ne vždy jsou u extremistů potřebné, protože mnoho z adeptů pochází z prostředí válek a nepokojů, kde již dříve vystupovali v rolích vojáků, žoldáků nebo osob s kriminální činností.

Je nicméně zajímavé, že podle dostupných analýz nemělo mnoho z členů radikálních skupin doposud žádné zkušenosti s násilím či extremistickou činností. Zde je proto nutné zaměřit se na dehumanizaci nepřítele daleko více než u bývalých vojáků či vrahů, kteří tyto aktivity považují spíše za rutinní záležitost kladného významu.

Gustavo de Arístegui tento proces shrnul slovy: „Cílem těchto postupů je zncitlivět budoucí teroristy a docílit, aby na ně neměla vliv krev, barbarství a mučení. Učí je být mimořádně krutými a vyvolávat největší možnou bolest a utrpení: zvláště se snaží, aby nedostali šok před násilím, výkřiky prosíci o slitování nebo aby netrpěli možnými skrupulemi v poslední chvíli.“¹²⁹

Této emoční apatie lze podle odborníků dosáhnout pomocí psychologických metod, které užívají vedoucí vůči nováčkům. Výsledkem psychologických procesů je vznik závazku **absolutní oddanosti k organizaci**. K té je možné se dopracovat především na základě silné indoktrinace islamistickým učením, kterou začíná výcvik každého nového rekruta. Indoktrinace je totiž považována za zdaleka nejdůležitější součást přípravy. Veškeré indoktrinace a školení by měly probíhat na bojišti, právě tam si džihádisté nejlépe vštípí nabyté znalosti. „Proto bychom měli učit lidi během akce využívat každou momentální událost k propojení s podřízeností, poslušností a s hledáním útočiště u Boha.“¹³⁰

V některých publikacích je možné se dočíst, že fáze indoktrinace předchází samotnému výcviku v táborech a je jedním z předpokladů k přijetí do teroristického programu, ale záleží na konkrétním typu organizace a jejím přístupu, nicméně v každé skupině odpovídá indoktrinace plnému a definitivnímu přijetí ideologie. Definiuje a dodává obsah sociální identity teroristy a má důležitý příčinný dopad na depersonalizaci nového rekruta.

¹²⁹ Viz Arístegui, Gustavo de: *Islám proti Islámu*, Barcelona, 2004, str. 283 - 284

¹³⁰ Naji, Abu Bakr: *The management of Savagery - The Most Critical Stage Through Which The Umma Will Pass*, translated bei McCants, William, John M. Olin Institute for Strategic Studies, Harvard University, 2006, str. 56

Depersonalizace neboli odosobnění je psychologický proces, který způsobí, že jednotlivci považují sami sebe za podobné či dokonce zaměnitelné členy určitého kolektivu a ne za osoby se zvláštními vlastnostmi, osobními zájmy a osobitými duševními vlohami. Pouze tak lze vysvětlit, že jsou ochotní zabít a umírat za věc, která má mnohem více společného s kolektivními hodnotami a s cíli, než s jejich osobními zájmy.¹³¹ Existuje celkem známý fakt, se kterým je možné se setkat i v běžném životě, že dva a více lidí z jedné skupiny budou upřednostňovat společné cíle, na kterých se dohodli, než kdyby jednali jako jednotlivci s cílem uspokojit individuální zájmy. Tento úkaz je příznivý především pro organizace, protože „povzbuzuje ke spolupráci, ke společnému soutěžení s možnými protivníky a k loajalitě vůči organizaci.“¹³² Různé studie dokazují, že úplné odosobnění posílí sklon k dodržování pravidel a rolí, které organizace prosazuje. „Je empiricky dokázáno, že ztotožnění jednotlivce se skupinou způsobuje, že ideologie této skupiny vypadá přitažlivější a přesvědčivější.“¹⁵

Ztotožnění se skupinou je možné pouze tehdy, pokud daná skupina vytváří určitou soudržnost. **Soudružnost** bývá definována jako faktor, který vyjadřuje vzájemnou přitažlivost mezi členy skupiny a je budována pomocí vzájemných vztahů, sdílené identity, mezilidské důvěry, sociální kontroly a solidarity.¹³³ Přitažlivost je pojem, který se užívá spíše pro milenecké vztahy, ale zajímavá je jeho podstata, která spočívá v touze zalíbit se někomu a naplnit jeho očekávání. Pokud má přitahující osoba vztah k radikální organizaci, pak i u přitahované osoby dojde k asimilaci se skupinou, a to mnohem jednodušším způsobem, proto jsou při verbování důležité přátelské, kamarádké či rodinné vztahy, které mohou být v rámci procesu rekruty uplatněny.

K soudržnosti v teroristických skupinách přispívá:¹³⁴

- skupinový cíl neboli boj za „vlastní pohled na svět“
- užívání brutálních metod skupiny a díky jejich praktikování nemožnost z většiny teroristických skupin vystoupit

¹³¹ Turner S. M., Beidel D. C., Jacob R. G.: Social phobia: a comparison of behavior therapy and atenolol, *J Consult Clin Psychol*, 1994, str. 62, str. 350-358

¹³² Javaloy, F., Rodríguez, A., Espelt, E.: Collective behavior and social movements: A challenge for Social Psychology, Volume 18, Issue 2, 2003, str. 325 - 342

¹³³ http://www.suburbanizace.cz/slovnicek/soc_soudrznost.htm

¹³⁴ Smolík, J.: Společenské příčiny, podmínky a důsledky terorismu. In Večerka, K.: Společenské podmínky vzniku sociálních deviací. Sborník příspěvků ze semináře sociální patologie, Praha, 2007, str. 147–157.

- vědomí skupinové identity
- společná přání jedinců spolu s ochotou k sebeobětování, popř. získání obdivu ostatních členů
- sympatie mezi členy skupiny a vzájemně propojené vztahy
- politická ideologie, náboženství
- vzájemná důvěra (intimita), pevná vůle, rituály, symbolika, řeč (slang)
- ochota riskovat, solidarita s ostatními členy, uniformita apod.

1. 3. Skupinové myšlení

Vedle indoktrinace a izolace se využívají metody pro **kontrolu myšlení**. Mohou být různého typu, od neustálého předčítání ”vyhovujících” pasáží z posvátných textů přes užívání náboženských symbolů a sloganů až po povinná setkání s vůdci a hrdiny radikálního seskupení a vyslechnutí jejich očitého svědectví o křivdách a utrpení spáchaných nepřítelem, bez ohledu na fakta či pravdivost. Cílem je zaměstnat mysl sympatizantů natolik, aby nebyli schopni pochybovat o ničem, co je jim předestíráno, jako se to stalo dvěma sebevražedným útočníkům z Al Kaidy, kteří nedokončili svou sebevražednou misi z důvodu osamocení den před útokem, kdy s největší pravděpodobností začali pochybovat o svém činu, a proto nevjeli s auty plnými výbušniny před velvyslanectví USA v Nairobi a Dáresalámu.¹³⁵

Proto jsou rekruti zapojování do aktivit vyžadujících dlouhodobou pozornost a ve chvílích volna doprovázeni obvykle školiteli nebo jinými členy organizace, aby byly vyloučeny okamžiky soukromí a tím pádem riziko pochybování o ideologii organizace. Jakmile je však ideologické dogma dostatečně upevněno v myslích nových členů, přichází na řadu konfrontace s odlišnými názory a postoji, které jsou předkládány vedoucími pro potvrzení skálopevné víry ve skupinovou doktrínu. „Teroristická skupina filtruje všechny zprávy o venkovních událostech, které se k ní dostávají, a předkládá je svým členům ve formě zdůrazňující zlo páchané **nepřítelem**, jehož obraz je **dehumanizován**, což vede k pocitům, že teroristické násilí je morální povinností“.¹³⁶

Alternativní názory musí být přijímány jako myšlenky od „bezvěrců” či „od víry odpadlých”, tedy od nepřátel nutných odstranit z povrchu zemského. V případě, že tento

¹³⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/1998_United_States_embassy_bombings

¹³⁶ Krejčí, O.: Politická psychologie. Praha: Ekopress., 2006, str. 22 - 24

projev není školitelům dostatečně prokázán, mohou nastoupit i drsnější způsoby ve formě oslabení a změn fyziologických funkcí. K tomu slouží metody snižování či narušování spánkového rytmu, změna stravy, provádění intenzivního fyzického cvičení nebo podávání určitých drog. Tyto metody však nebyly nikdy důkazně prokázány.¹³⁷

V rámci teroristické skupiny se častěji uplatňuje **metoda skupinového myšlení**. Stejně smýšlející jedinci vytvářejí dokonalou homogenní skupinu se specifickými postoji a explicitně definovanými politickými a blíže určenými cíli. Stejně tak je významná např. pro utajení teroristické skupiny i míra konformity.¹³⁸ Metodu skupinového myšlení popisuje Mikšík na efektech, které skupinové myšlení vyvolává. Jedná se především o vyvolání účinku v podobě:¹³⁹

- iluze nezranitelnosti, vedoucí k nadměrnému optimismu a nadměrnému sklonu riskovat
- přesvědčení o skupinové mravnosti
- jednodimenzionální percepce nepřítele jako zla
- intolerance k protestům členů skupiny sdílet klíčové přesvědčení

Podmínky vzniku skupinového myšlení jsou: izolace skupiny, vysoká kohezivita skupiny, homogenita sociálního poznání a smýšlení členů, vysoký stres vyvolaný vnějšími okolnostmi a malá naděje na lepší řešení než to, které je navrhované vůdcem.¹⁴⁰

Poslední, běžně uplatňovanou metodou pro dosažení naprosté poslušnosti teroristů je **mravní a fyzický nátlak**. Mezi nátlakové metody popisované Saperem se řadí domlouvání, skryté hrozby, zřejmé hrozby, fyzické tresty a nakonec i vraždy.¹⁴¹ Tyto kontrolní mechanismy mají sloužit k zachování podřízenosti členů k organizaci.

Někdy však stačí využít pouze **charismatického vůdce**, který je schopen vyvolat u stoupenců oddanost a poslušnost. Zajímavostí je, že ačkoliv je těmto typům osobností přiznáno určité bohem nadané spektrum vlastností mimořádného charakteru a díky tomu bývají často považovány za vůdce či proroky, tak většina z nich sama uznala,

¹³⁷ Viz Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009, str. 254

¹³⁸ Post, J. M.: Terrorist psycho-logic: Terrorist behavior as a product of psychological forces. In Reich, W.: Origins of terrorism. Psychologies, ideologies, theology, states of mind. Washington, The Woodrow Wilson Center Press, 1998, str. 25–40.

¹³⁹ Mikšík, O.: Hromadné psychické jevy: psychologie hromadného chování, Praha, Karolinum, 2005,

¹⁴⁰ Lovaš, L.: Malé sociální skupiny. In Výrost, J., Slaměník, I.: Sociální psychologie. Praha, Grada Publishing, 2. vydání, 2008, str. 321–337

¹⁴¹ Saper, B.: On learning terrorism., Terrorism, Volume 11, Issue 1, 2008, str. 13 - 17

že po nějaký čas pouze pracovali podle rozkazů určitého profesionála, díky němuž změnilly své vlastní hodnoty, a naučili se podříditi své osobní zájmy globálním cílům svého podniku.¹⁴²

Pro organizaci jsou vůdci a především charismatičtí vůdci nesmírně důležití, neboť představují určitý symbol, vrchol celé organizace, díky kterému organizace působí důvěryhodněji a sympatizanti jsou odhodlanější pro vstup z důvodu obdivu k vůdci. Následkem toho je organizace efektivnější a trpí méně vnitřními konflikty. Vůdci jsou v náboženských organizacích považováni za určité proroky a hlasatele posvátných imánů, tj. příkazů a pravidel. Někdy se jejich projev vztahuje k určitému mesianismu a „v této souvislosti odborníci na politickou psychologii konstatují, že charismatičtí vůdci v čele teroristických skupin mohou posilovat mezi svými následovníky přílišná očekávání o možném úspěchu hnutí a vzbuzovat očekávání, která jsou někdy až absurdní.“¹⁴³

To, co dodává mesianistickému proroctví punc přesvědčivosti, je jeho **důvěryhodnost**, založená na zmiňovaném charismatu vůdce. Toho je možné kromě přirozeného vystupování docílit i uměle nebo dokonce předstírat. Zdánlivou představu charismatu lze dotvořit pomocí manipulace, kdy se mezi stoupenci vytvoří určitý obraz hrdiny, který má s realitou pramálo společného. Příkladem toho je nedávno vydaný seznam nejnebezpečnějších, pro IS nejvýznamnějších, členů islámské radikální skupiny. Mezi hlavními vůdci islámské státní se objevil i Čečenec, který podle zpravodajských služeb patřil k těm nejlepším a nejuznávanějším stratégům teroristické organizace. Tato popularita však s největší pravděpodobností vznikla pomocí mediální propagandy, neboť v kontrastu s výpověďmi bývalých členů islámské organizace vyplývá, že zmiňovaný Čečenec nejenže nebyl úspěšným vojevůdcem, ale zároveň patřil k těm nejhorším operátérům skupiny s minimální znalostí arabského jazyka, ale pravděpodobně v důsledku jeho odlišného vzhledu se stal zajímavým pro zpravodajství západních zemí.¹⁴⁴ I přesto má tato vlastnost vůdce pozitivní dopad na fungování organizace a na socializaci jednotlivých členů.

¹⁴² Viz Lopez- Zafra E., Morales, J.F.: Levels of analysis in the study of charismatic leadership, Volume 14, Issue 2-3, 1999, str. 181 - 197

¹⁴³ Post, J. M.: The Psychological Dynamics of Terrorism. In Richardson, L.: The Roots of Terrorism, New York, London, Routledge, 2006, str. 17–28.

¹⁴⁴ Informace čerpané z knihy Hassan, H., Weiss, M.: Islámský stát – Uvnitř armády teroru, CPress, 2015

Všechny zmiňované metody přispívají k tomu, že se z rekrutů po absolvování výcviku stávají „kompletní“ teroristé, kteří jsou následně uplatněni jako náboráři v místech určených skupinou. Tato pozice má pozitivní efekt pro hnutí, protože aplikuje neustálou intenzivní indoktrinaci na nového náboráře, která je vyžadována v rámci poskytování odpovědí a obhajoby ideologie při diskuzích s možnými zájemci. Dále mohou být čerství absolventi nasazeni do konkrétní akce, kde dojde zároveň s provedením útoku k tzv. „spálení posledního mostu“, což znamená, že absolvent už nemá šanci organizaci opustit, aniž by jeho cesta vedla do vězení. Tyto akce mohou být různého typu, ale s přívalem nových informací o teroristech se uvádí, že čím dál tím mladší a novější členové jsou zapojováni do těch nejbrutálnějších akcí teroristických skupin, pravděpodobně z důvodu prokázání svého znečitlivění vůči aktům extrémní krutosti.

1. 4. Vysvětlení extrémní krutosti

Pro psychosociální vysvětlení extrémní krutosti se obvykle využívá dvou experimentů provedených Milgramem a Zimbardem.

V případě experimentu o „poslušnosti k autoritě“ amerického sociálního psychologa Stenleyho Milgrama¹⁴⁵, který se snažil o vysvětlení extrémní krutosti během holocaustu, se jednalo o pouštění elektrických výbojů, umístěných na tělech respondentů, pokusnými osobami na základě příkazu vedoucího testovacího pokusu, a to vždy v případě, když respondent pochybil při vybavování slov do páru, které se měl naučit. Ačkoliv v přístroji připoutaném k respondentům žádný náboj nebyl, celková scéna měla působit natolik reálně, aby při zmáčknutí určitého stupně napětí respondenti vysílali adekvátní reakci. To znamenalo, od vzlykání a nařikání přes bolest a mlácení do dveří až po úplné ticho při použití nejvyššího stupně elektrického výboje. Z výzkumu vyplynulo, že více než 65% pokusných osob bylo na základě pokynů experimentátora schopno dojít až do úplného konce a způsobit tedy možnou smrt respondentů i přesto, že zde pokusným osobám byla dána možnost z pokusu odejít či ho dobrovolně ukončit.

Tento experiment měl různé obměněné podmínky, výsledky se přesto

¹⁴⁵ Nakonečný, M.: Sociální psychologie, Academia, Praha, 2009, str. 212 - 214

pohybovaly průměrně ve stejném rozmezí. Z Milgramova pokusu, ač byl mnohými kritizován z důvodu neetičnosti, lze pro naši problematiku jednoznačně vyvodit, že násilí, kterého se dopouští teroristické organizace, je výsledkem působení vnějšího prostředí spolu se situačními a organizačními podněcovateli neboli induktory lidské krutosti a při správném nastavení vhodných podmínek je možné spustit spínač agresivního násilí v nás všech.

K tomu pomáhá více stimulů, mezi které lze zařadit:

- nastavení jednání jako určité povinnosti spolu se stanovením pravidel, kdy neuposlechnutí je vnímáno jako selhání a musí být vysoce penalizováno
- redefinování situace, kdy z týraných obětí jsou nepřátelé, kteří zaslouží potrestat
- zajištění exponenciálního růstu brutality násilných aktů, kdy je vhodné začít s činy poměrně jednoduchými a nenásilnými a postupně jejich intenzitu zvyšovat

K použití násilí však u většiny z nás nedojde, a to i přesto, že se takové myšlenky objeví občas u každého z nás. Dokonce i nejmírumilovnější lidé pocítí občas chuť napadnout svého bližního, což neznamená, že to skutečně udělají, protože jim v tom zabrání jejich mravní kritéria. Z toho lze odvodit, že hlavní příčinou mnoha krutých skutků je právě **absence mravních kritérií** u původců podobných činů ve chvíli, kdy se jich dopouštějí.¹⁴⁶

Tyto prokázané teorie demonstrují fakt, že u radikálů existuje pravděpodobně zřejmý nedostatek mravních omezení, vyplývající z intenzivní indoktrinace ideologie a přidělení určité "rolí" v zakotvené organizační struktuře.

Dobře **definovaná role** v organizaci a s ní související přesně vymezené povinnosti způsobují určitou ztrátu vnitřní autonomie i morálního uvědomění. Z jedince se tak stává loutka poslušná autoritě, jejíž hlavním úkolem je splnění povinnosti uložené skupinou a její individuální náhled na celou situaci pozbývá jakékoliv významu. Terorista musí udělat jen to, co je mu přikázáno, což také způsobuje, že se cítí být pouze nástrojem ve službách moudré autority, a proto i veškerou odpovědnost přenáší na svého nadřízeného, ať už se jedná o vedoucího skupiny, charismatického vůdce či samotného Alláha. Hlavní je, že se necítí být odpovědný za následky svých činů, protože jednal na základě příkazu a ne z vlastního rozhodnutí.

¹⁴⁶ Kelman H.C.: Violence without moral restraint: Reflections on the dehumanization of victims and victimizers. Journal of Social Issues. 1973, str. 25-61.

U náboženských skupin dochází k přenosu odpovědnosti na samotné oběti jako výsledek odplaty za způsobená přešlá příkoří bez ohledu na to, zda k nim skutečně došlo, či nikoliv.

Přenos odpovědnosti na vyšší autoritu není jediný způsob, který umožňuje členům teroristické skupiny jednat zavrženíhodným způsobem. Vedoucí radikálních skupin, např. syrské an-Nusrá moc dobře vědí, že další možnou variantou, jak efektivně mohou členové pracovat, aniž by pocítili soucit či morální tlak, je v případech, kdy dojde **k rozptýlení jejich zodpovědnosti** pomocí rozdělení jednotlivých úloh. „Fragmentace kolektivních aktivit do velkého počtu jednoduchých úkolů znesnadňuje identifikaci účastníků s konečným cílem společné činnosti.”¹⁴⁷ To má za následek, že odpovědnost za celkový čin nenese pouze jedna osoba, ale všechny, které se na aktu podílely splněním svých úloh. Tento efekt je podle Bandury velmi podstatný, protože způsobuje, že „když jsou zodpovědní všichni, nikdo se necítí skutečně odpovědný.”³¹ Vůdce an-Nusrá takto postupoval při provedení útoků pomocí vozidlových bomb v Damašku ke konci roku 2011, kdy ani samotní členové syrské radikální skupiny si díky rozdělení úloh nebyli jisti, zda bombové útoky mají na svědomí pouze jejich skupiny, a proto se u nich nemohli objevit ani jakékoliv mravní limity, neboť plnili pouze příkazy.¹⁴⁸

Dále se uplatňuje faktor **rutinérství**, který je založen na monotónní činnosti vedoucí ke splnění uložené povinnosti. Rutinní činnost pomáhá zbavit odpovědnosti za přijímání složitých rozhodnutí a umožňuje soustředit se na detaily dílčího úkolu. Dochází k výrazné eliminaci rizika kritického zhodnocení smyslu vlastní práce a jejího významu spolu s jejími následky. Rutinérství mimo jiné umožňuje zřetelněji nastavit limity přidělené role, které ukazují, kde končí a kde začíná konkrétní úkol a s ním spojená odpovědnost za jeho splnění.¹⁴⁹ Konkrétní role, rutinní činnost a absence mravních kritérií způsobují, že je snazší působit bolest jiné osobě, pokud zároveň nedochází k přímému kontaktu, nebo je její bolest vnímána pouze rozptýleně.

¹⁴⁷ Bandura, A.: The role of selective moral disengagement in terrorism and counterterrorism, 2004, str. 121-150 In Moghaddam, F. M., Marsella, A. J.: Understanding terrorism: Psychological roots, consequences and interventions, Washington, DC: American Psychological Association Press, str. 133

¹⁴⁸ Informace čerpané z knihy Hassan, H., Weiss, M.: Islámský stát – Uvnitř armády teroru, CPress, 2015, str. 161 - 163

¹⁴⁹ Viz Kelman, H. C.: Violence without moral restrictions: reflexion on the dehumanization of victims and victimizers. Journal of Social Issues, Vol. 29, No. 4, 1973, str. 25 – 61

Teorie o rolích byla vědecky prokázána na Zimbarově Stanfordském experimentu, ve kterém účinkovali dobrovolně přihlášení studenti, kteří byli rozděleni do dvou skupin, z nichž jedna představovala dozorce a druhá vězně. Tyto pokusné osoby byli následně zavřeni v uměle vybudovaném vězení, kde bylo pozorováno jejich chování. Experiment měl vnést světlo do obecného sporu o to, zda agresivita a brutalita závisí spíše na psychických predispozicích, nebo jsou způsobeny situačními okolnostmi.¹⁵⁰ Pokus byl však předčasně ukončen z důvodu hraniční krutosti dozorců, kteří, ačkoliv byla prověřena jejich psychická vyrovnanost a zdraví, se v důsledku vystavení extrémním podmínkám uchylovali ke stále častějšímu a krutějšímu trestání vězňů a vězni naopak vyvolávali svým jednáním nepokoje a konflikty, které ve finále vyústily ve vzpuru proti dozorcům.

„Test tedy jasně ukázal, že brutální zločiny například v případě teroristických útoků nejsou dílem žádných lidských zrůd, ale obyčejných lidí, vystavených nepřekonatelnému tlaku okolností.“³³ Tyto okolnosti jsou promyšleně nastaveny tak, aby vyvolaly očekávanou reakci. K té lze dojít pouze na základě dlouhodobého procesu, kdy jsou přesně a v konkrétní době uplatněny výše zmíněné podmínky, které svým působením jsou schopny jednotlivé členy zradikalizovat a dovést je až ke spáchání teroristického činu. Celý proces radikalizace je klíčovým pro zapojení do teroristické organizace. Tak, jak byl již v předchozí části představen náboženský fundamentalismus, se i v této části zaměříme na radikalizaci náboženských, resp. islamistických bojovníků, protože právě jejich činnost v dnešní době znamená největší riziko pro demokratický svět.

1. 5. Proces radikalizace islamistů

Radikalizace je fenomén, kterému je věnována velká pozornost, protože je hnacím motorem terorismu a z hlediska působnosti zpravodajských služeb je nejdůležitějším okamžikem pro získání kritických informací pro prevenci a represi

¹⁵⁰ Více k tomuto experimentu v:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Stanfordsk%C3%BD_v%C4%9Bze%C5%88sk%C3%BD_experiment

terorismu. „Vrcholit může násilným útokem proti druhým lidem, teroristickým útokem, ale i ohrožením demokratických principů fungování společnosti.”¹⁵¹

Alex P. Schmid podotýká, že na akademické půdě se pojem radikalizace objevil až po teroristických útocích v Madridu v roce 2004 a v Londýně o rok později.¹⁵²

Atentátníci z Londýna, stejně jako útočníci z Madridu, byli zradikalizováni v Evropě.

„V Holandsku, kde je více než šest procent obyvatel muslimských, existuje množství radikalismu navzdory tomu, že je Holandsko moderní a demokratická země.”¹⁵³

Úvahy o současném terorismu, resp. o motivacích a příčinách nám může napomoci pochopit **metafora schodiště**, kterou představil v článku *The Staircase to Terrorism* Fathali M. Moghaddam, který vysvětluje, že právě metafora slouží v psychologii k lepšímu pochopení samotných kořenů terorismu.¹⁵⁴

„V procesu radikalizace jedince hrají roli sociální faktory, potíže s duševním zdravím a stavem jedince, dále se objevuje on-line působení, rekrutace, propaganda apod. Ne každý radikál je teroristou, ale každý terorista prošel procesem násilné radikalizace.”¹⁵⁵

Moghddamovu teorii si lze představit jako točité schodiště, které má několik pater v imaginární budově a každé patro představuje určitý stupeň ve vývoji radikalizovaného útočníka. V každém patře jsou dveře, kterými dobrovolník může projít do dalšího patra nebo se vrátit zpět a točitá forma schodiště metaforicky reprezentuje fakt, že čím jedinec stoupá výš, tím je pro něj těžší se vrátit a místo toho si vždy vybere další úroveň „poschodí”. Pro pochopení metafory je nutné popsat, k čemu dochází v jednotlivých patrech a s čím se radikálně smýšlející jedinec postupně setkává.

Prvotní krok v procesu radikalizace je vyjádření individuálního pohledu na svět skrze své postavení, zázemí, náboženství, vzdělání, životní styl atd. Existují dva faktory, které zvyšují individuální náchylnost a zranitelnost těchto osob vůči radikálním

¹⁵¹ <http://www.mvcr.cz/clanek/vzdelavani-policejnich-psychologu-psychologicke-aspekty-radikalizace.aspx>

¹⁵² Schmid, A. P., Jongman, A. (1988): *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature*, Amsterdam, North-Holland, str. 62

¹⁵³ <http://blisty.cz/art/25626.html>

¹⁵⁴ Viz Moghaddam, F. M. (2005): *The Staircase to Terrorism. A Psychological Exploration*. American, str. 161–169

¹⁵⁵ <http://www.mvcr.cz/clanek/vzdelavani-policejnich-psychologu-psychologicke-aspekty-radikalizace.aspx>

myšlenkám - vliv prostředí a individuální profil možných kandidátů, kde se uplatňuje sociální a rodinné postavení společně s dalšími psychologickými aspekty.

Nejnižším stupněm je tedy přízemí budovy, kde jedinec zažívá pocity nespravedlnosti a relativní deprivace.¹⁵⁶ Pokud se s těmito pocity dostává do kontaktu pravidelně a v intenzivní míře, postupuje do prvního patra, kde se snaží o nalezení způsobu řešení, které by ho zmíněných pocitů zbavilo. Katalyzátorem se v mnoha případech stává událost nebo krize, která otřese jistotou původního myšlení a otevře tak mysl novému vnímání a obecně jinému pohledu na svět. V případě, že není schopen nalézt adekvátní rozřešení, stoupá účastník do druhého patra, neboť jeho frustrace se natolik prohlubuje, že nevidí reálnou naději na zlepšení. Následným krokem spojeným s projevem těchto krizí bývá snaha o vyhledání dalších stejně smýšlejících jedinců, zažívajících obdobný vnitřní konflikt.

V této souvislosti lze též vysledovat dva klíčové ukazatele – postup směrem k salafistickému islámu a pravidelnou účast v mešitách, spojené s různě intenzivními projevy změny osobnosti.¹⁵⁷ Ve druhém patře se jedinec cítí být natolik deprimován, že jakákoliv způsob směřující ke zlepšení životních podmínek mu v danou chvíli připadá více než lákavý a to je zároveň i ten nejvhodnější okamžik pro extremistické organizace, které přicházejí s konkrétním řešením a s nadějí na "lepší zítřky" a zároveň podněcují nového adepta k přesměrování své zloby proti konkrétnímu nepříteli, jež je shodný s nepřítelem radikální skupiny.

V případě, že dojde k předání názorů a myšlenek reprezentovaných radikální skupinou, dochází k postupu do třetího patra a zároveň i k indoktrinaci náboženské ideologie se všemi jejími důsledky, které mimo jiné znamenají ospravedlnění násilného džihadismu proti všem lidem, jejichž vidění světa je v rozporu s ideologií teroristické organizace. Na této úrovni jsou rekruti vystavováni různým psychickým nátlakům – je využívána například izolace jedince, dochází k vnucování pocitů podezřívavosti a strachu. Přesto jsou nováčci vedeni k tomu, aby vedle „normálního“ života žili i jakýsi

¹⁵⁶ Stringer, M., Hunter, J.: Countering political terrorism in young people through intergroup contacts, 2008, In Ulusoy, M. D. : Political violence, organized crimes, terrorism and youth. Ankara, IOS Press, str. 43–51

¹⁵⁷ Salafistický islám usiluje o zřízení islámského státu, řízeného koránem, ve kterém neplatí demokratická ústava, právní systém vymyšlený člověkem ani Deklarace lidských práv a svobod. Vše potřebné je totiž v Koránu a celý systém pravidel a způsobu života představuje zákon šarií.

život paralelní a tajný, přičemž členství v teroristické skupině je skrýváno i před nejbližšími.¹⁵⁸

Po této fázi stoupá již legitimní člen organizace do čtvrtého patra, ze kterého se není možné vrátit. Zde se rozhoduje, kam přesně bude nová posila zařazena, zda se stane aktivním účastníkem teroristické buňky, nebo bude vybrán na jednorázovou teroristickou akci jako budoucí sebevražedný atentátník. Zároveň se v tomto patře uplatňuje technický a psychologický výcvik, který byl popisován již v předchozí části.

Po jeho absolvování a výběru jedné ze dvou možných variant nastupuje fáze poslední, tedy páté patro, které zahrnuje přípravu a motivaci ke konkrétnímu aktu. Jinými slovy se jedná o převedení výcviku a znalostí do praxe. Zde už dochází k aktivní činnosti nového teroristy.

„Z hlediska samotného útoku nejvýznamnější stupeň na škále procesu radikalizace představuje džihádizace. Mysl i duše jsou v tomto případě ve shodě a zapojení do džihádu je stvrzeno označením sebe sama za svatého bojovníka neboli mudžáhida.“¹⁵⁹

Podrobným prozkoumáním jednotlivých fází procesu radikalizace lze nahlédnout do nitra změn, které probíhají v myslích mnoha oddaných následovníků terorismu. Teprve v případě pochopení těchto procesů je možné vysvětlit celý sled událostí, vedoucí k vytvoření radikální skupiny a začátku jejich činnosti ve formě teroristických útoků.

Přestože převážná část států západního světa je toho názoru, že teroristické organizace mohou vzniknout pouze v zemích Blízkého východu a jakékoliv formy radikalizace nejsou uskutečnitelné u demokraticky smýšlejících národů, opak je pravdou. Teroristické skupiny resp. teroristé se mohou vytvořit v jakékoliv kultuře a na kterémkoliv kontinentě bez ohledu na tradice, hodnoty či význam těchto zemí. Shrnout se dá tato polemika slovy bývalého člena syrského parlamentu Muhammada Habaše, který poznamenal: „Teroristická ideologie je částečným důvodem k násilí, ale dovolte

¹⁵⁸ Viz Moghaddam, F. M. (2005): The Staircase to Terrorism. A Psychological Exploration. American, str. 161–169

¹⁵⁹ Krčílek, P.: Evropa a radikální islám aneb islamizace Evropy, str. 73, In: file:///C:/Users/HP/Downloads/Evropa_a_radikalni_islam.pdf

mi říci: pokud by Gándhí strávil v Sýrii tři měsíce, byl by z něj džihádistický extrémista.“¹⁶⁰

1.6. Charakteristika sebevražedného útočníka

My nemáme tanky nebo rakety, ale máme něco lepšího - explodující islámské lidské bomby“¹⁶¹
Nasra Hassan

Dnes jsou ozbrojené konflikty téměř vždy záležitostmi uvnitř jednoho státu. Z vojenského hlediska je sebevražedný terorismus jednou z mála možností boje proti muničně, početně a finančně mnohem silnějšímu nepříteli. Slovy jedné z trenérek sebevražedných teroristů: „Tělo je stálo naší nejsilnější zbraní.“ S touto proměnou souvisí objev terorismu jako nové formy boje. Jedná se o útok na civilní obyvatelstvo s cílem vyvolat strach a paniku a změnit tak veřejné mínění. Náš cit pro spravedlnost se proti takovému způsobu vedení války bouří, ale něco je nám nepochopitelné ještě víc: bojovník, který si je naprosto jist, že akce, do které jde, bude jeho poslední. Člověk, který do toho jde, přestože ví, že aby mohl zabít, bude muset zabít i sám sebe. Sebevražedný terorista.

„Původně se jednalo o vedlejší produkt iránské revoluce z roku 1979, nesoucí působivou ideologii šíitského islámu a s ní idealizaci mučednictví. Poprvé byl se zdrcující účinností použit roku 1983 Hizballáhem v Libanonu proti Američanům.“¹⁶² Účinnost byla natolik ohromující, že krátce poté byl způsob vedení boje převzat dalšími teroristickými organizacemi. Tento nový druh akcí spolu s rozvojem informačních technologií a zájmem médií změnil tradiční terorismus, jenž byl charakteristický především útoky na vybrané politické cíle a snahu teroristů o velkých počt

¹⁶⁰ Informace čerpané z knihy Hassan, H., Weiss, M.. Islámský stát – Uvnitř armády teroru, CPress, 2015, str. 158

¹⁶¹ Hassan, N.: Arsenal of believers: talking to the „human bombs“, 2001, In: <http://www.jr.co.il/articles/politics/arsenal.txt>

¹⁶² Hobsbawn, E.: Globalizace, demokracie a terorismus, Academia, 2009, str. 103

Logika sebevražedného terorismu, Bílková Veronika, Časopis Mezinárodní politika, č. 9/2007
Suicide Terrorism: an Overview, Boaz Ganor, February 22, 2000, zdroj: <http://212.150.54.123/articles>

přihlížejících a ne mnoho obětí, na moderní globální terorismus, jehož účelem je slovy Otakara Mika způsobit rozsáhlé materiální škody, hospodářské ztráty a naopak zabít co nejvíce lidí. Imperativem je vyvolat celospolečenskou paniku, hrůzu a strach, otrást psychikou společnosti a zviklat víru lidí ve schopnost státu a vlády chránit občany.¹⁶³ Proto je třeba důkladně porozumět sebevražedným teroristům, protože jenom tak budeme moci pokročit směrem k účinné prevenci před jejich činy. Podle názoru Ibáñeze někteří evropští intelektuálové spatřují v islámském sebevražedném terorismu nové projevy nihilismu - mentality, která zcela postrádá mravní hodnoty. Podle něj bychom neměli plést mravní rozhořčení s vysvětlením akcí, které posuzujeme.

Hlásání imámů vzývající k "mučednictví" nebo samostatné rozhodnutí k takovému jednání ze strany atentátníků již samo o sobě obsahuje hluboké mravní hodnoty pro ty, kdo tento způsob smrti podstupují. Abychom však předešli misinterpretaci, nejedná se automaticky o náboženský fanatismus, ačkoliv jeho existence v případě sebeobětování není vyloučena.¹⁶⁴

Náboženství bývá používáno teroristy především k podpoře sebevražedných útoků, ale není hlavním zdrojem motivace k samotné akci. V náboženských ani v mytologických textech, včetně Koránu, základního muslimského spisu, nenajdeme téměř žádný motiv, který by se podobal sebevražednému útoku, protože podobně jako judaismus a křesťanství odsuzuje islám příkře sebevraždu jakožto zavrženíhodný akt. „Dnešní taktika sebevražedných útoků však není těmi, kteří s ní souhlasí, vnímána jako sebevražda, nýbrž jako smrt při obraně víry, smrt, která je navíc nejvyšší formou mučednictví. Muslim, který zemře za víru, je považován za mučedníka (šahída, plurál šuhádá) a těší se veliké úctě.“¹⁶⁵Ten, kdo umírá jako mučedník, v podstatě stvrzuje dokonalým způsobem zarputilost a oddanost náboženskému přesvědčení, nejedná se o pouhé sebevražedné atentátníky, jejichž jediným cílem je způsobit co největší ztráty na životech a vyvolat paniku a strach u široké veřejnosti.

Sami teroristé označení pojmem sebevrah velmi striktně odmítají. Příkladem může být zkušenost některých odborníků z interview s teroristy.⁵

¹⁶³ Mika, Otakar J., *Současný terorismus*, Triton, 2003, str. 41 - 42

¹⁶⁴ Corte Ibáñez, C. L.: *Logika terorismu*, Academia, 2009, str. 162 - 171

¹⁶⁵ Raděj, T.: *Sebevražedný terorismus - Kult mučedníka v Islámu*, SLON, 2010, str. 186

„Jednou z podmínek poskytnutí rozhovoru bylo, že během naší diskuze se nebudu o činech teroristů vyjadřovat jako o „sebevraždě“, kterou Islám zakazuje. Teroristé spíše preferují oznámení „sacred explosion“ – „obětující se exploze“.¹⁶⁶

„Sebevražedný atentát není sebevraždou. Sebevražda je sobeckým projevem slabosti. Tohle je „istishad“ (sebeobětování ve službách Alláha). Nejsme ani vrazi. Vrah je ten, kdo má psychické problémy. Ozbrojené útoky mají svůj cíl. I když jsou civilisté zabíjeni, není to proto, že bychom byli krvežízniví. Nezabíjíme proto, že bychom chtěli, ale proto, že „džihád“ musí být následován“.¹⁶⁷

Smyslem náboženské propagandy sebevražedného terorismu je tedy spíše zesílit efekt, který sebevražedný útok má. Ideologové sebevražedného terorismu vědí, že když budou sebevražedné odhodlání interpretovat nábožensky, společnost, za kterou sebevrah bojoval, ho rychle začne uctívat. Stane se symbolem síly, která v dané společnosti dřímá, a tím se bojovnost a jednota této společnosti posílí. S odkazem na uvedenou citaci v interview o přísném rozlišování mezi mučedníkem a osobou s psychickými problémy je možné s tímto tvrzením souhlasit na základě důkazů předložených izraelským psychologem Arielem Merarim.¹⁶⁸ Tento dlouholetý specialista na sebevražedné útoky tvrdí, že žádný z teroristů, kterým se zabýval, nevykazoval jasné známky psychopatologie. Sebevražedný terorista musí být naopak spolehlivý. Musí dokázat překonat strach a obrovský stres, kterému je vystaven ve chvíli, kdy ví, že se neodvratně blíží jeho smrt. Musí zachovat klid tváří v tvář sobě samému.

Klíčem k pochopení sebevražedného jednání je silný tlak těch, kteří ho rekrutovali, a společnosti, z níž vzešel. Jedná se patrně o lidi, kteří mají sklon odvozovat svou identitu od skupiny. To, jak sami sebe hodnotí, odvozují od toho, co si o nich myslí jejich okolí. Podle Merariho mají sebevražední atentátníci málo společných rysů, ale paří mezi ně právě lehce pošramocené sebevědomí, osamělost a introverze. Scott Atran, americký psycholog a antropolog z michiganské univerzity, který v 80. letech pracoval pro CIA v Afghánistánu a Pákistánu, líčí průměrného teroristu jako

¹⁶⁶ Hassan, N.: Arsenal of believers: talking to the „human bombs“, 2001, In: <http://www.jr.co.il/articles/politics/arsenal.txt>

¹⁶⁷ <http://www.polpsych.com/downloads/Terrorists%20in%20Own%20Words%20Terr%20and%20Pol%20Oviolence.pdf>, Post, Sprinzak, Denny, *The terrorists in their own words: Interviews with 35 incarcerated Middle Eastern terrorists*, 2003; s. 179

¹⁶⁸ Merari, A.: *Terrorism as a strategy of insurgency*, Volume 5, Issue 4, 1993, str. 213-251

člověka mladého, víceméně nábožensky založeného, většinou solidně vzdělaného a pevně integrovaného v komunitě. Typicky se také cítí určitým způsobem zneuznaní a přehlížení.¹⁶⁹ Atran se v časopise Science odvolává na výzkum vedený v arabských zemích a tvrdí, že život sebevrahů určují druhy, kteří je najímají do malých buněk o nejvýše šesti lidech. Ty fungují na principu náboženství a absolutní loajality. Chudoba práci agitátorů zjednodušuje, ale podle Atrana není hlavní pohnutkou.⁷ Ze Sagemanovy studie vyplývá, že sedmdesát procent lidí, kteří se přidali k džihádu, pocházeli ze zahraničí. Dalších deset procent byli mladí lidé ze západní Evropy, kteří patřili k druhé generaci imigrantů z Maghrebu.¹⁷⁰

Ochota obětovat se, která je v některých kulturách ceněna jako osobní ctnost, může být další pobídkou k angažování se v teroristické organizaci. Okolí budoucího sebevražedného teroristy už dopředu dává najevo, jak bude obdivován, mimo jiné proto, že se stal mučedníkem místo nich. Obrovský tlak, kterému je budoucí hrdina vystaven, v něm aktivuje komplex sebeobětování.

Tento akt je zároveň velmi výhodný pro teroristické organizace, protože odpadá nákladná příprava únikových cest, což zjednodušuje plánování útoku a zároveň klesá možnost dopadení útočnicka, čímž se zvyšuje bezpečí pro skupinu, k níž útočník patří a která mu poskytuje organizační zázemí. Mimo jiné se zintenzivňuje psychologický dopad atentátu, protože posílí jednotu teroristické organizace a zároveň vzbudí strach a obavy u civilního obyvatelstva, které může začít naléhat na vládu, aby požadavkům teroristů vyhověla. Z tohoto důvodu se mluví o sebevražedném terorismu jako o hlavní formě psychologické války.⁷

I když je sebevražedný akt velmi primitivní a jednoduchý, musí mu předcházet kvalitní příprava. Pečlivě se vybírá čas a místo s ohledem na cílové umístění a snaží se zaručit co největší množství obětí. V tomto případě je atentátník pouze dopravcem bomby, který ji přináší na koncové místo a odpálí jí v nejlepším možném čase. Při sebevražedném útoku je úspěch téměř zaručen. Je velmi obtížné zastavit takový útok, který je již naplánován a atentátník je na cestě k cíli. Nejsložitější věcí při běžném teroristickém útoku bylo naplánovat únikovou cestu po provedení útoku. Tento problém

¹⁶⁹ Mika, Otakar J., *Současný terorismus*, Triton, 2003, str. 41 - 42

¹⁷⁰ http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pnadt978.pdf, str. 17

ale u sebevražedných útoků odpadá a teroristická organizace se nemusí obávat možného výsledku a prozrazení informací o organizaci.

Sebevražedné útoky mohou přinášet atentátníkovi a jeho rodině řadu výhod. Po vykonání útoku, spojeného se smrtí, se jeho rodina dostane do vyššího společenského postavení a obdrží finanční odměnu ve výši několika tisíc dolarů, ale v průběhu posledních událostí je zřejmé, že tato finanční odměna už není vždy zaručena, protože jedním z důležitých úkolů, jak zastavit postup teroristické organizace, je odříznutí od finančních toků, což se děje i v případě Islámského státu, který už nemá dostupné finanční prostředky na to, aby dlouhodobě zabezpečil rodiny všech atentátníků. Naštěstí je těmto rodinám alespoň ideologicky zaručen věčný život v ráji v případě jejich úmrtí.

Pokud je mučedník neboli Šahíd vybrán k sebevražedné misi, zúčastní se testování, zda je schopen odolat tlaku. Následně odchází od rodiny a je podroben několikadennímu velmi intenzivnímu tréninku, při kterém se učí, jak zacházet s výbušninami. V této době také prochází fyzickou a duševní očistou. Několik dní před útokem sepisuje poslední vůli, ve které zpravidla požaduje, aby jeho rodina netruchlila, protože sebevražedný útok mu umožní transformaci do dalšího života, v němž bude žít s Alláhem v ráji obklopen tzv. huriskami, mladými a půvabnými pannami. Typickým doprovodem provedených operací je zveřejnění jména, věku a fotky nebo nahrávky zahynulých šahídů. Budoucí mučedníci často pózují se zbraní v ruce a na záběrech se objevuje kromě Koránu také vlajka či znak organizace.

Přesto nelze na základě oslavných zpráv syrských či jiných médií zjednodušeně usuzovat, že se jedná o čistý fanatismus arabské veřejnosti v zemích, kde se sebevražedné útoky provádějí. Jedná se spíše o pronikavý vhled do mentality režimu, který svou rétorikou a volbou událostí ovlivňuje vnímání veřejnosti, která k těmto situacím přistupuje zcela jinak, než je tomu třeba na západě.¹⁷¹

Na základě zjištěných poznatků je evidentní, že role teroristické skupiny je dominantní a díky precizně propracovaným metodám stimuluje jednání atentátníka až k finálnímu provedení sebevražedné akce. Atribut, který hraje podle mého názoru zásadní roli, je představa významu atentátníka po útoku. Ačkoliv Ibáñez tvrdí, že je nutné překročit hranice individuální psychologie při popisu fanatismu radikálů¹⁷², jsem

¹⁷¹ Raděj, T.: Sebevražedný terorismus - Kult mučedníka v Islámu, SLON, 2010, str. 192

¹⁷² Corte Ibáñez, C. L.: *Logika terorismu*, Academia, 2009, str. 162 - 171

přesvědčena, že především v oblasti sebevražedných atentátů je zásadní spíše způsob jejich myšlení, který je schopen atentátníky dovést až do finální fáze. Ibáñez klade důraz na skupinovou techniku nazývanou „inscenování slibu loajality“, kdy už není pro atentátníka cesty zpět, jež spočívá v napsání závěti, dopisu natočení videa několik dní před atentátem. Video většinou obsahuje rozloučení se s blízkými, zdůvodnění sebevražedného atentátu a také vyzvání ostatních, aby jej následovali. Od tohoto okamžiku se z jedince stává „žijící mučedník“.¹⁰ Proces, ve kterém dojde k sepsání poslední vůle, natočení videa na rozloučenou pro rodinu a blízké, v němž zdůvodňuje své rozhodnutí a agituje za následování svého činu, plní funkci " podpisu smlouvy" o splnění daného činu, jež má určitou stvrzující povahu, která neumožňuje "vyvolenému" couvnout, ale dle mého přesvědčení a na základě studií o sebevražedných útočnicích provedených například antropologem Scottem Atranem, Marcem Sagemanem, popř. Laurencem Millerem, bylo téměř ve všech shodně potvrzeno, že se jedná o osoby, kterým nebyly způsobené žádné krivdy zásadního významu, jež by vyvolaly extrémistickou reakci sebevražedného formátu.¹⁷³ Jde především o snahu něčeho dosáhnout, něco dokázat a něco znamenat, tedy individuální motiv, který představuje završení celého procesu "tvorby" sebevražedného atentátníka.

V dnešní době lze jen s obtížemi dosáhnout takového významu, jaký měli osobnosti let 50. až 90. S nástupem moderních technologií a rychlostí dnešní doby je velice těžké dostat se do celosvětového povědomí a ještě těžší je se na této úrovni udržet. Troufám si tvrdit, že je prakticky nemožné dosáhnout mezinárodního významu stejné úrovně, jakou mají právě teroristické organizace. Samozřejmě možnost tu je, ale v honbě za nestále novými podněty je těžké projevat zájem o něco nebo někoho delší dobu, natož dlouhodobě, a tak zde nastupuje možnost dát svému životu význam a smysl a zároveň učinit svůj život významným pro společnost prostřednictvím skupiny, jejíž působení ve světě bude jednoznačně citelnější než působení pouhého jednotlivce. S rostoucím významem skupiny tak roste i význam členů samotných.

V případě popisu mučedníků je možné opřít se o charakteristiku provedenou Audrey Kurth Croninovou spolu s izraelským psychologem Arielem Merarim, kteří sebevražedného atentátníka popisují jako introvertní nesebevědomou osobu, pro kterou je mínění skupiny nadřazené vlastnímu vnímání sebe sama. Pro takového člověka, je

¹⁷³ http://www.artisresearch.com/articles/ARTIS_Theoretical_Frames_August_2009.pdf

představa obětování sebe sama spojená s dosažením něčeho, co dává jeho životu význam a smysl a zároveň je z něj hrdina, který bude oslavován, uctíván a následován.¹⁷⁴ Samozřejmě zde nevyklučuji ani jiné faktory, jež motivují aktéra k sebeobětování, mezi kterými jistě dominuje i příslib vstupu do ráje nekonečných rozkoší se zahradami a paláci stejnými, jako popisují Příběhy tisíce a jedné noci, s nejlepšími a hojnými pokrmy a nápoji, překrásnými pannami se štědrými prsy a očima temnými jako noc, tisíci služebníky pečujícími o mučedníky a podobně¹⁷⁵, nicméně se domnívám, že ne všichni jsou skálopevně přesvědčeni o jejich posmrtném osudu minimálně na této úrovni.

Důkazem toho je studie provedená Sagemanem¹⁷⁶, podle kterého typický terorista není nevzdělaný, nepriviligovaný, chudý a fanatický zastánce radikálního islámu s kriminálním pozadím, který sní o mučednické smrti a sexu s pannami v ráji, ale mladý, vzdělaný člověk s dobrým sociálním zázemím a fungujícími společenskými vztahy. A přestože je trénink připravující na zkoušku Alláhovu jistě velmi důkladný, stále se jedná o osoby schopné samostatně reálně uvažovat na vyspělé úrovni, která je vlastně i jedním z předpokladů pro výběr samotnými teroristickými skupinami, proto i v této finální fázi dochází k "uvědomění si sebevražedného aktu" samotnými atentátníky, který, jak jsem již dříve zmínila, je ovládnut již psychologickým individuálním motivem, který ale není možné s ohledem na výsledek takového jednání dostatečně prokázat.

Proti sebevražedným útokům se mohou stát jen těžko bránit. Existují však dvě možnosti obrany - provozní a ochranná neboli bezpečnostní. První spočívá ve vytváření tlaku na určité okruhy lidí okolo potencionálních Šahídů a s tím spojenou snahu zabránit přípravě útoků. Sem patří rodina, spolupracovníci nebo různí příznivci terorismu. Bezpečnostní opatření oproti tomu mají předejít již útoku připravenému a spočívají v různých bezpečnostních opatřeních.

¹⁷⁴ <https://tippelt.wordpress.com/category/etc/publicistika/page/2/>

¹⁷⁵ Corte Ibáñez, C. L.: *Logika terorismu*, Academia, 2009, str. 160

¹⁷⁶ <https://tippelt.wordpress.com/2009/03/24/jeden-za-vsechny-vsichni-za-jednoho-psychologie-sebevrazedneho-terorismu-2005/>

IV. TRESTNĚPRÁVNÍ NÁSTROJE V BOJI PROTI TERORISMU

V současné době je boj proti terorismu vedle organizovaného zločinu, hospodářských nebo ekologických rizik, jedním ze stěžejních bezpečnostních problémů současného globálního světa, v nichž se státy a mezinárodní organizace angažují. „V aktuální fázi zhoršené mezinárodně-bezpečnostní situace od útoku na „twin towers“ v průběhu času kulminovaly konkrétní incidenty na řadě míst planety.”¹⁷⁷ Proto je důležité zaměřit se především na prevenci a předcházet možnému vzniku teroristického jednání spolu se zmírňováním dopadů teroristických akcí na obyvatele zasaženého státu.

Vzdorovat terorismu je problematické nejen z praktického hlediska, ale i v rámci právního pojetí, protože stejně jako neexistuje jednoznačná definice pro teroristické jednání, tak ani represe terorismu není stanovena ani aplikována pro všechny státy univerzálně. Tento termín může být navíc zavádějící, protože evokuje použití násilné síly oproti trestněprávním prostředkům a zároveň označení není primárně právní, proto se zde neuplatňuje legálně - striktní definice.

I přesto je možné setkat se s vymezením pojmu např. ve slovníku Macmillana, který jím rozumí „akce a metody využívané státem, jež mají za cíl potlačit aktivity lidí, kteří používají násilí k dosažení politických cílů”.¹⁷⁸ Boj proti terorismu zahrnuje „praktiky, taktiky, techniky a strategie, které vlády, armády, policejní oddělení a korporace přijímají v reakci na teroristické hrozby nebo útoky, a to jak skutečné, tak potencionální.”¹⁷⁹

V současné době neexistuje žádná univerzální mezinárodní smlouva, jež by zastřešovala všechny formy boje proti mezinárodnímu terorismu. To platí rovněž na úrovni regionální. Boj proti terorismu se bere jako „multikauzální jev, k jehož vykořenění může, ale nemusí, přispět leccos, vzdělávacími aktivitami směřujícími proti společenskému násilí počínaje a implementací programů na integraci vyloučených skupin zdaleka nekonče.”¹⁸⁰

¹⁷⁷ Viz. O. Krulík, 2006 „Aktuální priority České republiky v oblasti boje proti terorismu.”

¹⁷⁸ . Macmillan Dictionary, Counter-Terrorism,

<http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/counterterrorism>

¹⁷⁹ <http://encyclopedia.thefreedictionary.com/counter+terrorism>

¹⁸⁰ Bílková, V. Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv, Aleš Čeněk, Plzeň, 2014, str. 54

1.1. Strategie boje proti terorismu

Taktika boje proti terorismu je povstalcům i vládám k dispozici ve stejné míře. Ne všichni povstalci používají teror jako způsob odvrácení násilí páchaného teroristickou skupinou, někteří se rozhodnou tuto strategii nepoužívat vůbec, protože jiné taktiky fungují v daném kontextu lépe. Proto můžeme rozlišovat mezi více druhy strategií, využívaných pro odvrácení teroristických aktivit radikálních skupin. Jedná se o strategii válečnou, obrannou, trestněprávní a usmiřovací. Státy je mohou využívat různým způsobem. Většinou dochází k jejich prolínání a mnohdy bývá uplatňováno více strategií zároveň.

Taktiky nejsou odděleny ani v případě sledovaného cíle. **Trestněprávní** model se sice obecně zaměřuje především na represii v podobě prosazování a vynucování práva policií a jejími prostředky, ale důležitá je zde i prevence, která se prosazuje při zkoumání povahy zločinu a pachatele, jelikož má za úkol zadržet a potrestat v souladu s právem.

V případě **vojenského** modelu se primárně jedná o použití násilné vojenské síly, která má represivní cestou odstranit zárodky teroristických aktivit, ale i zde funguje prevence v podobě bránění teroristům uskutečnit plánovanou operaci nebo odstrašení států od finanční či jiné podpory teroristických skupin. Použité prostředky ve všech případech mohou být násilného i nenásilného charakteru.

Pokud je nutné reagovat na vzniklou teroristickou hrozbu nebo akci, uplatňuje se **obranná** strategie, spočívající zejména v ochraně obyvatel za asistence policie a tajných služeb. V případě, že je terorismus označen za politický problém, dochází k realizaci **usmiřovací** taktiky, v rámci které je využívána činnost diplomacie a politiků, kteří se soustřeďují na hluboké jádro terorismu a jeho možné příčiny.

Někteří autoři však striktně rozlišují pouze modely trestněprávní a vojenské jako v případě autorů Eriksona nebo Von Schorlemerové¹⁸¹, ale je možné přijmout i doplnění a určitou korektivu strategií **lidskoprávní**, vytvořenou doktorem Kielsgardem z roku

¹⁸¹Erikson, E. J., *Legitimate Use of Military Force Against State-Sponsored International Terrorism*, Air University Press, 1989

Von Schorlemer, S.: *Human Rights: Substantive and Institutional Implications of the War Against Terrorism*, <http://www.ejil.org/article.php?article=414&issue=25>

2006.¹⁸² Autor akcentuje model založený na dodržování lidských práv se zaměřením na odhalování hlubších příčin terorismu, jejichž odstranění napomáhá předcházet vzniku teroristických hrozeb. Vzájemnou kombinací těchto strategií je možné vést účinný boj proti terorismu, založený na prevenci, dopadení a trestání pachatelů teroristických útoků a zlepšení standardů v dodržování lidských práv a jiných závazků, a proto je potřeba zaměřit se na celostní přístup, nikoliv na jednotlivé kategorie teroristických činů, na které se zaměřují úmluvy přijímané na mezinárodní a regionální úrovni. Díky tomu je možné vytvořit univerzální instrumenty, používané státy v boji proti terorismu, které však musejí být zasazeny do určitého normativního rámce, aby jejich použití bylo státy oprávněné a žádoucí.

1.2. Trestněprávní instrumenty v boji proti terorismu na mezinárodní úrovni

Počátky právní regulace boje proti terorismu se datují již od první poloviny 20. století, ale události spojené s 2. světovou válkou tento proces zkomplikovaly a následná poválečná polarizace světa vedla k neschopnosti společnosti stanovit globální definici terorismu a přijmout konkrétní strategii pro její represi. Bylo tedy nutné zaměřit se na dílčí aspekty mezinárodního terorismu, ve kterých bylo možné najít konsenzus a na jeho základě sjednat úmluvy mezi jednotlivými státy. Smlouvy se od sebe liší pouze objektem, strategií a dílčími podrobnostmi, naopak strukturálně i obsahově jsou si velmi podobné.

První část úmluv zahrnuje regulaci v rovině **ius ad bellum a ius ad bello**.

- **Ius ad bellum** znamená právo na válku a projevuje se jako výjimka ze zásady nepoužití síly, zakotvené v článku 2 odst. 4 Charty OSN¹⁸³, která určuje, kdy je

¹⁸² Kielsingard,

M.D.<http://scholarlycommons.law.cwsl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1138&context=cwilj>

¹⁸³ Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použitím síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů. Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 16. ledna 194 o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora

možné použít ozbrojené síly jako legální prostředek odezvy na teroristický útok.

Jedná se o případ, kdy teroristickým útokem ohrožený popř. zasažený stát získá **mandát Rady bezpečnosti** ve smyslu článku 39 Charty OSN¹⁸⁴, který umožní legalizaci kolektivních protiteroristických akcí.

Jde tedy o otázku striktního dodržování zásad mezinárodního práva nebo o legální možnost porušování pravidel v případech, kdy to je, z pragmatického důvodu, nezbytné. „Postup podle Charty OSN znamená, že Rada bezpečnosti dává podnět k vojenské akci tím, že určí podle článku 39, zda jde o ohrožení míru, jeho porušení nebo útočný čin a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření mají být učiněna podle článků 41 a 42 Charty, aby byl zachován nebo obnoven mezinárodní mír a bezpečnost. Jinými slovy jde o rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN o individuální nebo kolektivní obraně.“¹⁸⁵

Tento mandát byl již v minulosti udělen USA po teroristických útocích spáchaných 11. září 2001 na budovy newyorského obchodního centra. Spojené státy však tohoto oprávnění nevyužily a svou protiteroristickou odezvu ospravedlnily principem sebeobrany zakotveným v článku 51 OSN.¹⁸⁶ Tento postup se zdá být přinejmenším diskutabilní, protože jej není možné oficiálně uplatnit proti teroristické organizaci, avšak pouze proti státu, a dále je nutné, aby došlo k ozbrojenému útoku na zasažený stát, ale v případě teroristických aktů se jedná pouze o specifický způsob útoku bez ohledu na to, jak brutální a kruté bývají jeho následky.

- Režim **ius in bello** reguluje průběh ozbrojených konfliktů a vychází z ustanovení mezinárodního humanitárního práva (MHP). Jeho cílem je stanovit,

¹⁸⁴ Rada bezpečnosti určí, zda jde o ohrožení míru, jeho porušení nebo útočný čin, a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření mají být učiněna podle článků 41 a 42, aby byl zachován nebo obnoven mezinárodní mír a bezpečnost.

¹⁸⁵ Pikna, B.: Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie: (právní náhled), Linde, 2006, str. 41

¹⁸⁶ Dojde-li k ozbrojenému útoku proti některému členu Spojených národů, nic v této chartě není na překážku přirozenému právu na individuální nebo kolektivní sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření pro zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. Opatření, učiněná členy při výkonu tohoto práva sebeobrany, oznámí se ihned Radě bezpečnosti a nedotýkají se nikterak touto chartou stanovené pravomoci a odpovědnosti Rady bezpečnosti, aby kdykoli podnikla takovou akci, kterou považuje za potřebnou k zachování nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.

kteřá jednání jsou v době válečného konfliktu trestná, i přesto, že „násilné akty spojené s válečným stavem vyvolávají téměř vždy jistý druh teroru.“¹⁸⁷

Je nutné rozlišovat, která opatření jsou nezákonná i v době války, jelikož jsou násilné povahy a uplatňují se promyšleně vůči nepřátelskému civilnímu obyvatelstvu ve snaze přinutit ho k poslušnosti, aniž by přinášela podstatnou vojenskou výhodu a konflikty, které vyvolávají strach a úzkost u civilního obyvatelstva, stojícího mimo nepřátelské dění, ale se kterými je nutné v období války počítat, a proto nejsou označovány za trestné a pokud jsou, tak je nelze považovat za teroristické. Násilné zavraždění civilistů představuje válečný zločin a lze jím sankcionovat všechny aktéry bez ohledu na to, zda se jedná o stát nebo povstaleckou skupinu.¹⁸⁸

Princip humanity a lidskosti vyjádřený v principu ochrany nezadatelných lidských práv a základních svobod tvoří společně se zásadou respektování nedotknutelnosti státní suverenity základní právní rámec současného mezinárodního práva v podobě tzv. kogentních norem, jejichž porušení se považuje za mezinárodní zločin.

Terorismus je útokem proti globálním hodnotám, proti světovému společenství a má-li být boj proti terorismu globální, nemůže být veden jako válka jedné země ani jí vybrané koalice. Měl by být klasifikován jako universálně zavrženíhodný zločin, stíhaný a souzený mezinárodním společenstvím podle jednotného mezinárodního práva. Zde ale vyvstává problém „absence obecného protiteroristického instrumentu na univerzální rovině a nedostatečná implementace dodržování závazků ze strany některých států.“¹²

Roztříštěnost instrumentů, které mají sloužit k potlačování terorismu, jsou odrazem slabosti OSN, která funguje spíše jako diskusní kroužek namísto asertivního orgánu potírajícího teroristická jednání a jdoucího za cíly stanovenými v její Chartě. I přesto je nutné přičknout nepopíratelné zásluhy za přijetí série dílčích protiteroristických úmluv na univerzální úrovni. Dosavadní rámec protiteroristických dohod tak k dnešnímu dni zahrnuje následující dokumenty:

¹⁸⁷ Sandoz Y., Swinarski C., and Zimmermann B.:
https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/RC_commentary-1977.html

¹⁸⁸ Viz. Bílková, V.: Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv, Aleš Čeněk, Plzeň, 2014, str. 64 - 81

- 1) Úmluva o zločinech a dalších nežádoucích činech páchaných na palubě letadel z roku 1963
- 2) Úmluva o potlačení nezákonných únosů letadel (1970)
- 3) Úmluva o potlačení nezákonné činnosti ohrožující bezpečnost civilního letectví (1971)
- 4) Úmluva o prevenci a postihu zločinů proti mezinárodně chráněným osobám včetně diplomatických představitelů z roku 1973
- 5) Úmluva proti braní rukojmích z roku 1979
- 6) Úmluva o fyzické ochraně jaderného materiálu z roku 1980
- 7) Protokol o potlačení nezákonné činnosti na mezinárodních civilních letištích z roku 1988
- 8) Protokol o potlačení nezákonné činnosti ohrožující bezpečnost námořní dopravy z roku 1988
- 9) Protokol o potlačení trestné činnosti ohrožující bezpečnost stálých plošin umístěných na kontinentálním šelfu z roku 1988
- 10) Úmluva o označování plastických výbušnin pro účely detekce z roku 1991
- 11) Mezinárodní úmluva o potlačení teroristických pumových útoků z roku 1997
- 12) Mezinárodní úmluva o potlačení financování terorismu z roku 1999
- 13) Mezinárodní úmluva o potlačování jaderného terorismu z roku 2005

Jejich společným rysem je sektorová povaha, která způsobuje pochycení pouze určitého teroristického projevu, nikoliv terorismu obecně. **Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu** vstoupila v platnost v roce 2002 a výbor ad hoc zvýšil svoje úsilí na přípravě návrhu komplexní úmluvy o mezinárodním terorismu.

Deklarace zásad mezinárodního práva, obsahující mírové přátelské vztahy a spolupráci mezi všemi státy, schválená Valným shromážděním OSN v roce 1970, přijala sedm zásad, mezi které řadíme:¹⁸⁹

- zásadu nepoužití síly
- mírové urovnání sporů
- zásadu nevměšování
- zásadu spolupráce mezi státy

¹⁸⁹ Viz. Pikna, B.: Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie: (právní náhled), Linde, 2006, str.44

- právo na sebeurčení
- rovnost států
- dodržování závazků

Nejvýznamnějšími akty přijatými v rámci OSN jsou rezoluce Rady bezpečnosti, které na rozdíl od rezolucí valného shromáždění jsou akty závazné. V roce 2001 byla vydána **Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1373 k boji proti mezinárodnímu terorismu**, která navázala na rezoluce č. 1269 (1999) a č. 1368 (2001). Rezoluce vyzvala státy, aby naléhavě jednaly společně k zabránění a potlačení teroristických činů, a to též pomocí zvýšené spolupráce a plné implementace mezinárodních úmluv vztahujících se k terorismu, a aby přijaly na svých územích dostatečná opatření k předcházení a potlačování financování a přípravy aktů terorismu.

Odborné organizace přidružené k OSN, konkrétně ICAO, IMO a MAE¹⁹⁰, přijaly celkem 12 protiteroristické úmluv, které se tradičně dělí do pěti základních skupin:¹⁹¹

- 1) Smlouvy zajišťující bezpečnost letectví a námořní plavby
- 2) Smlouvy zaměřené na ochranu specifické mezinárodně chráněné kategorie osob
- 3) Smlouvy postihující konkrétní projev terorismu, spočívající v brání rukojmí.
- 4) Smlouvy usilující o kontrolu a eliminaci prostředků vysoce nebezpečných látek zneužívaných při teroristických útocích.
- 5) Obecněji koncipované protiteroristické smlouvy zaměřené zvláště na finanční zázemí terorismu

Podobně jako u smluv OSN, i zde figuruje rozdíl pouze v oblasti zaměření smluv, nikoliv struktury či obsahu, díky čemuž jsou si smlouvy vzájemně velmi podobné. Z hlediska struktury se na začátku každého dokumentu nachází úvodní ustanovení, která vysvětlují jeho účel a v prvních operativních člancích jsou vždy podrobně rozepsány skutkové podstaty jednání, která jsou trestná. Ty není nutné podrobně popisovat, protože jejich obsah naznačují již samotné názvy jednotlivých úmluv.

¹⁹⁰ **International Civil Aviation Organization (ICAO)** - Mezinárodní organizace pro civilní letectví
International Maritime Organization (IMO) - Mezinárodní námořní organizace
Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MAAE)

¹⁹¹ Viz. Šturma, P., Nováková, J., Bílková, V.: Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu první vydání Praha, C.H.Beck, 2003, s.14 - 27

Všechny úmluvy a rezoluce se zaměřují na represí určitého projevu teroristického jednání a cílem všech dokumentů je zabránit uskutečňování terorismu, a to pomocí trestněprávní prevence, popřípadě represe extrémistického jednání zradikalizovaných skupin.

1.3. Trestněprávní instrumenty v boji proti terorismu na evropské úrovni

Zatímco univerzální právní instrumenty se zaměřují na konkrétní projevy terorismu formou ochrany objektu, na který teroristé zamýšlejí útočit, v případě evropských nástrojů se uplatňuje více komplexní přístup, který se odráží v přijatých úmluvách regionálních institucí, mezi které řadíme především Radu Evropy a Evropskou unii.

I. Rada Evropy

Boj proti terorismu začal Radu Evropy zajímat v 70. letech, kdy přijala druhou nejstarší regionální úmluvu na světě s názvem **Evropská úmluva o potlačování terorismu**, konkrétně v roce 1977. Toto ujednání, kromě úpravy poskytování právní pomoci v trestním řízení a všestranné spolupráce mezi státy, zavedlo zásadu **aut dedere aut judicare** neboli „buď vydat, nebo soudit“, což v praxi znamená, že stát, který odmítne vydat pachatele nacházejícího se na jeho území, jej musí sám stíhat a následně soudit. Tato pravidlo má zabránit pachatelům teroristických či jiných aktů naplňujících znaky skutkové podstaty trestného činu, aby se ukrývali před trestním stíháním v zahraničí. „ Mezi tyto trestné činy zahrnuje Úmluva o potlačení terorismu skutkové podstaty o protiprávním zmocnění se letadel ohrožující bezpečnost civilního letectví a také útoky na život, tělesnou integritu nebo svobodu osob požívajících mezinárodní ochrany. Dále se může jednat o trestný čin únosu, braní rukojmí nebo svévolné zadržování. V neposlední řadě „použití bomb, granátů, raket, automatických střelných zbraní nebo dopisu a balíku s výbušnou náplní, pokud představuje ohrožení osob“.¹⁹²

¹⁹²Viz Šturma, P., Nováková, J., Bílková, V.: Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu první vydání Praha, C. H. Beck, 2003, s. 14 - 27

Hlavní nevýhoda této Úmluvy je spatřována ve zdlouhavosti celého procesu, kdy je vyžadována součinnost předsedy senátu příslušného okresního soudu, Ministerstva spravedlnosti ČR, Policejního prezidia ČR a Národní ústředny Interpolu, a to vše je nutné pouze k vydání zatýkacího rozkazu a nezahrnuje součinnost státu dožadovaného, kde probíhá podobně zdlouhavý proces. Složitost a časová náročnost jsou tak hlavními překážkami efektivity fungování této Úmluvy.

Z výše uvedeného je zřejmé, že se Evropská úmluva nesnažila o komplexní vymezení teroristického činu, nýbrž se zaměřila pouze na objektivní stránku teroristických aktů, proto „lze jen stěží v souvislosti s Evropskou úmluvou hovořit o definici terorismu, jedná se výlučně o popis některých jeho průvodních znaků.“¹⁹³

Kritika absentující obecné definice terorismu plus fakt, že zásadu vydat nebo stíhat bylo možné vyloučit použitím tzv. **francouzské klauzule** pomocí čl. 5 nebo 13 v případech trestných činů, které budou státy považovat za politické, s politickým činem související nebo spáchané z politických pohnutek, vedly k novelizaci **Protokolem pozměňujícím Evropskou úmluvu o potlačování terorismu** v roce 2003.

Dokument rozšiřoval okruh činů považovaných za teroristické a zdokonalil kontrolní mechanismy, snažící se o potlačení terorismu jejich adaptací na podmínky moderní doby. Protokol byl však kritiky označen za nepřiliš povedený, především díky neúspěšnému řešení výjimek z extradice daných články 5 a 13 ¹⁹⁴, a proto nevstoupil dosud v platnost.

Zatím posledním důležitým počinem v oblasti terorismu je přijetí **Evropské úmluvy o předcházení terorismu a Úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskování výnosů ze zločinů a financování terorismu** z roku 2005. Návrh vypracoval ad hoc Výbor expertů k terorismu a jeho hlavním záměrem bylo kodifikovat stávající mezinárodněprávní úpravu.

Úmluva o předcházení terorismu má za cíl kriminalizovat trojí jednání spojené s terorismem:

1. veřejné navádění k terorismu (public provocation)
2. nábor teroristů (recruitment)
3. výcvik teroristů (training)

¹⁹³ Šturma, P. Nováková, J. Bílková, V. Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 29.

¹⁹⁴ Viz. Bílková, V.: Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv, Aleš Čeněk, Plzeň, 2014, str. 73

Obsah je téměř identický s předchozí právní úpravou, ale novinkou je tzv. **disconnection clause**, zaměřená na řešení situace, kdy určitá věc je řešena jak na úrovni mezinárodního práva, tak v rámci práva Evropské unie. Účelem je zabránit situaci, kdy by právo Rady mohlo mít přednost před právem evropským.

Pro potřeby pružného, rychlého a efektivního jednání kompetentních orgánů zakotvuje dokument i důležité ustanovení o možnosti předávání informací, nashromážděných během vyšetřování bez předchozí žádosti jiným státům a jejich institucím.

S čím však úmluva nepřichází, je ucelená definice teroristického jednání a ve svém obsahu odkazuje na jednotlivé smlouvy uvedené v příloze, kde jsou představeny definice dílčích projevů terorismu.

Vedle Evropské úmluvy o předcházení terorismu, platné od roku 2007, bývá v relevantní literatuře zmiňována Evropská úmluva o extradici z roku 1957, doplněná dvěma protokoly, dále Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech a její dodatkový protokol, Evropská úmluva o kontrole a držení střelných zbraní jednotlivci a v neposlední řadě Evropská úmluva o trestných činech namířených proti kulturním statkům spolu s Evropskou úmluvou o kybernetické kriminalitě z roku 2001.

Na závěr stojí za zmínku dva soft law instrumenty, přijaté na půdě rady Evropy, konkrétně Výborem ministrů, a to Směrnice o lidských právech a boji proti terorismu z roku 2002 a Směrnice o ochraně obětí teroristických činů z roku 2005.¹⁹⁵

Rada Evropy se zatím jeví jako silný hráč na poli ochrany lidských práv v rámci boje proti terorismu, ale v případech vytváření protiteroristických úmluv, zaměřených na oblast trestněprávní, mezinárodní instituce dosti pokulhává za celkem zdařilými dokumenty Evropské unie.

II. Evropská unie

Její role v potlačování terorismu se ukázala už v roce 1976, když došlo k založení skupiny TREVI (Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme et Violence Internationale), která má na starosti boj s terorismem a „výměnu informací mezi

¹⁹⁵ Viz. Bílková, V.: Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv, Aleš Čeněk, Plzeň, 2014, str. 74

policejními orgány a zpravodajskými službami.”¹⁹⁶, ale první klíčové kroky v boji proti terorismu se projevily především v uzavření tzv. Dublinské dohody o aplikaci zmiňované **Evropské úmluvy o potlačování terorismu** na regionální evropské úrovni a zakomponování do Smlouvy o EU.

Maastrichtská smlouva, na jejímž základě vznikla Evropská unie, obsahuje články 30 až 31, které se vztahují ke třem základním typům aktivit, na nichž spočívá snaha o „předcházení a potírání terorismu”(článek 29, bývalý článek K.1). Jedná se o:¹⁹⁷

- spolupráci policejních sil, celní správy a jiných příslušných orgánů prostřednictvím Europolu (článek 30, bývalý článek K.2)
- užší spolupráci justičních a jiných příslušných orgánů (článek 31, bývalý článek K.3)
- harmonizaci předpisů trestního práva (článek 31, bývalý článek K.3)

Mezi významné dokumenty přijaté pro potírání terorismu patří tzv. Haagský program s Akčním plánem k jeho provádění a Evropskou bezpečnostní strategií. V oblasti specifických protiteroristických dokumentů jde potom hlavně o Prohlášení k boji proti terorismu (Madrid, 2004), Akční plán EU na boj proti terorismu, Prohlášení Rady EU k útokům v Londýně, Strategie EU pro boj proti terorismu s Akčním plánem a Strategie EU na boj proti radikalizaci a náboru teroristů s Akčním plánem.

Za největší úspěch EU v rámci evropského systému boje s terorismem se považuje **Deklarace o terorismu** z roku 1995, která vstoupila do dějin jako La Gomera Declaration a označuje terorismus za hrozbu demokracie a svobodného výkonu lidských práv a vyzývá státy k zintenzivnění spolupráce v oblasti 3. maastrichtského pilíře.

Přestože oficiálně je terorismus začleněn do třetího pilíře Maastrichtské smlouvy o EU, tj. do spolupráce v oblasti vnitřní bezpečnosti a justice mezi členskými státy, neformálně spadá také do pilíře druhého (společná zahraniční a bezpečnostní politika), o čemž bylo rozhodnuto Evropskou radou v září 2001 na jejím mimořádném zasedání v Bruselu.

Pod vlivem událostí spojených s 11. zářím 2001 se evropské státy dohodly na vytvoření seznamu teroristických organizací, zavedení evropského zatykače, usnadnění

¹⁹⁶ Pikna, B.: Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie: (právní náhled), Linde, 2006, str. 218

¹⁹⁷ http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf

policejní a soudní spolupráce a na explicitní jednotné definici terorismu.¹⁹⁸ Seznam teroristických skupin existuje od prosince roku 2001 a je pravidelně aktualizován. Evropský zatykač, který umožňuje členskému státu zatknout a předat hledanou osobu za účelem trestního stíhání nebo výkonu trestu jinému členskému státu, nahrazuje tak extradiční řízení a funguje od ledna 2004. V rámci policejní spolupráce a posílení pravomocí Europolu vznikla zvláštní protiteroristická skupina, tvořená odborníky z řad policie a zpravodajských služeb - Pracovní skupina pro boj s terorismem (TWG), která dohlíží na zahraniční a vnitřní aspekty postupů proti teroristickým aktivitám. Soudní spolupráci usnadňuje systém Eurojust, který se zaměřuje na koordinaci vyšetřování a stíhání závažné trestné činnosti.²² Stěžejním se jeví zavedení jednotné definice pojmu „teroristický čin“, obsažené v Rámcovém rozhodnutí o boji proti terorismu, přijaté Radou EU v roce 2002.

Mezi další významné dokumenty Evropské unie se řadí **Strategii Evropské unie pro boj proti terorismu**¹⁹⁹ z roku 2005 a **Stockholmský program**²⁰⁰, přijatý v roce 2010, jenž vytyčil priority Evropské unie pro období mezi lety 2010 až 2014.

Přijetím Lisabonské smlouvy v roce 2007 došlo ke zrušení pilířové struktury zavedené Maastrichtskou smlouvou a zároveň k posílení pravomoci evropských institucí v oblasti justice a vnitra v rámci boje proti terorismu i dalších oblastí, tzn., že boj s terorismem začal tvořit součást zahraniční i vnitřní politiky Evropské Unie.

Zároveň je možné formulovat dílčí závěr, že teroristickým akcím zabránit nelze, ale lze jejich strategii nabourat tím, že jim mezinárodní organizace ani jednotlivé státy nebudou v zásadních otázkách ustupovat.

1.4. Strategie boje České republiky proti terorismu

Česká republika je, navzdory svému protiteroristickému postoji i aktivitě, zemí, která nepatří na přední příčky v seznamu států ohrožených teroristickým útokem. Můžeme se jen dohadovat, zda to je z důvodu velikosti a vlivu naší země, anebo zda vysoké procento ateistů v České republice má pro nás pozitivní vliv na rozhodnutí teroristů o výběru možného cíle. Ať už je důvod jakýkoliv, teroristé využívají naše území spíše pro krátkodobý pobyt nebo jako spojnici pro přejezd do jiné země, než jako

¹⁹⁸ Viz. Bílková, V.: Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv, Aleš Čeněk, Plzeň, 2014, str. 74 - 77

¹⁹⁹ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?f=ST+14469+2005+REV+4&l=cs>

²⁰⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV:jl0034>

potenciální terč teroristického násilí. Navzdory našemu přesvědčení o bezpečné situaci ve státě a minimálním riziku ohrožení, byla nedávno zpravodajským tiskem uveřejněna informace o tom, že Praha, konkrétně O2 aréna, se měla stát terčem teroristického útoku v roce 2004 během konání mistrovství světa v ledním hokeji. Teroristé chtěli údajně vypálit protitankovou střelu do budovy O2 arény a způsobit paniku, při níž by se lidé ušlapali. Tato informace byla potvrzena jedním z bývalých zpravodajů s odvoláním na zdroje z tajných služeb.²⁰¹ Bez ohledu na pravdivost této informace je nutné, aby úroveň akceschopnosti České republiky na případný teroristický útok na jejím území nebo proti jejím zájmům v zahraničí odpovídala požadavkům Evropské unie, OSN či Rady Evropy a byla v souladu s prostředky a postupy přijatými na půdě těchto organizací či jiných mezinárodních nebo regionálních institucí.

Pod č. 165/2015 Sb. vyšla na začátku července 2015 ve Sbírce zákonů novela, kterou se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Těžištěm české trestně-právní úpravy terorismu se stal § 311 (teroristický útok)²⁰² a § 312 (teror). Právní úprava obsažená v těchto normách nejvíce kopíruje poznatky získané jeho teoretickým vymezením.²⁰³ Stručná novelizace mimo jiné výslovně zakazuje finanční, materiální nebo jinou podporu teroristických skupin.

Základní sazba za teroristický útok je 5 až 15 let vězení. Pokud pachatel navíc naplní některou zvlášť přitěžující okolnost, například způsobení těžké újmy na zdraví nebo škody velkého rozsahu, činí trestní sazba 12 až 20 let, přičemž lze uložit i výjimečný trest, tedy až doživotí. Příprava na teroristický útok je trestná. „V případě, kdy by se pachateli nepodařilo prokázat úmysl poškodit ústavní zřízení České republiky či jiné zákonné podmínky vymezené v § 311, může být přesto potrestán podle jiných trestně-právních norem, jež „hlídají“ jakési „předpolí“ vlastního terorismu a tím přispívají k účinnosti samotné protiteroristické trestněprávní úpravy. Těmito trestnými činy mohou být trestné činy dle § 140 (vražda), § 149 (mučení a jiné nelidské a kruté zacházení), § 172 (zavlečení), § 174 (braní rukojmí) a § 175 (vydírání), trestné činy

²⁰¹ <http://tn.nova.cz/clanek/teroriste-planovali-utok-i-na-sazka-arenu.html>

²⁰² Teroristický útok - kdo v úmyslu poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost České republiky, narušit nebo zničit základní politickou, hospodářskou nebo sociální strukturu České republiky nebo mezinárodní organizace, závažným způsobem zastrašit obyvatelstvo nebo protiprávně přinutit vládu nebo jiný orgán veřejné moci nebo mezinárodní organizaci, aby něco konala, opominula nebo trpěla, bude potrestán odnětím svobody na pět až patnáct let, popřípadě vedle tohoto trestu též propadnutím majetku.

²⁰³ <http://www.mvcr.cz/clanek/trestne-pravni-uprava-terorismu.aspx>

obecně nebezpečné, ale i některé trestné činy proti majetku či trestné činy hospodářské.²⁶ Mezi další vybraná ustanovení trestního zákona ČR, vztahující se k problematice terorismu, patří:

- **Teror** podle § 93, který vymezuje tento pojem
- § 163 a § 89, které charakterizují **Zločinné spolčení a účast na něm**
- § 95 definující **Záškodnictví**
- **Nedovolené ozbrojování** podle § 185
- **Vývoj, výroba a držení zakázaných bojových prostředků (§ 185a)**
- **Nedovolená výroba a držení radioaktivního materiálu a vysoce nebezpečné látky** podle § 186

Novela trestního řádu zavedla také do praxe institut evropského zatýkacího rozkazu a díky úpravě Schengenského informačního systému dochází k rychlejšímu a efektivnějšímu předávání informací během vyšetřování teroristických útoků a posílení boje proti terorismu obecně. Spolu s ním je upravován přístup Europolu k vybraným druhům záznamů a jsou rozvíjeny aktivity v rámci pracovní skupiny SIS/SIRENE²⁰⁴ k lepšímu využívání Schengenského systému, zejména čl. 96 (osoby nežádoucí v schengenském prostoru) pro osoby podezřelé ze spolupráce s teroristy a čl. 99 (skrytá kontrola osoby a vozidel) pro sledování pohybů a kontaktů zájmových osob souvisejících s terorismem.

Česká republika je ze strany mezinárodního terorismu vnímána jako země aktivně zapojená do protiteroristického úsilí, které se projevuje například členstvím v Policejní pracovní skupině (PWGT - Police Working Group on Terrorism) od roku 2000. Jedná se o organizaci sdružující odborníky na oblast boje proti terorismu ze zemí EU, Norska a Švýcarska, která není institucionálně nikterak spojena se strukturami EU. Její zaměření se orientuje na policejní a zpravodajskou činnost a především na výměnu informací a operativní spolupráci orgánů členských států.²⁰⁵

Díky veřejnému vystupování i aktivní činnosti ČR proti terorismu se navíc její jméno dostalo na seznam „úhlavních nepřátel“ teroristické organizace Islámský stát spolu s dalšími 79 státy, a proto je nutné počítat s možností otevřené konfrontace s

²⁰⁴ Národní centrála *Sirene*, slouží jako policejní platforma pro nadnárodní spolupráci při pátrání v rámci schengenského prostoru. Ke své činnosti využívá Schengenského informačního systému.

²⁰⁵ <http://www.mvcr.cz/clanek/policejni-pracovni-skupina-k-terorismu.aspx>

teroristickými akcemi. Ty mohou provést osoby napojené na různé radikální extrémistické skupiny, pokud se nacházejí na území ČR. Již v minulosti byly zaznamenány případy zadržení osob podezřelých z teroristických trestných činů, které získaly víza nebo použily Českou republiku jako tranzitní místo na cestě do jiných zemí. Z výše uvedeného vyplývá, že Česká republika musí počítat s možností střetu s teroristickým násilím, a proto je nutné přijmout dostatečná opatření k zajištění bezpečnosti a prevence před terorismem.

Jedním z nástrojů používaných pro represí teroristického jednání je program „**Strategie České republiky pro boj proti terorismu od r. 2013**“, vycházející ze „Strategie boje proti terorismu pro léta 2010 – 2012“, která navazovala na někdejší Národní akční plán a opírá se o principy „**Bezpečnostní strategie ČR**“.

„Jedná se o klíčový veřejně přístupný dokument, který shrnuje již prováděná a připravovaná opatření, jejichž cílem je udržovat a zvyšovat připravenost země na možnost teroristického útoku proti jejím zájmům doma i ve světě. Tento dokument je jasnou deklarací země o schopnostech dostát svým závazkům, které vyplývají z jejího členství a angažovanosti v Evropské unii, Severoatlantické alianci a dalších mezinárodních organizacích a zároveň se jedná o informativní souhrn současné úrovně připravenosti státu na eventualitu ohrožení ze strany terorismu.“²⁰⁶

Agenda programu vychází z následujících principů:²⁰⁷

- opatření pro boj s terorismem musí být pojato jako **soubor vzájemně propojených kroků** věnovaných všem aspektům dané problematiky
- důležité je **vyvážit poměr mezi preventivními a represivními nástroji** pro boj s terorismem
- klade se důraz na **spolupráci mezi státy** a následování úspěšných postupů v boji při potírání terorismu
- musí být dostatečně **zdůrazněny principy právního státu**, které nebudou nikterak omezeny či zneužity v rámci boje proti terorismu, tzn., že nebude docházet k ohrožení základních práv a svobod občanů například zneužíváním jejich osobních údajů

²⁰⁶ <http://www.mvcr.cz/clanek/casto-kladene-dotazy-strategie-cr-od-roku-2013.aspx>

²⁰⁷ Viz Krulík O., Marek Š.: Boj proti terorismu v rámci České republiky: výzvy a perspektivy, Sociologické nakladatelství, Praha, 2010, str. 116 - 117

1.5. Řešení konfliktu - obrana proti terorismu

Jedním ze základních předpokladů úspěšného boje proti terorismu je včas získávat informace o záměrech a aktivitách teroristických skupin a následná rychlá výměna informací a spolupráce mezi zpravodajskými a policejními složkami doma i v zahraničí. Jejich spolupráce je přitom zásadní, protože zpravodajská činnost sehrává roli v etapě latentní příprav k teroristickému útoku a policejní složky mají na starosti vyšetřování trestných činů spojených s terorismem, popřípadě vyhledávání podezřelých osob z účasti na teroristických akcích.

Důležitou roli v oblasti „koordinace činnosti zpravodajských služeb, přijímání opatření k zajištění zpravodajské činnosti a spolupráce státních orgánů, získávajících shromažďujících a vyhodnocujících informace nezbytné pro zajištění bezpečnosti České republiky“²⁰⁸, zastává **Výbor pro zpravodajskou činnost** jakožto součást vládního orgánu **Bezpečnostní rady státu**. Členy Výboru jsou předseda vlády, ministři obrany, vnitra a zahraničních věcí a dále zástupci zpravodajských služeb. Další členové mohou být přibíráni podle potřeby a ve vztahu k aktuálně řešené problematice. „V rámci Výboru působí stálý pracovní orgán, kterým je **Společná zpravodajská skupina** zřízená Bezpečnostní radou státu. Působnost, složení a způsob činnosti Společné zpravodajské skupiny upravuje Statut Společné zpravodajské skupiny, který schvaluje Bezpečnostní rada státu.“³⁰

V roce 2006 došlo usnesením vlády k velkému posunu v oblasti koordinace aktivit orgánů zapojených do boje proti terorismu. **Bezpečnostní informační služba** byla určena jako výchozí bod pro soustředování a vyhodnocování informací souvisejících s terorismem. Usnesení tím zavázalo ostatní zpravodajské služby k tomu, aby své informace poskytovaly zvolenému orgánu. Služba má na starosti získané poznatky vyhodnocovat a o výsledcích informovat předsedu vlády. Trhlinou usnesení se zdá být vynechání úpravy spolupráce mezi zpravodajskou službou a Policií ČR a tím pádem nenastavení jasných pravidel pro potřebu součinnosti a sdíleného přístupu mezi oběma složkami.

²⁰⁸ <http://www.vlada.cz/cz/ppov/brs/pracovni-vybory/zpravodajska-cinnost/vybor-pro-zpravodajskou-cinnost-3858/>

Významným krokem bylo zřízení **Národního kontaktního bodu** pro terorismus v roce 2009 při Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu jako specializovaného centrálního pracoviště Policie ČR. Tento orgán monitoruje a vyhodnocuje hrozby plynoucí z terorismu, podílí se na jejich předcházení a snaží se o jejich odstraňování. Zabývá se informacemi o teroristech a osobách důvodně podezřelých z napojení na teroristické organizace, proto je propojen se všemi útvary Policie ČR, spolupracuje s ostatními bezpečnostními orgány u nás i v zahraničí a funguje v nepřetržitém provozu.²⁰⁹ „Pro potřeby nejširší policejní veřejnosti vytváří metodiky předcházení, odhalování a vyšetřování teroristické trestné činnosti a zpracovává situační a poziční dokumenty pro danou problematiku.”³¹

Současný stav v Čechách v oblasti boje proti terorismu není ideální z několika důvodů. Především informace získané bezpečnostními složkami státu nejsou komplexní, ale výběrové, protože nedochází ke společnému sběru ani analýze získaných dat. V důsledku určité rivality mezi policejními orgány a zpravodajskými službami nedochází ani ke společné formulaci koncepcí a plánů budoucí činnosti.

Aspekt soupeření se nedávno projevil na veřejnosti mezi civilní a vojenskou rozvědkou v případě únosu pěti českých občanů na východě Libanonu. Podle informačních médií padla skupina Čechů do léčky připravené libanonskou tajnou službou, která chtěla dostat z Česka teroristu a zároveň agenta Hizballáhu Alího Fajáda. Podařilo se jí to pomocí prostředníka, který měl údajně nabízet informace o Čechovi uneseném o několik měsíců dříve v Libyi. Zatímco česká civilní rozvědka údajně, díky zprávě Ministerstva zahraničí o výhrůžkách českým diplomatům za zadržení Alího Fajáda, považovala nabídku za past, vojenské zpravodajství poslalo do Libye jednoho ze členů výpravy. V daném případě došlo k selhání komunikace a koordinace činností mezi oběma tajnými službami. Podle jiných zdrojů chtěli i členové civilní rozvědky připravit záchranou misi, ale vojenská rozvědka byla údajně rychlejší.²¹⁰ Důvodů může být více, ale jedná se především o evidentní důkaz toho, že bez akceschopného koordinátora, který je ochoten vyvinout tlak pro sdílení a výměnu informací, zůstává potenciál policejních, zpravodajských a tajných služeb trestuhodně nevyužit. Důležitá je v tomto kontextu snaha o zlepšení spolupráce a výměny informací

²⁰⁹ <http://www.policie.cz/clanek/narodni-kontaktni-bod-pro-terorismus.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>

²¹⁰ Viz http://www.expres.cz/libanon-fajad-unos-cesi-tajne-sluzby-d78-zpravy.aspx?c=A160203_102517_dx-zpravy_bpet

mezi všemi orgány. Ideální by bylo zejména vytvoření jednotného komunikačního kanálu, který by odstranil dosavadní neshody mezi bezpečnostními složkami státu.²¹¹ Státní instituce totiž v některých případech podávají nekompatibilní stanoviska k danému problému i ve způsobech jeho řešení, proto je dle mého názoru potřeba, kromě rozšíření legislativních pravomocí pro zpravodajskou, vojenskou a policejní službu, zřízení stálého koordinačního orgánu zaměřeného na analýzu a vyhodnocování informací o teroristických hrozbách, činech a především teroristech, získaných policejními orgány, zpravodajskými službami a vojenským zpravodajstvím.

Závěr

V práci je zachycen fenomén, který vyvolává silné emoce, jak pro osoby teroristickými činy zasažené, tak pro ty, co se v teroristických operacích angažují, nebo na nich mají svůj podíl.

Výklad této problematiky dozajista nevyčerpal zdaleka všechny varianty způsobu jeho vzniku, ani nepopsal všechny psychologické kategorie, které je možné v souvislosti s terorismem brát v potaz, ale přesto je možné ze získaných poznatků pochopit alespoň základní souvislosti předmětného jevu s patologií lidské identity a způsobu uvažování zradikalizovaného útočníka.

Tento jedinec tedy nemusí být zfanatizovaný náboženstvím, ani nevzdělaný, primitivní, ze slabších sociálních poměrů nebo trpící nějakou duševní či jinou poruchou. Dostupné analýzy nám jasně ukázaly, že převážná část teroristů pochází ze středních a vyšších vrstev, mají vysokoškolské vzdělání a ne všichni věří nebo rozumí náboženské ideologii natolik, že by pro ni byli ochotni zabít. Mnozí z těch nejbrutálnějších džihádistů pocházejí navíc ze západních zemí, takže na demokratických hodnotách a principech vyrůstali, ale přesto se rozhodli pro popravu „spoluobčanů“ ze západu. Jedná se o osoby, které nedisponují zdravou identitou, zato mají mnoho různých motivů pro vstup do teroristické organizace a s tím spojené vykonávání násilných akcí. Je potřeba si uvědomit, že tyto osoby musejí přijmout plnohodnotnou identitu vlastní osobnosti. Musí

²¹¹ Viz Souleimanov E.: Terorismus. Pokus o porozumění, Sociologické nakladatelství, 2010, str. 116 - 129

se dokázat vypořádat se společenskými a kulturními rozdíly, které doposud nejsou schopny akceptovat. Jejich náboženství a konzervativní archaický způsob uvažování by je měl přestat brzdit ve vývoji, proto by se nová generace měla od tohoto stylu života oprostit a být natolik silná, že přijme obměněné hodnoty a principy, na kterých bude budovat svou existenci, tedy generace autentická, empatická, akceptující ostatní a otevřená změně, schopná aktuální reflexe a sebereflexe. Podle mého názoru takový jedinec nemá potřebu parazitovat na stavu rozšířené skupinové hlouposti a dosahovat nehmotného emocionálního, resp. hmotného zisku na cizí úkor.

V práci bylo také poukázáno na to, že termín terorismus se dnes používá bez jasnějšího vymezení. V běžném slova smyslu slouží pro označení akcí, které mají násilný charakter a jejichž cílem je vyvolat strach a hrůzu u lidí zasažených přímo či nepřímo těmito činy, a tím dosáhnout předem stanovených priorit a zároveň narušit základní lidská práva a svobody, které jsou stěžejními hodnotami demokratických zemí. Ty však nemohou být uznávány teroristickými organizacemi a samotnými teroristy, protože nejsou v souladu se společenskými principy muslimského světa, ve kterém, v současné době, dochází k teroristickým útokům nejčastěji.

To že neexistuje jednotná definice, která by přesně a jasně vymezila, kde začíná a kde končí teroristické jednání, jež by následně mohlo být trestně stíháno, je především z důvodu osobních zájmů ostatních států, kdy sami nechtějí sankcionovat chování teroristických skupin, které se pro ně jeví žádoucím z hlediska jejich budoucích politických plánů, které mají nejen na regionální, ale i mezinárodní úrovni. Státy sami mnohdy podporují radikální skupiny finančně, logisticky či muničně, bude proto velice těžké nejen najít společnou definici, ale zároveň se i shodnout na společném postupu při potírání terorismu. Země často upřednostňují odlišnou taktiku a strategii boje, např. si můžeme všimnout, že evropské státy nechtějí následovat politiku USA založenou na „nevyjednávání s teroristy za žádných okolností“, bohužel oproti tomu evropské státy jsou ve svém jednání natolik zdrženlivé, že jakákoliv represe terorismu zatím nezaznamenala žádný zásadní obrat k lepšímu, ale každé násilí, bezpráví či teror by mělo být vždy a za všech okolností sankcionováno, ať už definice terorismu stanovená je či není.

Nikdy nesmí přijít doba, kdy odvaha lidí bojovat proti teroristům selže a je nutné pochopit, že přestože z právního hlediska terorismus nespadá pod válečný stav,

neznamená vojenskou agresi ani nepřátelskou pozici v mezinárodních vztazích, jedná se stále o psychologickou válku formou teroru, která doposud nikdy neměla dlouhodobou šanci na úspěch, protože byla téměř vždy vedena brutálními a násilnými činy proti civilistům.

Nesmíme dovolit terorismu změnit náš způsob života, ale nelze ho ani ignorovat. Je na čase přemýšlet o aktivnějších prostředcích obrany pomocí vhodných preventivních a ochromujících akcí proti teroristům dříve, než uhodí oni. Strategickým cílem musí být odstranění příčin terorismu a vytvoření stabilizované a prosperující společnosti. Dosažení takového stavu je bohužel ideálem, kterému se lze pouze do jisté míry přiblížit. Z tohoto důvodu nelze boj s terorismem nikdy vyhrát, ale pokud by přestal být veden, znamenalo by to totální dezintegraci a demoralizaci společnosti.

Jedná se tedy o velmi rozsáhlou a komplikovanou problematiku, kterou lze jen těžko pochopit natož ji porozumět, protože se zde střetávají dva úplně odlišné světy, které pravděpodobně ani teď ani v budoucnu nebude možné nikdy sjednotit, jelikož naše hodnoty a principy jsou natolik odlišné, že jediný možný prostředek dosažení míru, bude válka.

Seznam zkratek

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
atp.	a tak podobně
resp.	respektive
zejm.	zejména
IS	Islámský stát
ICAO	Mezinárodní organizace pro civilní letectví
IMO	Mezinárodní námořní organizace
MAAE	Mezinárodní agentura pro atomovou energii

Použitá literatura

- Arístegui, Gustavo de: Islám proti Islámu, Barcelona, 2004
- Bandura, A: Cómo afrontamos los cambios de la Sociedad actual, Descleé De Brouwer, 1999
- Beck, A. T.: Prisioneros del odio: las bases de la ira, la hostilidad y la violencia, Paidós Iberica, 2003
- Bílková, V. Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv, Aleš Čeněk, Plzeň, 2014
- Brzybohatý, M.: Terorismus I. Police History, 1999
- Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009
- Crenshaw, M.: The Causes of Terrorism. Comparative Politics 13, 1981
- Čírtková, L.: Forezní psychologie, 2. Vydání, Aleš Čeněk, 2009
- Danics, Š.: Extremismus: hrozba demokracie, Police history, Praha, 2002
- David, V., Malacka, M. (2005): Fenomén mezinárodního terorismu. Praha: Linde.
- Erikson, E. J., Legitimate Use of Military Force Against State-Sponsored International Terrorism, Air University Press, 1989
- Guillaume, G. Terrorism and International Law. International and Comparative Law Quarterly, 2004
- Hassan, H., Weiss, M.. Islámský stát – Uvnitř armády teroru, CPress, 2015
- Hirschmann, A.: The Passions and the Interests: Political Arguments for Capitalism before Its Triumph, Princeton Classics, 2013
- Hoffer, E.: True believer : thoughts on the nature of mass movements, Harper P., 2002
- Hoffman, Stanley: On the War. New York Review of Books, 2001
- Hoffman, B. Holy Terror: The Implications of Terrorism Motivated by a Religious Imperative, RAND Corporation, 1993
- Hole, G: Fanatismus, Sklon k extrému a jeho psychologické kořeny, Portál, 1995
- Hobsbawm, E.: Globalizace, demokracie a terorismus, Academia, 2009
- International Encyclopedia of Terrorism. Chicago, London, Fitzroy Dearborn Publishers 1997

- Javaloy,F., Rodríguez, A., Espelt, E.: Collective behavior and social movements: A challenge for Social Psychology, Volume 18, Issue 2, 2003
- Killian, T.: Movimientos sociales y comportamiento colectivo, 1987, in Corte Ibáñez, Luis de la: Logika terorismu, Academia, 2009
- Klavec, J.: Terorizmus ako politický fenomén. Bratislava: Univerzita Komenského, 2. vyd., 2007, In: Škvrnda, F.: K sociologickým aspektom chápaní medzinárodnej bezpečnosti. In Waisová, Š. a kol. (2003): Bezpečnosť a stratégie. Východiska – Stav – Perspektívy. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk
- Klandermans, B.: The social psychology of protest, Blackwell, Cambridge, 1997
- Kelman, H. C.: Violence without moral restrictions: reflexion on the dehumanization of victims and victimizers. Journal of Social Issues, Vol. 29, No. 4, 1973
- Kraus, J.: Íránský státní terorizmus. Od Chomejního po Ahmadínežáda. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2014
- Krejčí, O.: Politická psychologie. Praha: Ekopress., 2006
- Kruglanski, A.W.: Lay Epistemic and Human Knowledge. Cognitive and Motivational Bases, New York: Plenum Press, 1989
- Lopez- Zafra E.,Morales, J.F.: Levels of analysis in the study of charismatic leadership, Volume 14, Issue 2-3, 1999
- Lovaš, L.: Malé sociální skupiny. In Výrost, J., Slaměník, I.: Sociální psychologie. Praha, Grada Publishing, 2. vydání, 2008
- Makariusová, R.: Terorizmus, globální terorizmus a éra al-Káidy. Praha: Metropolita, 2013
- Mareš, M. Terorizmus v ČR, Centrum strategických studií, 2005
- Mccauley, C. R.: Psychological issues in understanding terrorism and the response to terrorism. In Stout, Ch. R. In: Psychology of terrorism: coping with the continuing threat. Westport: Praeger Publishers, 2004
- McCauley, C., & Segal, M.:Social psychology of terrorist groups. In C. Hendrick, Review of Personality and Social Psychology, Vol. 9, Beverly Hills, CA: Sage., 1987
- Merari, A. Terrorism as a strategy of Insurgency, In: Terrorism and Political Violence, Winter 1993

- Mika, Otakar J., Současný terorismus, Triton, 2003
- Mikšík, O.: Hromadné psychické jevy: psychologie hromadného chování, Praha, Karolinum, 2005
- Moghaddam, F. M.: The Staircase to Terrorism. A Psychological Exploration. American Psychologist, 2005
- Nakonečný, M.: Sociální psychologie, Academia, Praha, 2009
- Naji, Abu Bakr: The management of Savagery - The Most Critical Stage Through Which The Umma Will Pass, translated by McCants, William, John M. Olin Institute for Strategic Studies, Harvard University, 2006
- Pařízková, L.: Motivace k terorismu a východiska boje s ním. Obrana a strategie, V, 2005
- Pearlstein, R. The Mind of the Political Terrorist, Willington Scholarly Resources, 191
- Pikna, B.: Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie: (právní náhled), Linde, 2006, str. 218
- Post, J. M.: Terrorist psycho-logic: Terrorist behavior as a product of psychological forces
- Post, Sprinzak, Denny, The terrorists in their own words: Interviews with 35 incarcerated Middle Eastern terrorists, 2003
- Post, J. M.: The Psychological Dynamics of Terrorism. In Richardson, L.: The Roots of Terrorism, New York, London, Routledge, 2006
- Raděj, T.: Sebevražedný terorismus - Kult mučedníka v Islámu, SLON, 2010
- Reich, W.: Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind, University Press, Cambridge, 1998
- Sageman, M.: Understanding terror networks, University of Pennsylvania Press, Pensylvánie, 2004
- San Martín, J.: El Terrorista: Como Es, Como Se Hace, Ariel, Barcelona, 2005
- Saper, B.: On learning terrorism., Terrorism, Volume 11, Issue 1, 2008
- Schmid, A., Jongman, A.: Political Terrorism. A New Guide to Actors, Authors, Concept, Data Basis, Theories & Literature, New Brunswick, 2005
- Sofer, A. D., Terrorism and the Law In W., Alexander, Y. The Terrorism Reader. New York, Meridian 1987

- Souleimanov E., a kolektiv: Terorismus: válka proti státu. Eurolex Bohemia, 2006
- Smolík, J.: Psychologie terorismu a metafora schodiště, 2015
- Smolík, J.: Teroristé: psychologie nesmiřitelných. Psychologie Dnes, Vol. 7– 8, 2006
- Smolík, J.: Společenské příčiny, podmínky a důsledky terorismu. In Večerka, K.: Společenské podmínky vzniku sociálních deviací. Sborník příspěvků ze semináře sociální patologie, Praha, 2007
- Stern, J.: “Dreaded Risks and the Control of Biological Weapons,” International Security”, 2003
- Souleimanov E.: Terorismus. Pokus o porozumění, Sociologické nakladatelství, 2010
- Spaaij, R.: The Enigma of Lone-wolf Terrorism: An Assessment, Studies in Conflict & Terrorism, Vol. 33, No. 9, 2010
- Stringer, M., Hunter, J.: Countering political terrorism in young people through intergroup contacts, 2008
- Škvrnda, F.: K sociologickým aspektom chápání medzinárodnej bezpečnosti. In Waisová, Š. a kol.: Bezpečnost a strategie. Východiska – Stav – Perspektivy. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2003
- Šturma, P., Nováková, J., Bílková, V.: Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu první vydání Praha, C.H.Beck, 2003
- Turner S. M., Beidel D. C., Jacob R. G.: Social phobia: a comparison of behavior therapy and atenolol, J Consult Clin Psychol, 1994
- Ulusoy, M. D. : Political violence, organized crimes, terrorism and youth. Ankara, IOS Press
- Wojciechowski, S.: Selected Issues of the Studies on Terrorism. In Wojciechowski, S. (ed.): The Modern Terrorism and its Forms. Poznań: Insitut of Political Science and Journalism, Adam Mickiewicz Univerzity, 2007

Judikatura a zákony

1. Akční plán EU boje proti terorismu
2. Deklarace o terorismu (Deklarace La Gomera)
3. Evropská úmluva o potlačování terorismu, vyhl. č. 552/1992 Sb.
4. Mezinárodní úmluva proti braní rukojmí, vyhl. č. 36/1988 Sb.
5. Mezinárodní úmluva o potlačování teroristických bombových útoků, vyhl. č. 80/2001 Sb.
6. Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu
7. Protokol k Montrealské úmluvě o potlačování protiprávních činů násilí na letištích sloužících mezinárodnímu civilnímu letectví, vyhl. č. 138/2002 Sb.m.s.
8. Rámcové rozhodnutí Rady EU o boji proti terorismu
9. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN k boji proti mezinárodnímu terorismu
10. Společný postoj Rady EU o použití zvláštních opatření k boji proti terorismu (2001/931/SZBP)
11. Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR
12. Usnesení vlády č. 479/2004 Sb., národní akční plán boje proti terorismu
13. Usnesení vlády č. 1446/2005 Sb., národní akční plán boje proti terorismu
14. Strategii pro oblast kybernetické bezpečnosti ČR 2011 – 2015
15. Strategie české republiky pro boj proti terorismu od r. 2013
16. Úmluva o trestných a některých jiných činech spáchaných na palubě civilních letadel (Tokijská úmluva), vyhl. č. 102/1984 Sb.
17. Úmluva o potlačení protiprávního zmocnění se letadel (Haagská úmluva), vyhl. č. 96/1974 Sb.
18. Úmluva o potlačování protiprávních činů ohrožujících bezpečnost civilního letectví (Montrealská úmluva), vyhl. č. 16/1974 Sb.
19. Úmluva o potlačení protiprávních činů proti bezpečnosti námořní plavby
20. Úmluva o zabránění a trestání trestných činů proti osobám požívajícím mezinárodní ochrany včetně diplomatických zástupců (Newyorská úmluva), vyhl. č. 131/1978 Sb.
21. Úmluva o bezpečnosti pracovníků OSN a přidruženého personálu

22. Úmluva o fyzické ochraně jaderných materiálů, vyhl. č. 114/1996 Sb.
23. Úmluva o označování plastických tržavin pro účely jejich identifikace
24. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR
25. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon
26. Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě
27. Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách ČR

Články

- Definitions of terrorism the United Nations Office for drug control and crime prevention, New York, 2001
- Marighella, C.: Příručka městské guerilly in <https://www.marxists.org/archive/marighella-carlos/1969/06/minimanual-urban-guerrilla/>
- Ministerstvo vnitra, Odbor bezpečnostní politiky. Definice terorismu. Ministerstvo vnitra České republiky, 2009
- Problematika Hate Crime. Zahraniční zkušenosti a možnost aplikace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisti proti cizincům, Brno, 2011
- Viz Moulisová, M.: Myšlení teroristy, in: file:///C:/Users/HP/Downloads/Mysl_teroristy.pdf
- Krčílek, P.: Evropa a radikální islám aneb islamizace Evropy
- Hassan, N.: Arsenal of believers: talking to the „human bombs“, 2001, In: <http://www.jr.co.il/articles/politics/arsenal.txt>
- Logika sebevražedného terorismu, Bílková Veronika, Časopis Mezinárodní politika, č. 9/2007
- Suicide Terrorism: an Overview, Boaz Ganor, February 22, 2000, zdroj: <http://212.150.54.123/articles>
- Macmillan Dictionary, Counter-Terrorism, <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/counterterrorism>
- O. Krulík, 2006 „Aktuální priority České republiky v oblasti boje proti terorismu“
- Sandoz Y., Swinarski C., and Zimmermann B.: https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/RC_commentary-1977.html
- Von Schorlemer, S.: Human Rights: Substantive and Institutional Implications of the War Against Terrorism

Odkazy

- https://cs.wikipedia.org/wiki/Anders_Behring_Breivik
- http://www.suburbanizace.cz/slovnicek/soc_soudrznost.htm
- https://en.wikipedia.org/wiki/1998_United_States_embassy_bombingshttps://cs.wikipedia.org/wiki/Stanfordsk%C3%BD_v%C4%9Bze%C5%88sk%C3%BD_experiment
- <http://www.mvcr.cz/clanek/vzdelavani-policejnich-psychologu-psychologicke-aspekty-radikalizace.aspx>
- <http://www.mvcr.cz/clanek/vzdelavani-policejnich-psychologu-psychologicke-aspekty-radikalizace.aspx>
- <http://www.nabozenstvi.apu.cz/islam.html>
- <http://www.ict.org.il/>
- http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Stret_civilizaci-Samuel_Huntington.pdf
- <http://vojenskerozhledy.cz/kategorie/psychologie-terorismu-a-metafora-schodiste#poznámky-k-textu-a-použitá-literatura>
- <http://www.polpsych.com/downloads/Terrorists%20in%20Own%20Words%20Terr%20and%20Pol%20violence.pdf>,
- http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pnadt978.pdf, str. 17
- http://www.artisresearch.com/articles/ARTIS_Theoretical_Frames_August_2009.pdf
- <https://tippelt.wordpress.com/category/etc/publicistika/page/2/>
- <https://tippelt.wordpress.com/2009/03/24/jeden-za-vsechny-vsichni-za-jednoho-psychologie-sebevrazedneho-terorismu-2005/>
- <http://encyclopedia.thefreedictionary.com/counter+terrorism>
- <http://www.ejil.org/article.php?article=414&issue=25> Kielsingard, M.D. <http://scholarlycommons.law.cwsl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1138&context=cwilj>
- http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf
- <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?f=ST+14469+2005+REV+4&l=cs>
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV:j10034>
- <http://tn.nova.cz/clanek/teroriste-planovali-utok-i-na-sazka-arenu.html>
- <http://www.mvcr.cz/clanek/trestne-pravni-uprava-terorismu.aspx>
- <http://www.mvcr.cz/clanek/policejni-pracovni-skupina-k-terorismu.aspx>
- <http://www.mvcr.cz/clanek/casto-kladene-dotazy-strategie-cr-od-roku-2013.aspx>
- <http://www.vlada.cz/cz/ppov/brs/pracovni-vybory/zpravodajska-cinnost/vybor-pro-zpravodajskou-činnost-3858/>
- <http://www.policie.cz/clanek/narodni-kontaktni-bod-pro-terorismus.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>
- http://www.expres.cz/libanon-fajad-unos-cesi-tajne-sluzby-d78/zpravy.aspx?c=A160203_102517_dx-zpravy_bpet

Abstrakt

„To co je na teroristech zavrženíhodné, není ani tak jejich extremismus, jako intolerance a bezohlednost vůči ostatním.“

Robert Francis Kennedy

Tento citát podle mého názoru nejlépe vystihuje jádro terorismu, jehož projev vychází z extremismu a jeho zastánci se snaží dosáhnout svých cílů za použití všech možných a pro nás mnohdy nemožných prostředků.

Cílem této práce je přiblížit terorismus, resp. teroristy z hlediska jejich chování a jednání a odhalit pravé pohnutky a způsob uvažování zastánců teroristických činů a možné příkladné a razantní trestání těchto lidí, které by mohlo mít potenciální vliv na jejich budoucí akce.

Tímto tématem jsem se rozhodla zabývat po zhlédnutí několika událostí spojených s teroristickou organizací Islámský stát, jehož hrůzné činy otřásly celým světem, a to v podobě vraždy amerického novináře Jamese Foleyho, útoků na několika místech v Paříži a vyhlášení tzv. chalífátu na území států Sýrie a Iráku.

V následujících kapitolách se pokusím nastínit terorismus z hlediska jeho definice, typologie a zvláštních druhů skupin. Dále se budu zabývat způsobem chápání a uvažování teroristy a jeho motivy k teroristickým činům. V neposlední řadě bude snaha o popis vstupu do teroristické organizace a přiblížení procesu radikalizace zfanatizovaných bojovníků spolu s charakteristikou sebevražedných útočníků.

Tato práce se při popisu mechanismů radikalizace nevztahuje na všechny teroristické skupiny, ale především na islamistické bojovníky a jejich sebevražedné atentátníky (mudžihády), protože v současné době vytváří tato skupina pravděpodobně největší hrozbu pro západní svět a jeho demokratické hodnoty.

Jedny z mnoha důvodů, které mě k této práci vedly a které budu popisovat v dalších kapitolách, jsou nedávné útoky v Paříži, které šokovaly svět a otřásly duchovními hodnotami lidí v podobě bezpečí, tolerance a míru, a dále migrační vlny přecházející v souvislosti s dobýváním Arabského poloostrova Islámským státem a následné chování těchto uprchlíků v západních zemích.

V závěru poukazuji na dopad jednání teroristů na právo a zákony v demokratických státech a na trestněprávní instrumenty v boji proti teroristickému

jednání na mezinárodní a evropské úrovni spolu s možnou prevencí před těmito činy v budoucnosti.

Abstract

„ What is despicable on terrorists is not so much their extremism as intolerance and disregard for others. ”

Robert Francis Kennedy

In my opinion this quote best reflects the core of terrorism, which is based on extremism and its supporters that are trying to achieve their goals by using all possible and for us often impossible instruments.

The purpose of this work is to explain terrorism and terrorists in the terms of their behavior and actions and try to reveal the true motives and mindset of advocates the terrorist acts and attempt to find the exemplary and decisive punishment which could potentially have an impact on their future actions.

I decided to investigate this issue after seeing several events connected with the terrorist organization, Islamic State, whose horrific crimes shocked the world such as the murder of US journalist James Foley, attacks in several locations in Paris and the proclamation of Caliphate on the territory of Syria and Iraq.

In the following chapters I will endeavor to outline the terrorism in terms of its definition, typology and specific types of groups. Furthermore, I will explain ways of terrorists' thinking and contemplation and their motives for terrorist acts. Finally, I will attempt to describe the entrance to a terrorist organization and the process of radicalization of fanatical fighters along with the characteristics of suicide attackers.

This work does not specialize on description of all terrorist groups, but particularly concentrates on Islamist militants and suicide bombers because this group currently represents probably the greatest threat to the Western countries and their democratic values.

Between most important reasons why I decided to focus on this topic belonged the recent attacks in Paris, which shook the world and unsettle the spiritual values of people such as security, tolerance and peace, and also migration waves coming from the

Arabian peninsula because of war, fights and disturbances that recently initiate Islamic state and an Nusrá, and last but not least the subsequent behavior of refugees in European states.

In conclusion, I point out the impact of the terrorist conduct on laws of democratic countries and penal instruments that have been used in the fight against the terrorist at international and European level together with the possible prevention from these acts in the future.

Key words – klíčová slova

Terorismus

terrorism

Psychologie teroristy

psychology of the terrorist

Islámský terorismus

Islamic terrorism

Fundamentalismus

fundamentalism

Radikalismus

radicalism